
VELUT ARBOR ÆVO

LIBRARY
JUN 13 1968
UNIVERSITY of TORONTO

SEBRANÉ SPISY

JOS. KAJ. TYLA.

Díl pátý.

DEKRET KUTNOHORSKÝ.

V PRAZE.
Nakladatel: J. L. Kober.
1858.

DEKRET KUTNOHORSKÝ.

Povídka z dějin domácích

od

JOS. KAJ. TYLA.

V PRAZE.
Nakladatel: J. L. Kober.
1858.

Tisk Jarosl. Pospíšila.

Dekret Kutnohorský.

(Psáno roku 1841.)

1.

— *Scripsi die XI. mensis Maji, anno Domini 1408 Procopius Boczekus de Lepotic, magister artium liberarum.*

Tato slova — (totiž: Psal jsem dne 11. měsíce května léta Páně 1408 Prokop Boček z Lepotic, mistr svobodných umění) — napsal mistr Boček za krásného jarního jitra, když byl na pěkném, bílém pergamenu latinskou báseň dokončil.

Mistr Boček byl mladý, osmadvacetiletý muž pěkného zrostu a líbezného pohledu. Oči jeho byly jasně modré, jako čistý otisk duše panické, a tváře dlouhým do nocí sedáním poněkud sice ubledlé, ale tak hebké pleti, že se při dosti malinkém pohnutí duše co mladinká růže zarděly. Kolem nich vinuly se pěkně uhlazené, světlohnědé vlasy, padajíce okolo uší na týlo, kdežto se pak co husté, podlouhlé kroužky stáčely.

A takž byl mistr Boček nejen pro nevšední bystrost ducha svého, pro velikou učenost a znamenité básnické schopnosti, nýbrž i pro spanilou podobu těla svého, pro nezkalenou veselost mysli

a líbeznou počestnost mravů svých po celé Praze v dobré pověsti.

Toho roku po sv. Havle měl na vysokých školách z obzvláštního pobídnutí nejvyššího rektora přednášeti *artem poëticam et philologicam* a vykládati Homera.

Svrchu řečeného dne seděl již od čtyr hodin z rána ve své malé, ale čisté a na muže učeného dosti spořádané komnatě, a psal. — Krom zastřeného, v koutě postaveného lože, psacího stolku a několika dřevěných židliček bylo tu ještě jiný větší stůl viděti, na němž hromady rozličných písemností a rozdělaných, sem tam přeházených učených pojednání ležely. Podle stěny stála jednoduchá dubová police, plná ztuha v kůži vázaných kněh rozmanité velikosti, kteréž byl mladý mistr buď sám vlastní rukou přepsal, anebo za uschráněný peníz dosti draze od mnichů nakoupil. Byloť jich asi dvě stě — na časy tehdejší, kdežto blahé světlo knihtisku do tichých komnat mužův učených ještě nesvítilo — počet zajisté nad obyčej znamenitý, a obsahující v sobě všeliké básníky, řečníky a historiky řecké i latinské, jakož i jich pozdější vykladatele.

Podepsav konečně jmeno své, přečítal Boček ještě jednou, a sice velmi pozorně, nový plod ducha svého. I byl, jak se podobalo, s prací svou

spokojen; neboť oko jeho čím dál, tím živěji se jiskřilo a tváře jeho se červenaly.

Znenáhla mezi čtěním se zamyslil, v duchu s radostnými obrazy se obíraje. Okolo úst pohrával mu líbý úsměch, a když napotom jako z krásného snu opět procitnul, pozdvihl oči v sladkém zanícení, a rtové zašeptali nevědomky: „Uvidím — zda-liž mi porozumíš, muzo má!“

Nato se vzchopil a začal na sobě sváteční roucho, až na zem dlouhý a široký, skvěle černý talár urovnávati, jejž kolem boku lesklým řemenem přepínal.

V tom se polehounku na dvéře klepalo.

„Já to jsem, učený pane!“ ozval se přitom lahodný ženský hlásek — a Boček šel otevřít.

„Smím?“ tázal se týž hlásek potom ještě na prahu.

„Jen vejděte, panenko!“ odpověděl mladý mistr přívětivě, a do komnaty vešla dívka sotva šestnáctiletá, nesoucí v ruce čistě vypraný, široký a po kraji vyšívaný límec.

Byla to Marie, dceruška paní Háty, pozůstalé vdovy po mistru krejčovském poctivé paměti — jediné potěšení, jediná rozkoš i podpora matčina. Sestaralá žena bylaby častěji nouzi trpěla, kdyby nebyla dívka umělýma rukama skrovný výdělek její rozmnožovala.

Marie byla podivné stvoření — jedno z oněch, ježto příroda někdy jako z rozmarné potutelnosti na svět posýlá. U koho pouhá tvářnost za průvodní list a vysvědčení člověka vnitřního platí, ten by se v této dívcę byl velmi oklamal. Tvář její byla na první pohled skoro odporná, jako stěna bledá, čelo pihami poseto a vlasy tuhé, přičervenalé. Malý nosýček poněkud se ohrnoval, a oči trochu zašilhávaly; kdo ale do nich hleděti uvyknul — kdo na tuto tvář pohlédal, když dívka živá, plná vřelých citů a nad svůj stav jasného rozumu rozmlouvala: ten neshledal v ní ani té nejmenší nelíbeznosti, a s radostí slova poslouchal, která se jí ze rtů jako dvěma řadami nejčistějších perlí řinula. Postava její byla přitom sice malá, ale pravidelně urostlá, šíje i ňádra vnadně sklenuté, oudy plné, ruka nad míru hebounká a noha outlá.

Mistr Boček přebýval již na pátý rok v jednom domě s paní Hátou, a rád jí za skrovný poplatek dopřál správy nad svou malou domácností, k čemuž mimo stravu a prádlo i uklízení komnaty a jiné skrovné obsloužení patřilo. Zhusta ovšem v těchto službách zastávala stárnoucí matku Marie, a protož také, zvláště v prvnějších dětinských letech, častěji okolo učeného souseda bývala, kterýž v ní také co v mladinké sestře

zalíbení nalezal a ducha jejího mnohým pěkným poučením zušlechťoval.

I dnes přicházela dívka za příčinou domácího posloužení.

„Pán Bůh rač pozdraviti, vzácný pane!“ řekla vstupujíc do tiché svatyně latinského básníka. „Odpusťte, že jsem vám již včera límec neuchystala. Muselať jsem pod večer pro matinku lázeň připravovati.“

„Stůně paní Háta?“

„Dnes je jí mnohem líp. Měla dobré spaní.“

„A jak vy jste spala, holubičko?“

„Jako dítě, které se umí dobře: Andělíčku, můj strážníčku! modliti,“ řekla dívka s nevinným smíchem a brala se ke dvéřím. — „Zachovej Pán Bůh, vzácný pane!“

„Počkejte — počkejte, Marianko! — toť není můj límec.“

„Aj! — a čí pak by byl?“ usmála se dívka kliku ode dveří již v rukou držíc. „My pro jiného nepereme a samy takových límců nenosíme. Ostatně, učený pane, znáte snad lépe každou hvězdu na nebi a každého červíčka pod zemí, nežli prádlo své.“

„Nedovádějte, panenko!“ řekl mistr vážně. „Tento límec není můj. Tu jest. Vraťte jej, komu náleží.“

Mlčky, zvolna, třesoucí-se rukou brala dívka límec.

„Co je vám, panenko?“ ptal se jí mladý mistr velmi starostlivě.

„Nic — nic! Jenom z krásného snu se bláhová probouzím — a dobře se mi děje. Zapomnělať jsem na chvílku, že jsem osoba tuze nepatrná — aby tak vzácný a učený pán — “

„Ale co pak se vám přihodilo, milá Máří?“ divil se onen, vida, že dívce slzy po tvářích kanou.

„Jeť to ponejprv, co se opovažuji“ — odpovídala tato hlasem tichým. „Vy jste již tak mnoho laskavého matce mé prokázal, a se mnou sprostým, hloupým děckem míval jste tolik trpělivosti — myslilať jsem — dnes máte slavnost — nový límec by vám dobře slušel — sama jsem jej tedy ušila — “

„I dejte sem, dejte, milá Máří!“ potěšil ji Boček s laskavým úsměchem. „Jest-li to takové, toť milerád váš dárek přijmu — a nezůstanu dlužníkem.“

Radostně vyjasnila se dívce tvář, a lehkým kročejem vyběhla šťastná dárkyně z komnaty. Když ale obdarovaný z domu vycházel, stála po straně u okénka ve své malé světničce, a vystupujíc na prsty dívala se daleko za spanilým

a učeným pánem, jak mu límec sluší. Potom se odebrala zas do příbytku jeho, aby v něm pouklidila, nežli se navrátí.

„Tuhle stál“ — řekla všedši do komnaty — „tuhle stál a pravil: Milá Máří! — a: Milerád váš dárek přijmu — a: Nezůstanu dlužníkem.“

Hlavou její proháněly se divné myšlénky. — Na to přistoupila ke stolku. Báseň, dnes ráno pěkně opsaná, ještě na něm ležela. I vzala dívka bíle skvělý pergamen do ruky, a jakoby z písma jí neznámého smysl nějaký vyzpytovati mohla, dlouho naň hleděla. Mocně ji cosi pudilo — byl to cit sladkobolestný! — i zašeptala: „Tady spočívala ruka jeho!“ — a jako v letu drahého místečka rtoma se dotknuvši, kvapně, s tváří panensky uzardělou, pergamen opět na místo uložila.

2.

Na veliké síni nového Karolína, t. j. onoho domu, jejž byl před lety naproti chrámu sv. Havla Rotlev, bohatý měšťan Pražský, vystavěl, a jejž pak roku 1383 král Václav vysokým školám na místě starého, pro potřeby zrůstajícího počtu študentův již tuze malého Karolína vykázal — scházeli se mistři a bakaláři, učitelové a doktoři veškerých umění, mající pro příští rok voliti nového rektora.

Hodina určitá se blížila. V pořádku seděli již oudové cizích národů — bavorského, saského a polského — i radili se vespolek a hádali, na koho as volení připadne; toliko čeští mistři procházeli se ještě na předsíni, anebo stáli tři, čtyři pospolu, jakoby o tajných a důležitých věcech rokovali. I zdáloť se, že dychtivě na někoho čekají.

Tou dobou šli ale také dva mistři národu českého okolo chrámu sv. Martina, přes uhelný trh, rovnou cestou ke Karolínu. Byli to muži nejen ve školách, nýbrž i po městech Pražských a na královském dvoře jmena pověstného.

„Vůle má jest pevná a přesvědčení úplné,“ pravil první hlasem tichým a mírným; „učiním již krok tento ke cti a slávě národu našeho; nevím ale, milý Jeronyme, nevím — proč na mne tesklivost přichází?“

„Proto žes odjakživa bázlivý,“ odpověděl druhý s jadrným důrazem, „abys nikoho nepohoršil, nikoho se nedotknul — zvláště co jsi po síni královské choditi se naučil. Ale má-liž kronika národu českého o tobě říci, že jsi byl třtina větrem se klátící? — Jene! Jene! — tys jedinký, kterýž pomoci můžeš — pověstnějšího a moudřejšího lékaře nemáme. K čemu jsi bojácný? Ránu vidíš krváceti — víš, jak ji vyléčiti, a ostýcháš se obvazek na ni přiložiti? Jen váhej, váhej! Čím déle otáleti budeš, tím hlouběji rak do zdravého těla se zažere.“

„Vím, vím; ale oni budou povyk dělati, budou: běda! volati —“

„Nech je volati! Či-li se povyku lekáš? Nechtěj, pro Bůh! abych se na škodu jmena tvého marným vtipem blýskal, otázku ti dávaje: Mluv, jsi-li husa na cizím strništi, že se děsíš křiku najatých pastevců?“

„Já se ho neděsím, neboť vím, že bez něho býti nemůže!“ odpověděl mistr Jan pevně. „Ale z křiku rostou různice a nesváry — mladá krev

ráda překypuje, neznajíc ceny své, a jedna krůpěj marně prolitá nedá se ani tisíci jazyky lidskými nahraditi.“

„Zde ale nepoteče marně — ač kdo ví, zdali poteče — a pak ať teče proudem! Odporné, ale zdravé — říká lid, a hořký lék zůstane přece vždy lékem.“

„To zůstane, a já o jiném sladším nevím“ — doložil mistr Jan polohlasně a poněkud se zamlčel.

Na mysli byltě již dávno ustanovil, co učiní; ale mírný duch jeho jenom ještě prvního kroku se ostýchal. Překročiv ale první překážku, t. j. zvítěziv nad vlastní touto, a sice jedinou slabostí, náležel pak mistr Jan k oněm vzácným, silným a vytrvalým duchům, jižto se na dráze nastoupené ničím odstrašiti, ničím s ní svesti nedají. Důvtipný, výmluvný a ohnivý Jeronym znal přítele svého, a protož nemaje starosti, že by snad v době rozhodné od svého úmyslu se odvrátil, podněcoval jej na cestě do Karolína jen tou měrou, aby ctnostnému ostýchavci za nějaký osten sloužil. Vědělť, že cokoliv i jemu říci může, on sobě sám také pověděti dovede.

V okamžení doplnila se veliká síně ve všech prostorech, když do ní Jan a Jeronym vkročili; neboť za nimi vhrnuli se i jich přátelé, kteří na

ně u vchodu a v síni byli čekali. Již i tehdejší rektor, Bernard z Hranovic, s velikým zlatým řetězem okolo krku, seděl na povýšené, červeným aksamitem potažené sesli své, a hned nato začaly se po hlučném zvuku trub a bubnů obyčejné před volením přípravy a obřady.

Ale neobyčejná tichost panovala mezi mistry českými, a všechněch zraky upínaly se zvědavě na muže, kterýž jako prvního místa mezi nimi zajímal, jsa toho času na vysokých školách učitelem *in rebus theologicis* a na slovo vzatým kazatelem v kapli Betlemské. Byl to Jan Hus, také nazýván Husinecký, a ten se nyní vzchopil a stál tu, muž devětatřicetiletý, s vážnou, ale přívětivou tváří, líbezným okem a hustými vousy porostlou bradou, obraz pevné a k smělému kroku odhodlané mysli. Tváře jeho byly se poněkud zarděly a oko zajiskřilo.

Požádav o krátké pomlčení a poslyšení jal se pak plynným jazykem latinským takto mluviti:

„Jakkoli v obyčeji není, aby kdo v tento den, před volením nejvyššího rektora slavné university naší, o věcech mluvil, k tomu cíli a konci nesměřujících: tedy přece, urození, šlechetní a moudří pánové, doufám před očima vašima odpuštění najíti, že sám o věci podobné řeč tady začínám. Onať jest ale také tak neobyčejná, a dle pravé

jestoty své přece o dnu dnešním tak důležitá, že se omluviti dá. K vám se obracím, vážení mistrové národů cizích, a mluviti k vám budu ve jmenu národu českého! — Když v Bohu zesnulý král a pán náš, Karel, milostivý otec vlasti, tyto školy vysoké zakládal, učinil pozvání mistrům i žákům národů cizích, aby přišli a stejných s domácími učiteli a školáky prospěchů a stejného práva užívali — jakž o tom nadací list jeho dosti zřetelně mluví, a jakož i vám, pánové moudří, dobře povědomo jest. Avšak pozvaní hosté na školách našich rozpadli se později na tři větve i nazvali se dle původu a vlastí svých národem bavorským, saským a polským, a všechny tyto větve jednoho a téhož stromu, kterýž u nás od věků po věky slouti bude cizinským — všechny tyto větve, pravím, osobily sobě napotom práva škol našich každá pro sebe a zvláště, nikoli všechny vesměs a za jednu, a tak se přihodilo, že kdež potom o rozhodnutí věcí důležitých hlasováním se jednalo, cizinci mívali tři hlasy, domácí ale toliko na jediném přestávati museli.“

S podivením pohlíželi mistři národů cizích na sebe. Jedni posud nevěděli, k jakému cíli řečník zaměřil; druzí ale smysl slov jeho již pochopivše, začali reptati, a starý doktor Anselm

z Frankensteina, pohnutí krve potlačiti nemoha, vzchopil se ihned na sedadle svém a zvolal:

„A nejsou vám tato naše práva již po chuti? Řekni nám to bez obalu — bez dlouhého zatáčení, muži učený! Vímeť beztoho, že je Čech odjakživa hlava nespokojená, a jak se podobá, byli byste rádi, aby se věc obrátila — vy abyste měli tři hlasy, a my všickni hlas jediný.“

„Bůh ví, to chceme!“ ozvali se na mnohých místech mistrové čeští, slovy doktorovými k hněvu popuzeni. „To chceme i vyvedeme!“

„Mír, mír — přátelé moji!“ chlácholil je Hus; „nechtějme toto místo vášnivou hádkou zneuctívati! Chcemeť, jak vážený doktor Anselm pravil, aby se věc obrátila, a ona se v dobrotě, sama sebou obrátí. Slavný zakladatel ustanovil vysoké školy Pražské především pro národ český, pro národ svůj, i chtěl, aby se ve všem řídily podle škol Pařížských a Boloňských, kdežto učitelové domácí také více hlasů mají, nežli cizinci, a protož musí universita Pařížská i v těchto věcech Pražské za příklad sloužiti, a to zvláště za nynějších časů, kdežto učených a na slovo vzatých mistrů, Čechů rozených, takové množství jest, že není a nemůže již býti potřeba, aby se všechna místa akademická jenom cizinci osazovala, jakož na počátku činiti se mohlo, dokud

domácích učitelů nebylo. A jestliže se vám, učení a vzácní pánové národů cizích“ — mluvil Jan, proudem řeči své již unešen, horlivěji dále, a oči jeho neohroženě přebíhaly řady udivených a pohoršených doktorů — „jestliže se vám z hostinské šetrnosti až posud všude přednost dávala: nyní již pro čest národu českého a na další ujmu jeho mistrů věc tato trpěti se nemůže. Či-liž na tom dosti nemáte, že všecka místa v Praze dostáváte, an zatím naši bakaláři dvě léta na školách venkovských, často dosti hubených, tráviti musí — a proč? pro pouhou pohodlnost — nechci říci: neumělost vaši, an se krásnému jazyku těch lidí učiti nechcete, jichžto potem a mozoly se přece živíte! Až posud chovali jen cizinci v rukou svých pečeť universitní, klíče archivu a biblioteky — až posud byli říkaje oni samotni pánové vysokých škol Pražských; avšak déle nemá a nemůže nepřirozená věc tato běžeti, ledaby Čechové sami nad sebou se zapomenouti a jmeno své a čest svou nazdařbůh káleti chtěli. To ale nechtějí a nebudou chtíti! Pravím to ve jmenu všech tuto přítomných doktorů, mistrů a bakalářů českých, pravím to ve jmenu celého národu českého, pravím to z dobré příčiny právě dnes, an k volení rektora české university přikročiti máme.“

Nastalo hlučné rokování.

3.

Odbilo poledne. V příbytku doktora Anselma panovalo ticho; jen v kuchyni popraskoval skrovný oheň, u něhož letitá hospodyně pro sebe oběd vařila. Pán a velitel její, učený doktor, a dcera jeho, Hedvika, měli dnes obědvati u nynějšího rektora magnifika, kterýž dle způsobu od let předešlých zachovaného, ke cti nově zvolenému nástupci svému velikou hostinu dával, k nížto nejen všickni znamenití členové university, nýbrž i manželky doktorův, a v obzvláštních případech i dcery jejich pozvány byly.

Hedvika byla se již také ozdobně přistrojila a čekala nyní, brzo-li otec pro ni přijde. Nepamatovalať se, aby kdy tak dlouho u volení byl pomeškal. S patrnou zvědavostí a nedočkavostí chodila po komnatě.

Bylať to dívka dvacetiletá — velká, štíhlá postava, krásně podlouhlých tváří, jasné a růžemi lehounce prokvetlé pleti, velkých modrých očí a rusých, bohatých vlasů. Nebyly to vnady slovanské, ty čarovábné, plné bujnosti; ale po celé té velkolepé postavě byla rozlita jakási ne-

obyčejná, vyšší a nadpozemská spanilost, kterážto spíše úcty než milosti plamen rozněcovala, zvláště an se, jako dnes, v dlouhém a řásném oděvu německém z blankytné tkaniny jevila. A celé vzezření její bylo jako otevřená kniha velkého a vzdělaného ducha, jímžto nad veškeré družky věku svého se vznášela.

Pohleděvši z okna, zda-li otec přichází, posadila se, aby si čas ukrátila, ke stolu, na němž veliký, mnohými obrázky ozdobený a rukou otce jejího psaný latinský herbář ležel, a začala v něm čísti. Za chvíli otevřely se dvéře, a do komnaty vešel otec.

Učený doktor a vyhlášený učitel umění lékařského byl muž asi šedesáti let, vysoké, vytáhlé postavy, přitom hubených oudů a skoro vždy sehnutého týla. Zdálo se, jakoby věčně do kněh hleděl. Jen když mluvil, poněkud hlavu pozvedl, a tu pak bylo vpadlé, hnědé tváře, černé, husté obočí, pod ním nad míru živé, blyskavé oči a nad ním čelo s velkou lysinou viděti.

Nyní vešel s hlavou skloněnou, ale tvář jeho sebou trhala, oči semotam přejížděly a ústa se pohybovala v tak patrném pohnutí celé mysli, že ho dcera pro samé podivení uvítati zapomněla. Také on ji nepozdravil a vystrojení jejího si

nevšimnul; nýbrž odloživ černý aksamitový biret, začal velkými kroky po komnatě přecházeti.

Hedvika mlčela. Znalať otce i věděla, že jí svěří, cokoliv svěřiti může.

„Hedviko!“ začal on také posléz a zastavil se před ní, posud pokojně do herbáře hledící. „Hedviko! děvče — pomysli jen — oni chtějí tři hlasy — a my abychme — i nesmrtelný Aeskulape, nedopouštěj! Nežli jsme začali o rektora hlasovati, vystoupil ten Betlemský kazatel — nu, vždyť ho znáš! — komu čest, tomu čest — on ví, jak srdce jazykem protknouti — vstal a dokazoval, že se v akademických právech Čechům křivda děje, — že se ....“

I popisoval jí dle způsobu svého celý spor, povstalý dnes mezi domácími a cizími doktory; pověděl jí, jakž po řeči Husově všickni mistrové čeští hlasův pozdvihli, a jak zvláště Jeronym přede všemi vystoupil a věc Čechů ohnivě zastával.

„Vždyť ho známe!“ vypravoval doktor v rozhorlení. „Jazyk jeho jest břitký meč, létavá šipka, vřící voda — přitom je člověk nestydatě odvážlivý — nesmrtelný Aeskulape! mně se zdá, že by se neostýchal na kazatelnu vystoupiti a řeč jako hotový *baccalaureus sanctae theologiae* držeti. Ten si počínal, jakoby nás již pod víkem

měl — já to znám! — on spoléhá na krále, okolo něhož břichopáskuje, i hrozil nám také Václavovým rozhodnutím; ale my nejsme zajícové na šírém poli a víme také, jak a kudy se ke dvoru chodí. Ani kroku jsme jim nepostoupili a přece konečně rektora ze své strany zvolili. Trefilo to nynějšího děkana filosofie, *celeberrimum Joaneum Hofmannum*" — doložil na to s patrným pocitem radosti a hrdosti — „a Bůh dá, že tak snadno Čecha do rektorského pláště neoblečeme!"

S těmi slovy se od Hedviky obrátil a přeloživ ruce na zádech, začal opět semotam popocházeti, na oběd ani nezpomínaje.

Ani Hedvika teď na hostinu nepomyslila. Otcova zpráva jí divně pohnula. Neurčité, nelibé myšlénky zatemnily ducha jejího, a teskné tušení sklíčilo prsa její. Oči její spočívaly na latinském herbáři — ale duch její polétoval daleko po Praze, a ústa její prohodila po nějaké chvíli polohlasitou otázku: „*Nationes ergo discordia disjectae sunt?*"

„*Disjectae!*" odpovídal otec. „Nesvár je mezi námi, různice a nenávist! A nechť neumím rozdílu mezi ledvinou a srdcem učiniti, budu-li kdy s Čechy zase přáteliti! Nesmrtelný Aeskulape! — copak se tak nadýmají? Nevědí již ti novopečení doktůrkové, co by bez nás byli?"

Rychleji a rychleji pohánělo jej vnitřní pohnutí po komnatě. Hlavu dle obyčeje svého skloniv, na chvíli se hluboko zamyslil.

„Avšak já vím — co tomu kazateli a smělému jeho příteli mozkem vrtá!“ mluvil pak sám k sobě. „Právo a nepråvo české to není — jim se vede dobře, nechť již to nebo ono panuje — ale Viklef je to — — Viklef!“

V tom se klepalo na dvéře.

„*Ave!*“ splynulo hlasitě ze rtův otce i dcery, a do komnaty vešel — mistr Boček.

„Ah, *deliciae meae! — Salve!*“ zvolal doktor, hostu pravici podávaje, a Hedvika vítajíc jej kynutím hlavy, poněkud se zarděla; — u srdce jí něco bodlo a jemné chvění přeletělo oudy její.

„*Salve!*“ opětoval doktor pravicí mu potřásaje; ale náhle, jakoby ho stisknutím ruky elektrická jiskra byla projela, trhnul sebou a hbitě ucouvnul. Příjemný výraz tváře jeho zmizel a oči divě sršely. — „*Apage!*— *apage*, nepříteli!“ křičel. „Zde, vlku, nadarmo hledáš, koho bys udávil!“

S podivením hleděl Boček na toto přivítání; avšak domysliv se, z jakého asi pramene slova

doktorova se prýští, věděl také, že je pro blaženost svou trpělivě snesti musí — a protož neodpovídal.

„Přehlédnul jsi se, otče!“ jala se Hedvika mluviti. „Totě domácí přítel tvůj, vážený pan mistr Boček z Lepotic, s nímžto, jako s posvěcencem všech devíti muz, miláčky svoje, Horáce a Virgila čítáváš.“

„Však já ho znám!“ odpověděl vášnivý stařec. „Však já ho dobře znám. Není on Čech? — *natione et opinione Bohemus?*“

„To jsem — ale i ctitel váš, *domine celeberrime!*“ řekl Boček, jehož jasné tváře mráček zármutku přeletěl; „a nemohu se nadíti, žeby různice, jichžto počátek dnes mezi celými třídami naší *almae matris* vypuknul, také jednotlivých osob mír a spokojenost rušiti měly.“

„Ony je ale budou rušiti, *domine magister!*“ odpovídal doktor ještě horlivěji, an hněv nyní teprva průlevu dostával; „a já nebudu okolo sebe trpěti, cokoli z krve české pochází!“

„Prosím, *celeberrime!*“ ozvala se v tom stará hospodyně, hlavu mezi dveřmi vystrkujíc — „je tu pedel s vyřízením vzácného pana rektora stran hostiny —“

„Ať mi dají pokoj s hostinou!“ osopil se na ni doktor. „Čili mám s těmi ploditeli různic z jedné mísy jísti, a vida jich ouśklebky ještě jim za zdraví připíjeti? Chtějí, abych si do žil jedu naléval? — Že jsem nemocen — že nemohu z domu! Jdi — a máš-li co v kuchyni, přistroj na stůl. Budeme pokojně doma obědvati!“

Po těch slovech odešel do svého laboratorium.

4.

Samoten stál nyní v komnatě mistr Boček s Hedvikou. V srdci obou zaznívali hlasové tajné, tiché žalosti, a obou mysl brala na sebe neobyčejnou, jindy sobě nepřirozenou tvářnost. Hedvika snesla se s nadpozemské výše k lidským nižinám a stala se citlivou ženštinou; Bočkova jindy nekalená veselost ustoupila neobvyklé měkkosti — a takto se oba neviditelnou mocí, ani o tom nevědouce, tajemným svazkem srdcí k sobě přibližovali. Avšak tělem stáli oba ještě bez pohnutí. Žádný z nich nemluvil.

Posléz dal se mladý muž hlasem tichým a jako ostýchavým do řeči.

„Tedy jsem z ráje svého vyloučen?“ ptal se. „Dvéře domu vašeho předemnou se zavírají — a nadarmo budu se svým toužením okolo prahu vašeho choditi.“

„Otec mluvil jen v prvním rozhořčení,“ odpovídala Hedvika, a srdce jí tlouklo s neobyčejnou prudkostí. Nikdy před tím nebylo učené panně tak volno a spolu i bolestno, jako v tomto okamžení. — „Krev jeho však se usadí, a pamět

nebude pak věděti, co ústa jeho mluvila. Odpusťte, pane, starci vášnivému.“

„Ach, což bych měl a nemohl odpustit otci vašemu, panno Hedviko — a kdyby mě do pustin života vezdejšího vyhnal, kdežby uschnuv opadal krásný květ mého doufání!“

„Aj, vám se všude svět plný pěkného květu okáže!“ nutila se dívka žertovati. „Vaše mysl je čarodějný pramen sladkých radostí — a co jste u nás teď hořkého zakusil, za malinkou hodinku u pana rektora plnou číší spláknete!“

„Hedviko — panno Hedviko! pro živý Bůh, co to mluvíte?“ zvolal mistr Boček poněkud živěji. „Hostina a plná číše, myslíte, že mi dáti může náhradu za ztrátu, kteráž mi v této hodině u vás hrozí?“

„Za ztrátu?“ opětovala Hedvika tiše a zdlouhavě. „Nevím věru, jakou ztrátu byste u nás utrpěti mohl.“ — Přitom oči k zemi sklopila.

„Hedviko!“ řekl mladý mistr z hlubokosti srdce svého, a ruce, mezi nimiž posavád svůj krásný malý biret držel, prosebně na prsou sepnuv, blízko k ní přistoupil. „Vy jste nazvala mysl mou pramenem radostí — a hle! já tu stojím sklíčen žalostí; neboť jsem v boji s obrovskou bázní, a zbraň moje, sladká naděje, láme se na skalnatém štítu jejím. Jakou ztrátu že bych zde

utrpěti mohl? — Nevíte to opravdu? — Ach, pak jsem arci zklamané děcko, ježto myslí, že se i soudruhu jeho o něm zdálo, když ono jej ve snách vidělo! Pak jsem snil jako děcko, a nyní k poznání smutné pravdy přicházím!“

Hedvika neodpovídala. Věděla, cítila dobře, co Boček myslí; ale srdce její nemohlo ještě z vazeb chladného rozumu se vymknouti.

„Hedviko!“ začal mladý muž rtoma se-třesoucíma opět mluviti. „Nevíte, panno, opravdu, jaké ztráty se nyní, při povstalých různicích, obávám?“

Hedvika ještě mlčela. — Křečovité trhnutí přejelo tvář její. Pozvedla veliké, nebejasné oči své, a opět je rychle uzamkla. Zdálo se, jakoby slzu skrýti chtěla. Na to se odvrátila.

„Panno Hedviko! odpověd vaše rozhodne nad blahostí života mého“ — prosil Boček, a krok za ní učinil; ona ale kynula rukou, aby nechodil, a přistoupila k oknu. Potom se zase obrátila. Sladkým zanícením leskla se tvář její, a oko její bylo zaroseno.

„Zdá mi se, milý mistře,“ jala se odhodlaně mluviti, „že vím, s jakou nadějí jste přes práh obydlí našeho přicházel; a dle hlasu srdce svého nebudu i nemohu vám rozkazovati: Již toho nečiňte!“

„O Hedviko — o muzo má!“ zvolal Boček radostně a kvapně uchopiv ruku její, vroucně ji políbil.

„Ustaňte, ustaňte!“ žádala jej dívka polo káravě, a vysoko uzarděná ruku odtáhla. „Čili myslíte, že jsem jedna z oněch slabých, pro nižto medové slovo a laskavé pohlédnutí nejnebezpečnější zbraní jest? Znám vás — není-li jinak vše-cko přetvářkou, čímkoli jste až posud světu se objevoval — a přátelství moje zůstane při vás, dokud srdce vaše tohoto daru panenského vážiti si bude; avšak nechtějme v této osudné chvíli mysl svou zavádivými obrazy ohnivé fantasie přeplňovati. Čekejme, až jak se mračna rozptýlí, ježto nespokojení mistři národu vašeho nad chrámem tichých přání našich sehnali. Já se potěším, až se pobouřená mysl otcova utiší; vy ale jděte a nabuďte veselého ducha ve společnosti u pana rektora.“

„Chcete, abych po medě hořčici požíval — abych po rajském plesu oddal se světským bachanaliím a po zpěvu andělském pozemské skuhrání poslouchal?“ zvolal Boček — a srdce mu hlasitě tlouklo. „O nechtějte, abych si dnešní den takto pokazil! Jako utěšení nebes budou mě slova milosti vaší ochvívati, a nižádným hlukem lidským nedám je zahnati. Těšil jsem se ovšem

na dnešní hostinu i zhotovil jsem báseň k rozmnožení slušného veselí; ale bez hvězdy je noc truchlivá a bez slunce den strašlivý. Vy u pana rektora nebudete — a já —"

„Zhotovil jste báseň?" ptala se Hedvika, jakoby proud řeči jinam obrátiti chtěla. „To věru lituji, že ji slyšeti nebudu."

„A nesměla by se prostá pracička má té přízně dočkati," ptal se mladý mistr, „že byste jí čtouc několik okamžení obětovala? Ach, vždyť by beztoho jako slabá květinka na suchopáru svadla, kdyby ji paprslek vaší milostnosti nezahřál!"

Přitom sáhl za ňádra a vyndal pečlivě schovaný pergamen.

„Nebuďte přísná s tímto slabounkým dítkem muzy mé!" řekl přitom s jemným pohnutím. „Nechávám je v rukou vašich, aby vám — dojde-li jinak milosti před očima vašima — člověka někdy na mysl uvedlo, jejž osud nepříznivý na nějaký čas od vás ovšem odlučuje, kterýž ale okamžení minouti nenechá, aby v duchu při vás nebyl a pomyšlením na vás bolesti své nekonejšil."

5.

V nevelké, ale skvostné komnatě na Vyšehradě seděl král Václav. Před ním stála na pěkném vykládaném stole plná číše Burgundského vína, a na zemi ležel pes nevídané velikosti — zvíře táhlého těla, vysokých běhů a dlouhé, široké tlamy.

Václav ho lektal za ušima, a po nějaké chvíli dlaní do stehna ho udeřiv, zkřikl: „Chyť ho!“

Pes vyskočil — zakňučel a vyceniv čtyry dlouhé tesáky po komnatě se ohlížel. Vida však, že tu není, do koho by ostré zuby své zaťal, ohonem klátě hlavu svěsil a zase k nohoum pána svého se ubíral.

„Ha, ha!“ smál se Václav, bera číši do ruky. „Na tebe nemá Chytan laskominy!“

Tato slova týkala se muže, kterýž sedě v koutě na nízké stoličce a ruce křížem přeloženy maje v hlubokých myšlénkách tonul. Na smích králův poněkud hlavu pozvedl.

„Buďto ví“ — řekl přitom — „že se mnou žádné žerty nejsou, anebo mi nechce ruce po-

kaziti, mysle, že jich budu ještě v královské službě potřebovati.“

„Aha! — pan kmotr je dnes veselé mysli!“ dal se Václav zase do smíchu. „Nu, co škodí! Já mám rád veselé tváře okolo sebe — a myslím, že se dnes ještě nasměji. Jsem žádostiv, jak se naši učení pánové pokousali!“

V tom vešel mladý panoš a oznamoval příchod mistra Jeronyma.

„Jen dále — jen dále!“ rozkazoval veselý panovník. „Na toho se právě těšíme.“ Přitom klepnul víčkem stříbrné konvice, kteráž vedle číše stála. Panoš rozuměl klepnutí a šel pro nádobu, aby ji naplnil. — „Ještě jednu číši!“ velel král — a v několika okamženích vítal Jeronyma.

Rychlým, jistým krokem a přímou postavou vešel mistr do komnaty, jakoby tu doma byl. Krom výrazné tváře a jiskrného oka nebylo na jeho postavě od rána ani památky. Na místě mužného vzezření a černého, dlouhého, vlajícího roucha, jakž je bylo na cestě do Karolína viděti, leskl se nyní na tváři jeho světský rozmar, a tělo jeho bylo ozdobeno strakatým šatem královské družiny.

Pěkně a obratně koleno před králem ohnuv, pokorně a přec i také důstojně ho pozdravil.

„Nu, jakž jest, učený šotku?“ smál se Václav, na přivítanou mu pravicí kyna. „Máte již po bitvě a po vítězném kvasu?“

„Po bitvě ovšem,“ odpovídal Jeronym bez ostýchání způsobem královského důvěrníka; „ale nepřátelé ještě hodují.“

„A vy při tom nejste? U všech všudy, jací jste to bojovníci? — Nehodují u vás vítězové? Čili jste prohráli? ha, ha! — dali jste se na outěk?“

„Čech neutíká, královská Jasnosti!“ řekl na to mistr, pyšně hlavu pozvedna — a pak ji opět skloniv, doložil jemně: „Pánu a králi národu českého to netřeba teprv dokazovati. My jsme učinili, co se prvním kročejem a s důvěrou v královskou Milost vaši učiniti dalo. Představili jsme jim práva mistrů domácích — odvolávali se na list v Pánu zvěčnělého otce vaší Milosti — a plni té sladké jistoty, že syn velikého krále, dobrodince a oslavitele vlasti, pravým a věrným synům ochrany své neodepře — osmělili jsme se projeviti, že i milostivého pána vůle k našim žádostem se sklonuje; ale —“

„Nu — a?“ ptal se Václav, nedočkavě se na sedadle vztyčiv.

Jeronym pokrčil rameny.

*

„Což pak cizincům na tom záleží,“ řekl, „zdali se královská Milost k lidu vlastnímu kloniti ráčí! Oni se drží svých domnělých zastaralých práv, myslíce, že je nemůže nikdo zrušiti.“

„Hvězdy boží!“ zkřikl Václav a rukou na stůl udeřiv, kvapně vyskočil. „Kdo se to opovažuje mysliti? — Já jim okáži, kdo může v Čechách rušiti! Mámť ještě dobrých přátel, kteří i tu nejtvrdší nevěřící lebku oblomí.“

Oči jeho zalítly při tom na muže, kterýž ještě tiše v koutě komnaty seděl. Jeronym sledoval zraků královych a teprva teď si této třetí osoby povšimnul. I pozdravil ji zběžným hlavy kynutím. Podivný muž ale nepoděkoval, a obrátil se k Václavovi.

„Učeným lebkám nerozumím,“ řekl, „a ony nebudou k vůli nové známosti z Karolína cestu až ke mně vážiti. Nech meče, a vezmi jen péro do ruky. Uvidíš, jak si o černé na bílém rohy otrkají.“

„To máš dobře, ochotná pravice,“ smál se Václav, kterýž dnes obzvláště veselé mysli byl, a právě plnou číši ohnivého toku vyprázdnil. „A já bych vlastně rád věděl, co as nespokojení učení páni dovedou. Hloupých — ha ha! — nebo aspoň neučených jsme již hezký počet zkrotili.

Podíváme se tedy ještě na doktorskou štvanici. — Připí si, mistře!“ mluvil dále, an byl panoš naplněnou konvici přinesl a ještě jednu číši na stůl postavil. „Připí si, ty náš Jeronyme! Já ti slibuji touto číší ochranu a přízeň královskou — ale dřív se musí mela mezi vámi strhnouti.“

„Ta se strhne — neměj starosti!“ odpovídal muž v koutě, an zatím Jeronym s tajnou nelibostí, že se mu cíl žádoucí na délku odstrkuje, číši k ústům přikládal. — „I vsadil bych se o svou novou červenou kamizolu, že se ještě dnes u pivních korbelů rvačky začnou, a dříve nepřestanou, dokud do toho královská pěsť neudeří.“

„Přisám Bůh — ha ha!“ chechtal se Václav — „to bych rád viděl, a mám věru veliké chuti přesvědčiti se, jaký prorok jsi. Co pak dnes máme? Čtvrtek — ?“

„Pátek,“ odpověděl Jeronym ve vší krátkosti.

„Hvězdy boží!“ zvolal Václav náhle s velkou vážností. „Dnes tedy nebudou ničeho začínati — dnes nejde člověk pořádný z domu.“

„Kdož pak mluví o pořádných?“ prohodil zase muž v koutě. „Při samém pořádku mohly by se arci krčmy hned z večera zavírati; ale ďas by potom byl krčmářem! Na štěstí ale neptá

se nepořádek ani na pátek, ani na sobotu — a rozpálená krev se ráda ochladí."

„Uvidíme — uvidíme!" řekl Václav, semotam několik kroků po komnatě učiniv. „Uvidíme, jak se posty drží. Nechciť, aby pan Zbyněk žalobu vedl, že málo na plnění rozkazů církve dbám. Však já mu také nic neprominu — co moje zákony poroučejí."

6.

Temným pláštěm zahalil večer rozlehlá města Pražská. Ticho bylo po velikých ulicích a prostranstvích; jenom pokoutně, v ouzkých a odlehlých uličkách dával se ještě hluk slyšeti, vycházející z krčem třídy nejnižší. Přístřeší takových bylo času tehdejšího v lidnaté, bohaté a všemi světskými rozkošemi oplývající Praze veliký počet. Některé z nich byly zvláštní sídla a rejdiště veselých a bez velkých starostí léta svá trávících študentů.

Jedno z nejznamenitějších těchto doupat bylo v kaprové ulici „u červené lišky“ — nepatrné, dřevěné stavení. Za dne bylo v něm všecko jako vymřelé. Okenice skoro pořád přimknuty, a dvéře do něho sotva že se otvíraly. Jak mile ale první soumrak do klikaté ulice vklouznul, začal se v nepatrném domku život hýbati — tu cinkaly žbánky, šuměly rozprávky, zněly písně, rozléhal se smích, a rozmanité podoby naplnily začazenou jizbu až do těsna.

Dnešního večera nemohli tu ovšem veselé študentů sbory scházeti. Dnešek byl pro ně znamenitý den, a ten se musel zasvětit.

Veškeré školy byly jako v ohni — a plny radosti; všickni se domnívali, býti vítězi. Čechové plesali, že statných obhájců domácího práva nalezli — a cizozemci jásali, že se jich mistrové zastrašiti nedavše, rektora z krve své zvolili. Toho dne nebylo na tvářích študentských nic jiného, nežli posměch viděti, a z úst jim vyletovaly samé ousměšky. Muselo se do krčmy — muselo se zavdávati, připíjeti a vypíjeti na zdraví, na zdar i na zkázu.

Neslýchaného povyku bylo „u červené lišky“. Sešlit se, jako obyčejně, školáci rozličných národů; ale úmluvou neb náhodou shledalo se dnes v tomto pověstném místě více Čechů, a ti opanovali posléz bojiště. Po mnohé jádrné přezdívce přišlo to na vyhazování — a tu měli bavorští a saští mládencové co dělati, aby dvéře našli, nežli se oknem na ulici dostali.

„*Bohemia in aeternum!* — Čechové na věky!“ rozkřiknul se pak mladík, silný jako mladý doubek, vesele plný žbánek zdvihaje.

„*Vivat!*“ řičel po něm celý sbor, a proudem lilo se pivo do všech všude hrdel.

„A Jan a Jeronym!“ zvolal opět školák, jenžto byl jako hlavou celé společnosti.

„*Valeant!*“ křičeli ostatní. — „Nalívejte! — Honem — hoň to, matinko!“

„Já ti daruji srdce z marcipánu!“ řekl jeden.

„Já ti koupím šňůrku perlí z dračích zubů!“ křičel druhý.

„Já ti dám na lačný žaludek hubičku!“ křičel třetí — a všickni obklopili osobu, kterouž nazývali matinkou.

Byla to paní Dorota, pověstná krčmářka „u červené lišky“ — žena jako soudeček. Vydávalať se již pětadvacet roků za vdovu, a nikdo se o to s ní nehádal.

Ta stála nyní u prostřed študentů, podobna jsouc veliké naduté tykvi, okolo níž vosy lítají, a nevidouc jiné pomoci, jak by se dotíravců zprostila, začala posléz okolo sebe masitýma rukama tak důtklivě šermovati, že koho pěstí jen ťukla, zajisté na tři kroky odskočil. Ale rozpálení mladíci nedbali dnes na bolestné rány. Odskakovali a zase přiskakovali, tělnatou ženu k obsluhování nutíce a přece ji s místa pustiti nechtíce.

Ona se ale konečně rozhoupala a valila se zvolna, jako naplněná kádě, do zadu, kdež obyčejně na široké židli sedávala, peníze přijímajíc. S hlučným chechtotem valili se študenti za ní, a jeden z nich zpozoroval přitom v nejzadnějším, dosti tmavém koutě jakousi podobu, kteráž se kroutila a rukama do stolu tloukla, jakoby se

také náramně chechtala. Pro povyk ostatních nebylo ji však slyšeti.

„Co je to zde za opici?“ zkřikl mladík rozehraný a blíže přistoupiv, do kouta ukázal.

„Opice?“ ptalo se jich hned několik, a houfem hrnuli se všickni do zadu.

Postava okamžitě umlkla. Ruce jí sklesly— hned ale opět třesoucí-se stolu se chytily a křečovitě se ho držely. Neboť nohy vstávajíce, aby se hlava před nebezpečnými hosty s výšky poklonila, začaly pod tíží těla klesati.

„Odkud si přiběhla? — mluv, obludo!“ křičeli jedni.

„Chraňte se jí! — ať vás nepokousá!“ smáli se druzí.

„*Salvete, domini — doctissimi...*“ začala postava lidským hlasem mluviti, a brzo jí všechna slova zas na jazyku uvázla.

„I podívejme se, to je učená opice!“ zvolali mladíci. — „Pojď pak ven, pojď, ať se ti na srst podíváme!“

A navzdor všemu zpouzení musel ubohý od stolu.

Byl to muž malé, hubené postavy, asi padesátiletý, a jak se podobalo, zámožný řemeslník. Strachem třásla se mu na tenkém krčku kost-

livá brada, že mu hlasitě zuby cvakaly — a na prsou spínaly se ve smrtelné ouzkosti ruce jeho.

„Nechte mých hostí na pokoji, panáčkové!“ ozvala se nyní paní Dorota, a veškerou hromadu těla svého postavila mezi ulekaného mužíka a rozpustilé mladíky. „Jeť to pan Sekyrka, poctivý kramář z dlouhé třídy — a mně tak milý, jako každý z pánů študentů.“

„To ale nemá býti — alespoň dnes ne!“ odpovídal rozpustilý mladík. „Dnes tady mi panujem — a nezaplatí-li pan kramář celou naši outratu, poletí oknem na ulici!“

„Ano! ano, celou outratu!“ křičeli ostatní, a sahali již po ubohé oběti.

Kramář začal kvičeti, jako by ho napichovali — študenti se smáli, a krčmářka dupala.

„A já vás dám všechny zavříti!“ zlobila se. „Uvidíme, zdali se takto s poctivými hostmi poctivé ženy nakládá!“

Nebylo-li před tím dosti hluku, nyní teprva povstával. Jedni kleli, druzí vejskali a třetí se chechtali krčmářčině poctivosti. Bylo tu pekelného povyku.

V tom se udeřilo z venku na okenici — a hned na to opětovaly se hřmotné rány třikrát po sobě. Spolu dalo se i psí štěkání slyšeti.

V okamžení bylo v krčmě ticho — a paní Dorota začala rukama lomiti.

„Hospodine, pomiluj nás!“ jektala při tom — „to je Václav! Já znám jeho tlučení!“

„Ve jmenu krále!“ ozval se po malé přestávce zvučný hlas na ulici, a opět začaly na okenice rány padati.

„Hned, hned!“ chtěla krčmářka zkřiknouti — ale hlas jí v hrdle uváznul. Popadla jen se stolu veliký dřevěný svícen a valila se ke dveřím. — „Jenom hezky zticha, pánové! — stolice honem ke stolům — řekněte, že jste se hádali o věci učené!“

Takto ještě prosila i rozkazovala, a spoléhajíc na dobrou náhodu, nějakou výmluvu, nebo královský rozmar, šla otevřít.

V dlouhém tmavém plášti až po zuby zahalen a klobouk se širokým okrajem hluboko do čela vtlačený maje, vešel král Václav do dveří. Za ním stála ještě jedna postava mužská téže podoby — a mezi nima kňučel veliký pes.

„Jsi ty hospodská?“ tázal se Václav krátce a ostře.

„Jsem,“ odpověděla žena se třesoucí.

„Nevíš, o které hodině se dnes krčmy zavírají?“

„Vím — královr —“

„Mlč! — Koho tu dnes přechováváš?“

„Je tam několik hodných pánů študentů — samí usedlí mládenci; mluvějí a hádají se pořád tak učeně, že je radost poslouchati.“

Václav jí neodpověděl a vešel do jizby. Ale u dveří se zastavil.

Dvěma řadama klečelo tu na podlaze asi dvacet mladíků, a tento pohled krále zarazil. Všickni měli smeknuto a birety v rukou.

„*Salve Venceslaus, pater patriae protectorque Bohemorum!*“ zkřikl nyní mladík, dle jehož rady ostatní všecko činili, a kterýž byl tohoto pokoření-se študentův prvním původem.

„*Salve!*“ opětovali ostatní jedním hrdlem, birety nad hlavou točíce.

Zdlouha, jen co noha nohu minula, šel na to Václav řadama nočních tuláků, a pronikavé oči jeho spočinuly na každém zvláště, jakoby každého vinu zvláště oceniti chtěl.

U posledního se zastavil.

„*Natione?*“ zněla pak jeho krátká otázka.

„*Omnes Bohemi fidelissimi!*“ odpověděl študent.

„Tak?“ prohodil Václav. „Krčma je tedy místo, kde se český študent až do půlnoci vědami obírá? Korbel je tedy nádoba, z nížto český študent žízeň po umění zalívá?“

„Odpuštění, královská Jasnosti!“ řekl študent neohroženě. „Dnešek je veliká výminka — nebo abych řekl: *licentia poëtica.* Dnes nám bylo řečeno o milosti, jakovouž věrným synům svým prokázati ráčíš — a tuť je pití na tvé zdraví a na záhubu všech nepřátel tak dobrá povinnost, jako seděti u pandektů anebo zpytovati tajemství astrologie.“

„Jak se jmenuješ?“

„Václav, milostivý králi! — syn Kuchynky, novoměstského konšela.

„Ten se na tobě velikých radostí dočká!“

„Pane — já se jmenuji Václav — a nehodlám to drahé jmeno v Čechách zneuctiti.“

„Budeš-li na dnešních cestách pokračovati,“ řekl Václav, jemužto se neohroženost mladíkova líbiti začínala, „tedy ovšem velikou slávu jmenu našemu zjednáš. Budu si tě pamatovati. *Cui rei?*“

„*Arti medicae.*“

„Tedy ti radím, abysi čtyry neděle do krčmy nevcházel. Bude-li se ti doma stýskati, můžeš pilně s Aeskulapem a Hippokratem tovaryšiti. — Rozuměli jste mi?“ obrátil se na to rychle k ostatním. „Čtyry neděle doma — nebo na vždy ze škol! — Vstaňte!“

Po těch slovech bral se ke dveřím.

„Co myslíš“ — řekl tam k svému průvodci s polotajeným úsměchem — „nebyloby těch kluků škoda, kdyby se do tvých rukou dostali? Je to věru jadrné plemeno, a já se nehněvám, jestli mu někdy mladá krev překypí.“

V tom začal v zadním koutě Chytan štěkati, a jakési lidské hrdlo křičeti. Všecko tam obrátilo zvědavých zraků, a z podstolu vylézal na smrt polekaný kramář, kterýž tam byl před králem jistou skrýš vyhledával, skrčen ale na zemi sedě, psovu pozornost na sebe obrátil.

„Pro věčné umučeni!“ bědoval nešťastný, „zažeňte toho lidojeda! Ach odpuštění — odpuštění, že se opovažuji — tak vzácné hovádko —“

„Co je to za blázna?“ tázal se Václav, kolem se ohlédaje. „Mluv! Kdo jsi?“

„Kramář Sekyrka —“

„Pražan?“

„Z dlouhé třídy —“

„A v pátek o půlnoci v pelechu —“

„Vyběhl jsem si — abych se po denním lopocení trochu — zasmál.“

„Smáti se chceš?“ ptal se Václav hlasem rázným, a přiblížil se až k samému kramáři, jenž tu na kolenou ležel, celý zdrcený. „Smáti se chceš po krčmách — an zatím žena tvoje doma snad naříká —“

„Já nemám ženu!“ vyrazil ze sebe kramář plný ouzkosti. „Jsem poctivý mládenec!“

„Hvězdy boží!“ zkřiknul Václav a zadupnul, že se kolem až stoly otřásly. „Já ti dám poctivého mládence, proklatý šaškáři! — Jsi bohatý?“

„Nejsem“ — poděsil se kramář, mysle, že bude museti nějakou pokutu platit — „to jest — mám — a mohl bych —“

„Mohl bys ženu uživiti?“

„Mohl — kdybych —“

„Ať jsi tedy za čtyry neděle ženatý!“ poroučel Václav s náramnou přísností. „Protivni jsou mi lidé, kteří mamon sbírají, žádného nemajíce, komu by jej zůstavili. Za čtyry neděle jsi ženatý! — Do té doby ať se mi nezasměješ — a ty“ — obrátil se k paní Dorotě — „ať mi ho po ten čas nepřivítáš — vůbec po čtyry neděle žádného! Rozumíš? A jestli tu mezi tím časem někoho zastihnu, dám tě v koši utopiti.“

Rychlým a pádným krokem bral se na to ze dveří — a ubohé krčmářce vypadl uleknutím z ruky svícen.

7.

Byl krásný den. Král Václav navracel se z lovu, a hojná družina jela za ním. Na velkém dvoře Vyšehradském zastavili se upocení koně — všecko slézalo a čekalo na královské rozkazy.

„Jdi zatím domů,“ obrátil se Václav k lovci, kterýž se byl dnes napořád po boku jeho zdržoval — „a dones přátelům svým ujištění, že je budu v paměti chovati. Dá-li se co dělati“ — doložil pak hlasem tichým, a lovce za ruku pojav, důvěrně ho několik kroků dále vedl — „můžeš mi věřiti, Jeronyme, žebych zemi svou rád očistil. S Bohem!“

Na to se bral do své komnaty, kdežto již dva panoši čekali, aby velitele v jiný šat oblékli. On ale nedbaje na jich posloužení, klobouk na stůl hodil, a sundav sám roucho povrchní, nedbale jím na sesli hodil. Potom přistoupil ke stolu, na němžto plná číše uchystána stála. Přiložil ji ke rtům — okusil nápoje, a jaksi líbě překvapen zamlasknuv, silným na to douškem ji vyprázdnil.

„Z kterého sudu je to víno?“ ptal se pak panošů.

„Doktor Anselm dal je dnes ráno přivezti,“ odpovídal jeden — „a žádal, abychme jím k občerstvení královské Jasnosti hned číši naplnili, jak se z lovu navrátiti ráčí. A poněvadž víme, že královská Jasnost na radu učeného doktora držívá —“

„Dobře — dobře!“ přetrhnul mu Václav další vypravování, sám si druhou číši z konvice nalévaje. „Doktor je pečliv o mé zdraví a potěšení. — Nenechal tu nic jiného?“

„Poníženou prosbu“ — odpovídal panoš — „aby směl předstoupiti, jak mile královská Jasnost odpočinouti ráčí.“

„Je-li posud na hradě, ať vejde! Tak pečlivých služebníků nesmíme nechat dlouho čekati“ — doložil s úsměchem — a panoši vyšli z komnaty.

„Však já vím, z kterého sklepa to víno teče!“ zasmál se Václav, a hodiv sebou pohodlně na širokou, měkce vycpanou sesli, nohy před sebe natáhnul. — „Jeť to pokladnice tří spojených národů, kteří by nerádi ochraptěli — ha, ha! Naposled musí přece oněměti! Muselť bych si bláznů nadati, abych německým pánům neodplatil, že jich krajané českému králi říšskou korunu strhli! Hvězdy boží! ani na to mysliti nesmím!“ zvolal

mrzutý, a vyskočiv, několikráte po komnatě přeběhl.

„Dříve ale musejí učení pánové ještě měšců svých vyklepati!“ začal pak opět po malé přestávce s trpkým ousměškem, „abychme si bolestné rány jejich zlatem aspoň poněkud vyhojili a hořkou mrzutost jich vínem osladili.“

V tom se otevřely dvéře, a panoš uváděl doktora Anselma.

„Ah — *salve, amice!* Vítám tě, štědrý vinaři!“ zvolal Václav. „Tys prý mi dnes poslal plný soudeček.“

„Rač prominouti, pane, sluhům svým, kteří by podle skrovných sil nejmilostivějšímu králi nějaké malé potěšení rádi učinili —“

„Děkuji — děkuji!“ řekl Václav dle svého způsobu velmi krátce a jadrně. „A chcete-li co dáti, nebudu žádný dar z vašich rukou za maličkost pokládati! — Ale kdo pak jsou ti milí sluhové, kteří tak laskavě na pána svého pamatují?“

„Veškeří mistrové národu saského, bavorského —“

„— a polského? Ach, tedy vlastně dárek od pánů cizích? Nu, tím vítanější. A jestli mi jinak, milý doktore, píti nezapovíš, tedy každý den několik číší za vaše zdraví vyprázdním!“

Přitom se i hned naplněné číše uchopil a s velikým zalíbením plamenný tok zvolna do hrdla vléval. Potom se opět na sesli roztáhl.

„Nu — a co mi ještě neseš dobrého?“ ptal se doktora. „Něco nového?“

„Bohužel, že nic dobrého nepřináším!“ pokrčil tento rameny. „Semeno různic, ježto se urodilo v mozku několika rozpálených hlav, padlo mezi lid a začíná bujně vzcházeti.“

„Aj, toť musí býti zdravé a zralé semeno“ — zasmál se Václav; „anebo jest naše země česká tak úrodná, že se v ní všecko uchytí! — Jaké pak je to semeno?“

„Mluviliť jsme již o tom, pane královský — a týká se naší rozepře o hlasy.“

„Ah tak!“ zasmál se opět král, a nohy křížem přeloživ, bystře na hajitele cizincův pohlížel. — „Nu, a co se ti zdá, milý doktore — kdo má přece pravdu?“

„Kdyby se v skutku o nic jiného nejednalo, nežli o většinu hlasů,“ řekl Anselm — „věru, ani slova bych neztratil pro věc, kteráž vlastně malého zisku přináší, a jen jako drahý pozůstatek milosti otce tvého ze vší síly hájiti se musí. Ale běží tu o věc důležitější.“

„Nu — a co pak by to bylo?“

„Kacířství začíná české hlavy másti!“ řekl Anselm krátce, ale s velikou jistotou.

„Hvězdy boží!“ zkřikl Václav a rychle vyskočiv, celý ve tváři se zapálil. — „Co že pravíš?“

„Aby ze své cesty do Angličan přece nějakých žní užil, rád by nyní váš Pražský Jeronym Viklefovo učení mezi krajany své nasil; a že se mysl česká po novotě ráda obrací, nepracuje chytrý mistr nadarmo.“

„Člověče, neutrhej na cti!“ rozkřikl se král, a oči jeho počaly se divě kouleti. „Hlava ti začíná šedivěti — hleď, abys ji se ctí do hrobu položil!“

„Králi!“ odpovídal stařec, hlavu směle pozvedna — „já neutrhám! Pojď a otevři oči mezi lidem — nakloň ucho mezi ním, a uvidíš i uslyšíš pravdu slov mých. Najalť a nastrojil si Jeronym tak dobrého pomocníka, mistra Jana, kazatele Betlemského, kterýž koukol rozsývá, kdežto jen čisté zrno Páně vycházeti má. Nemluvím to z pouhé vůle své, ale přicházím a skloňuji před tebou starou hlavu ve jmenu všech věrných a pastýře našeho, arcibiskupa tvého, abysi bedliv býti ráčil věcí nebezpečných, ježto se okolo trůnu tvého páchají.“

„Hvězdy boží! ty se nebudou páchati!“ zvolal Václav. „Toho hříchu se nedopustím, abych podporováním kacířství pomstu nebes na království naše uvalil a památku otce svého takto pokáleti nechal. Ale proč se mi hned o tom nepovědělo?“

„Ještě není pozdě, ovčinec před vlky v rouše beránčím zavříti. Jáť přicházím, sotva že se první nebezpečí ukazuje — a my jsme již také ve jmenu tvém první krok k dalšímu zamezení nebezpečných bludů učinili. Svolaliť jsme veškeré mistry národů našich, ohledali knihy anglického kacíře, a po dobrém skoumání 45 bludných, bohaprázdných článků z nich zavrhnuvše, žákům spisy jeho čísti přísně zapověděli. Ale moc naše nedosahuje do lidu. Tam si hraje kazatel i při našem zákazu.“

„To myslíš Betlemský?“ zamračil se Václav. „Pro živé nebe! Komu tedy věřiti, jestli jeho jasné oko — ta tichá, velebná tvář a ta líbezná ústa klamou? — Jeronyme! Jeronyme!“ mluvil dále hlasem mezi zuby dušeným, a ruce křížem přeloživ začal s hlavou sklopenou po komnatě přecházeti. — „O tom jsi nemluvil. — Komu věřiti? Tys ovšem chytrá hlava — a já jsem tuze dobrý, lehkověrný — — jestli jsi mne oklamal? — hvězdy boží!“ zvolav hlasitě, dupnul

a až k samému Anselmovi se přiblížil... „Ale proč v těch věcech neučinil již pan Zbyněk překážku? Proč nekoná povinnosti pastýřské?“

„On je nikdy s očí nepustil, a hodlá je nyní také vyplniti,“ řekl doktor. „Tímto listem žádá tebe, pane královský, o pomoc, a bylby sám k trůnu tvému pospíšil — kdyby ho neduh v Roudnici na lůžko nepoutal.“

„O pomoc?“ opakoval Václav, a vzav od něho list, s tváří zasmušilou se posadil. Žluč byla v něm rozlita. Krev jeho probíhala žíly jako bouří hnaný proud, kterýž plavce unáší a břehu se chytit nedá.

I jal se čísti dopis arcibiskupův, a nalezl v něm z většího dílu, co mu byl již Anselm pověděl. Oznamoval mu vznešený pastýř velmi starostlivě, že se hmyz na vinici Páně rojiti, hladoví vlci ovčinec obcházeti, krupobitné mračno nad střechami věrných dětí stahovati začíná, a prosil jej, aby mu pro drahou krev a bolestné rány Spasitele, jakož i pro svou vlastní blaženost pomocné ruky podati, ďábla podvodu a lsti od sebe odehnati a začaté dílo podvodného pekla zničiti nelenil.

„Ale hvězdy boží!“ zvolal Václav, když byl dočetl, „což pak jsem tovaryšstvo s ďáblem vyhledával? — A jestli jsem s ním tovaryšil — proč

jste mě již dříve nevarovali? Jáť nejsem Bůh, abych vnitřnosti člověka prohlédal; ale říci se o mně nemá, žebych nechtěl pravdě ve tvář hleděti. Ať se tedy sejdou mužové, kteří tomu rozumí, a jichžto hlas něco vydá — prelátové, mistři, doktoři, kněží i s biskupem — ať rozváží, co činiti hodno — a my jejich nález, ouskočnému peklu navzdor, královským rozkazem potvrdíme.“

8.

Stalo se. — Tu neděli po Božím těle, u hlučném shromáždění prelátův, kněží, doktorů a mistrů i mnohých osob českého panstva, prohlásil arcibiskup Zbyněk, že sice po pilném zkoušení a pátrání posavad žádného kacířství mezi věrnými syny království českého nenašel; aby se ale všeliké nákaze jemu svěřeného ovčince a stáda ubránilo, kteráž by záhubně, jako rána morová povstati mohla ze čtění, přechovávání neb opisování spisů Viklefových: uznal oněch 45 artikulů, na vysoké škole již dříve zavrhnutých, za bludné, kacířské a nebezpečné, a přikázal všem učitelům, doktorům, mistrům, bakalářům, študentům a osobám jakéhokoli stavu, aby veškeré knihy Viklefovy k upálení v ruce jeho složili — a král vydal na to ještě zvláštní rozkaz, mocí kteréhož se vyvržením z university a kletbou vyhrožovalo každému, kdoby se uzavření tomu nějak protivil a některý z oněch artikulů zastával neb rozhlašoval.

Královský tento rozkaz byl veřejně před staroměstským domem radním prohlášen.

S nadobyčejnou jasností na starých tvářích vešel toho dne Anselm z Frankensteina do svého

příbytku. Hlava jeho byla sice skloněná, ale okolo úst pohrávalo mu jakési tajné usmívání, což pro svou neobyčejnost pánu starému velmi dobře slušelo. Oko se mu jiskřilo, jakoby před ním kniha o budoucí blaženosti otevřena ležela.

„Teď se mohou rojiti!“ mluvil sám k sobě; „teď si mohou ústa trhati! Mně se zdá, že jim chuť po třech hlasech zajde. Tvrdohlaví pošetilci! Myslíť oni, že se celý svět ulekne, když se jim z pařeniny mozku něco vylíhne? Nesmrtelný Aeskulape! Dokud my hlavy na ramenou nosíme — budou oni strašáky své nadarmo pouštěti. Však se dostrašili!“

Anselm z Frankensteina byl arci muž nad míru učený — byl ale člověk bez vlasti — jinde narozen, jinde domovem; byl jako strom, jemuž na tom nezáleží, kde svých kořenů rozkládá, jen když jich rozložiti může. V mysli jeho nemohlo pomyšlení místa najíti, žeby člověk i k vůli něčemu jinému, nežli je vlastní, osobní zisk nebo záměr — žeby k vůli národní cti nebo prospěchu krajanův něco podniknouti a proti dávno zavedenému zvyku, nechť dobrému neb zlému, opírati se mohl. Ani skvělé příklady, ježto v staré historii nacházel, nemohly tuto víru v něm vzbuditi.

„*Salve*, *ancilla* — *salve!*“ pozdravil hospodyni, kteráž v komnatě uklízela, a několikrát po

sobě přívětivě hlavou pokýval. — „Pojď, pojď — odepni mi pláštík — a ulož biret.“

Mile překvapena pospíšila věrná služebnice k pánovi. Divilať se neobyčejné veselosti jeho, ale také se z ní radovala; neboť v posledních týdnech nebylo na tváři jeho nic nežli mrzutost viděti — a to ji, starou upřímnou duši, bolelo.

I nemohla nyní potěšení své tajiti.

„Pochváleno budiž jmeno Páně!“ jala se mluviti, aksamitový doktorův pláštík pozorně skládajíc — „že jednou zase něco líbezného vzácného pána potkalo. Ach, vždyť jsem již pro samou lítost ani nevěděla, kam oči otočit.“

„Tedy je otoč k nebesům,“ řekl doktor — „a pomodli se za našeho krále. — Kde je Hedvika?“

„Bude nejspíš v zahradě!“ odpověděla stará hlasem jakési tiché žalosti.

„Aj — tedy pro ni doskoč, ať se raduje!“

„Však — bylby již jednou čas, aby se panna Hedvika zase zaradovala. Tak hodná, krásná i učená — ty milý Bože! jaký by to byl hřích, kdyby se utrápila — v těch nejkrásnějších letech!“

„Co že povídáš?“ obrátil se doktor, hlavu pozvedna. „Vyprázdnila jsi v mém laboratorium některou láhvičku, že se ti smyslové pomátli? Utrápila — moje Hedvika?“

„Nu — a což pak o tom, *celeberrime*, neráčíte vědomost míti?“ divila se stará. „Jáť myslila, že vás obadva jeden zármutek tíží.“

„Hleď si kuchyně a špižírny — a ne mého zármutku!“ řekl doktor poněkud nevrle. „Ty tomu šlaka rozumíš! Pověz raději, co ti napadá, žeby se Hedvika utrápila?“

„Jak? Tedy vzácný pán v skutku neví, že naše drahá panna od nějakého času ráda o samotě sedá — plna myšlének — a že v očích slzičku mívá? O, já to dobře pozorovala, ale poctivému čeledínu nepřisluší o věcech pánů svých rozprávky začínati — já tedy posud mlčela. Učené věci to nejsou, co jí tolik myšlének dělají — tomu já rozumím“ — mluvila proudem své horlivosti unešena — ale Anselm jí další slova překazil.

„A co je to tedy? — Co víš o Hedvice? Co ji potkalo?“ vyrazil ze sebe starostlivé otázky. „Proč má slze v očích?“

„Inu — protože se zamilovala!“ řekla hospodyně po krátkém zamlčení.

Doktor leknutím ucouvnul. Na tváři jeho střídaly se podivení a pochybnost.

„*Filia mea* —? Nesmrtelný Aeskulape! — Markyto! — moje Hedvika že se zamilovala?“ jal se pak staré tázati.

„A což to, učený pane, opravdu nevíte?“ divila se tato, ruce spínajíc. „I ty můj sladký Ježíši! — vidíte, to je tedy stará Markyta v té věci zkušenější, nežli učený pan doktor z Frankensteina. Ano — panna Hedvika se zamilovala. Jistě to sice nevím, to jest, panna Hedvika mi o tom sama ani slova neřekla — ale umříti bych na to chtěla, že se zamilovala. O, já vím dobře, co láska jest! — a mistr Boček je ovšem pán velmi šlechetný a krásný —“

„Mistr Boček?“ zkřikl doktor, kterýž mezi tím se staré ani oka nespustil, jakoby sluchem i zrakem smysl jejích slov pojmouti chtěl. „Toho si Hedvika oblíbila?“

„Tak se domnívám — a Pán Bůh dá, že se nemýlím!“ řekla stará. „Nebo od těch dob, co k nám pan mistr Boček nepřichází, počal smutek panny Hedviky. A nadarmo nás mladý mistr nepotkává, kdykoli z chrámu Páně jdeme — a nadarmo hezký a jindy vždy veseloučký pán tak smutně a toužebně po nás nehledí — a nadarmo panna Hedvika —“

Tu se stará zamlčela. Bylo viděti, že něco pověděti chtěla, co snad tajemstvím zůstati mělo.

„Co Hedvika? — proč nemluvíš?“ domlouval jí doktor. „Je to něco zlého?“

„I Pán Bůh rač chrániti! — jenom se nehoršete, *celeberrime!* Poctivý čeledín nemá se ovšem do tajností pánů svých míchati — ale já k tomu přišla náhodou. Tuhle někde ve stolku“ — mluvila dále a šla k němu pozorně po prstech, otevřít malou příhrádku — „zde leží nějaký pěkný pergamen — a já na tyto své oči viděla, že naň panna Hedvika s obzvláštním zalíbením hleděla — docela jinýma očima, nežli do učených kněh koukává.“

I vyndala ze stolu pergamen pěkně složený a podala jej doktorovi. Ten jej rozevřel, a shledal v něm rukou mistra Bočka psanou ódu v latinském jazyku a safickém rozměru. Zněla ť asi v tento smysl:

„Zavzněte struny ku chvále mudrctví! toho dítěte nebes, jež veškerou světa schránku proniká, a ze slunce jiskru pochytivši osvěcuje temnosti zemské.

Zavzněte struny k pochvale všeho umění — divoplodného lékařství, všepořádavého práva, nebepronikavého hvězdářství a líbezné hudby.

Chvalte a plesejte! Nezávidím vám. Moje struny znějí také. Jáť sobě vyvolil básnictví — to božství od věků mladé a krásné, tu útěchu lidstva.

O muzo má — zasměj se na mne! Budiž milostiva toužení mému! Modrojasné oko tvé jest nebe, k němužto spínám sepnuté ruce. Vyslyš volání!

Zlaté vlásky tvoje — ach! jako sítě milosti opnuly srdce mé, a ono nevyvázne z okovů, dokud rty purpurové milost neslíbí.

Milostí tvou zahřejí se ňádra, a z vroucí krve vyplyne pak chvalozpěv nebes, vlasti tvé — a vítězozpěv lásky, rozkoše zemské.

Tys úleva moje po denním namáhání — tys naděje moje v světě bouří — tys diamantová kotvice života mého, a bez tebe zpousta!

Zavzněte struny k pochvale vesmíra! Nezávidím! Na mne se nebe usmívá — mne vyvolilo zpěvem hlásati slávu jeho a blaženost lidskou“....

I když byl již přečetl, hleděl doktor ještě hodnou chvíli na pergamen, smysl básně poznovu na mysli přemítaje. — Bylo-liž to vyznání lásky — anebo pouhý výlev básnického zanícení? — To chtěl vyzpytovati; to byla nejhlavnější otázka, kterou si chtěl zodpovídati. Milovalť dceru svou. Dražšího pokladu ani v domě, ani v srdci svém nechoval. Veliká byla tedy péče jeho.

„Schovej to zase,“ jal se posléz opět k stařeně Markytě mluviti — „a Hedvice ani slova neříkej. Rozumíš?“

„Dobře, *celeberrime!*“

„Potom doskoč — anebo počkej“ — zamlčel se a rychlým krokem začal semotam přecházeti. Bylo viděti, že s nějakým úmyslem zápasí. Hlavu měl hluboce skloněnou, a rtové se mu bezděky pohybovali, jakoby tajný hovor vedli.

„Ano, doskoč“ — řekl pak odhodlaně — „podívej se k mistrovi Bočkovi. Vyřiď mu pozvání moje — že spolu něco důležitého jednati máme.“ Radostně uchystala se dobrosrdečná hospodyně k mladému mistrovi, neboť se pevně domýšlela, že nyní v domě vzácného pána všechen zármutek zahyne.

Podobná důmínka zmáhala se také v Hedvičině otci. Nesoudilť on jinak, nežli že přísným ukončením náboženských novotin, jakž na to nyní nejvyšší duchovní i světský pastýř království doléhali, všechna různice ze škol zmizí, a všecko zase v tom pořádku poběhne, jakož od početí university běželo. Ostatně znal starý doktor mistra Bočka co mladíka vší úcty hodného, velmi učeného — a kdyby Hedvika v skutku ....

„Nu — uvidíme!“ doložil po dlouhém na mysli přemítání. „Nalezá-li v něm ona štěstí svého — já nebudu brániti. Ale — státi nesmí zeť můj mezi nepřátely našich práv — to nesmí! — — Avšak, to je nyní ovšem bázeň daremná. Nepřátelé bývali!“

9.

Mistr Boček měl mezi tím podivnou návštěvu. Zamyšlen seděl u svého stolu a chtěl pracovati; ale obraznost jeho potácela se s ochromenýma perutěma jen okolo Hedviky. Duch jeho nemohl se nikam upnouti. Odjakživa jasná obloha mysli jeho byla se v posledních časech mrakem zasmušilosti potáhla — a touha jeho neviděla posud paprsku, jenžby temnost dnův jeho rozplašil. Nejistota klíčila duši jeho, a tížila ji mnohem bolestněji, nežli by snad jisté zničení lásky jeho bylo činilo.

Psalť právě žalozpěv nešťastného pastýře pro ztrátu milenky, an k němu do komnaty kramář Sekyrka vešel. Učinilť po prstech několik kročejů přes práh, a při každém se hluboko před mistrem poklonil.

Bylať to stará, dobrá duše. — Léta mladosti utekla mu jako veselému jonáku, zůstavivše na něm až do stáří mnohou památku bujných, bezstarostných časů, a tak až do dnešního dne rád po radostech těkal. Ale všecko dělo se u něho odjakživa v nějaké míře a jen do jistého stupně.

Vědělotˇ se na př., že plným žbánkem neopovrhá, a přece ho nemohl nikdo pijákem nazvati. Nemohlotˇ se říci, že by krásné a milostné pohlaví nenáviděl — ba naopak: on si až posud rád s ním zahrával; ale vstoupiti s ním v nějaké užší a trvalejší spojení, k tomu se jakživ odhodlati nemohl. Bylatˇ to buď jakási panická ostýchavost, kteráž jen trochu hry milovala, anebo veliká láska k nevázanému živobytí, kteréhož ve stavu manželském pozbyti se obával. Při tom ale vedl svou živnost a domácí hospodářství v nejlepším pořádku — staral se o dobré zboží, měl hojný odbyt, a když večer nastal, tu pozorně krámek i obydlí uzamknuv, zalezl do veselých pokoutních krčem, kdežto pak, když jiní dováděli, stranou sedě se vší chutí se jim smával — anebo nanejvejš po krčmářce nebo její holce chvilkami zamilovanýma očima házel. I byl na mnohých místech hostem dobře známým a mile vítaným.

Poslední jeho potulka skončila se ovšem nešťastně. Od té chvíle nevěděl ubohý, kde mu hlava stojí; sahal po jiném zboží, špatně vážil, více nebo méně dodával, nemohl jísti, nemohl se smáti, nemohl přemýšleti. A toho bylo mu přece potřebí! Kdež tak z ničeho nic nějakou nevěstu vzíti? Zoufanlivě začal všecka děvčata ze sousedstva v duchu prohlížeti; a když

mu některá z nich na oči přišla, myslil si v duchu: „To jest ona vyvolená!“ — Ale jak se k ní přiblížiti?

„Starý jsem!“ pravil sám k sobě. „O mých starodávních kouskách vědí — která pak si mě vezme? — Mámť arci trochu mamonu — ale která hodná uváže si na krk otupělou sekyru k vůli trošce peněz? — A nehodnou? — Bože mne uchovej!“

Den po dni ubíhal, a bázeň ženicha bez nevěsty se množila. Těšilť se někdy ovšem tou nadějí, že naň Václav zapomene — anebo že to jen žert byl, jakých Milost královská ráda vyváděla.

„Ale kdož mi za to ručí?“ trýznila ho zase bázeň. „Kdyby si na mne přece zpomněl? S panem Václavem nejsou žádné žerty.... o já nešťastný mládenec!“

Třetí neděle uběhla — a ubohý kramářík nebyl ještě rozhodlán. Za to byl ale nemocen. Náramná slabost sklíčila oudy jeho. Leželť na loži svém jako malomyslný, žádného okolo sebe nemaje, kdoby ho těšil, kdoby ho vyrážel. Tu teprva poznal, jak bolestno jest na velikém světě o samotě státi, a hned si v duchu umínil, že učiní podle králova rozkazu, jejž nyní za kynutí nebes pokládal.

*

Sotva se poněkud zotavil a v dobré naději sesílil, ozdobil co možná nejlépe tílko své a bral se k poctivé vdově, paní Hátě, kteráž asi třetí dům od něho bydlela.

Mělť za to, že k nejlepšímu a nejšťastnějšímu cíli zaměřil.

„Vdova nemá ničeho nazbyt — sirotek je ubožátko," pravil sám k sobě; „a tudíž jim bude plná truhlice věcí vítanou. Děvče není ovšem hezké — ale tím lépe pro mne; aspoň nedostanu tak snadno košíčkem. Za to je čiperné, a jak vidím, vždy čistě oblečené — tedy také pořádné, a lidé povídají, že je jako kuřátko. — Nu, vždyť uvidíme."

I těšil se, jak mohl; ale srdce mu přece hlasitě klepalo, když po ulici kráčel. Přeříkávalť si ještě jednou, jak matku a pannu Mariánku pozdraví — ale tuto nezastihl doma. Přednesl tedy jen matce žádost svou.

Paní Háta nemohla se ovšem ubrániti radostnému překvapení, vidouc, žeby najednou na svá stará kolena všech starostí pozbyti a své milé dítě na tomto světě v lůně hojnosti zanechati mohla; ale paní Háta byla také žena, kteráž velmi mnoho na dobrou pověst držela — a potom byla také moudrá matka, kteráž nechtěla dítě své ledabylo prodati.

„Mnohovážený pane sousede“ — jala se tedy na rozpacích mluviti — „já chudá žena považuji ovšem navštívení vaše za veliké štěstí, ale jistou odpověd nemohu vám hned dáti. Za jedno myslím, že je děvče na vdavky ještě tuze mladé a nerozumné — potom — nu vždyť mi budete rozuměti — nechcete ji na den, na týden, a má-li ona při vás po celý život věrně a spokojeně zůstati, musí na vás také zalíbení míti — musímeť se tedy v této věci především dle její libosti říditi. Víte-li co, pane sousede! Já s ní moudře promluvím —“

„Ach ano, ano, milá paní Háto!“ odpovídal ženich, jemužto z přívětivých slov poctivé vdovy již ta nejkrásnější naděje svítala — „učiňte tak, drahá matičko — a prohoďte k vůli starému sousedstvu nějaké prospěšné slovíčko. Vaše Mařenka usedla si tak pevně do mého srdéčka, že nebudu míti dnem a nocí pokoje, dokud nezvím, jak se moje námluvy ukončí.“

„Nu, nu — však ono tak zle nebude!“ usmála se rozšafná vdova, kteráž byla, jak se zdálo, právě na dobrou myšlénku připadla. — „A víte-li co, pane sousede — mně něco napadá, a vám by mohlo posloužiti.“

„O mluvte, mluvte, milá paní sousedko!“ třásl se starý mládenec radostí. „Co pak je to?“

„Abych se vám upřímně vyznala — já nebudu holku přemlouvati. Rozložím jí to podle svého rozumu — nech potom dělá, co jí srdce poručí. Vím ale, kdo by jí v té věci velmi dobrou i platnou radu dáti mohl — a toho by jistě poslechla. Je to náš učený pán, mistr Boček — nu, vždyť ho znáte! On s ní posud jako pravý otec nakládal — a jestli holka něco umí, tedy je to jeho napomínáním. Zastavte se tedy u něho — onť je pán jako máslo a rád vás vyslechne. Předložte mu žádost svou — a řekne-li, že s holkou promluví, můžete míti vyhráno."

I poděkoval se ženich za radu — jak ujišťoval — právě mateřskou, a slíbil, že se vedle ní zachová.

Aby se tedy pod ochranné křídlo platného přímluvce utekl, navštívil v ouzkostech postavený ženich učeného mistra. I byltě si na cestě slova krásně spořádal — ještě krásněji a líbezněji, nežli jaká ve svém krámku nejhezčím děvčatům ke koupenému zboží přidával; ale předstoupiv konečně před svého domnělého ochránce, nemohl nijak nit nalezti, na nižto by ty drahé perle úst svých byl pořádně navlékl.

„Vysoce učený a na slovo vzatý pane!" jal se mužíček mluviti, skoro bez ustání tělo své k poklonám ohýbaje — „vaše moudrost pochopí,

co mojí pošetilosti na srdci leží — léta jsou tady, a psáno stojí: Není dobře člověku samotnému — jakož vy lépe věděti budete, pane učený, ačkoli jsem celého půl druhého léta do školy chodil — a tudíž obrátila se mysl i oči moje k počestné panně, a srdce moje po ní vzdychá.“

S podivením poslouchal mistr Boček Sekyrku hledanými slovy se-pachtícího. Neznalť jej i nerozuměl mu; nemohl se úsměchu zdržeti, vida vystrojeného starce, an k sladinkým slovům se nutě, v tváři a po čele se potil.

„Co se vám, pane, líbí?“ tázal se ho přívětivě. — „Kdo jste?“

„Ach — ach, já bezhlavý!“ zvolal kramář do čela se uhodiv. „Opovažuji se učeného pána obtěžovati a zapomínám — prosím, nechtějte se hněvati — byl bych nešťastný! Jsem poctivý měšťan, chudý kramář Sekyrka — ty milý Bože! výdělky nejsou veliké, kde by se vzalo bohatství — můj krám je zrovna vedle —“

„A co u mne pohledáváte?“ ptal se opět Boček, vida, že host nijak do proudu se dostati nemůže. „Já nic nekupuji a nic neprodávám.“

„O prodáváte — prodáváte, učený pane!“ zvolal Sekyrka radostně, jakoby se byl slova chytil, ježto jej, vlnami spletené rozprávky zmítaného, k žádoucímu cíli donese. „Svou přízeň,

svou milost a přímluvu mi prodejte, slavný pane! Milá moje sousedka, paní Háta, navážila mi na váze laskavosti své tolik naděje, že se důvěrně k moudrosti vaší utíkám. A jeť to moudrá žena, pečlivá matka — viděla by ráda, kdybych dcerušku její zaopatřil — a já to udělám s radostí — nalezlť jsem zalíbení na počestném děvčeti.“

„Jakže?“ tázal se Boček plný podivení, netroufaje si pravý smysl řeči letitého člověka podložiti. — „A jak to chcete Mariánku zaopatřiti?“

„He he!“ usmál se ženich, rozpačitě mezi rukama čepici otáčeje. „Jakž jinak, nežli jak ji poctivý mládenec a upřímný ženich zaopatřiti může.“

„Vy tedy chcete Mariánku — dceru paní Háty, za manželku?“ tázal se mladý mistr opět, a podivení jeho rostlo každým okamžikem. Nevědělť, má-li sluchu svému věřiti. Marii — to dítě — měl si mysliti jako nevěstu věkem sešlého člověka! S chutí by se byl dal do smíchu, kdyby věc sama sebou nebyla tuze vážná bývala.

„A ví již děvče o tomto vašem křesťanském úmyslu?“ ptal se dále s jakýmsi nelibým pocitem nespokojenosti, že byl dříve nic nezvěděl — anebo vlastně: že mu Marie o tom nic neřekla, jíž proto nejvíce přál, že až posud skoro žádných

tajností před ním nemívajíc, dětinskou, čistou mysl svou před ním nezastírala.

„Až posud neví panna o ničem“ — odpověděl Sekyrka — „a protož právě k učenosti vaší se utíkám. Matka mi přeje, i bylaby ráda, kdyby mi také dcera přála. Za tou příčinou odkázala mě k vám, učený pane! Na vás prý panna mnoho drží — pravila mi matka — vy prý jste vždy jako pravý otec o sirotka pečoval, a kdybyste nyní z přirozené dobroty jenom jediné slovíčko k mému prospěchu prohodil — nebude panna váhati —“

V divném pohnutí přecházel Boček po komnatě; nyní ale náhle před domlouvavým ženichem se zastaviv, další řeč jeho zarazil.

„Co že?“ jal se poněkud prudce tázati. „Chcete, abych vám činil dohazovače? — Manželka není statek, jehož smlouváním a domlouváním nabýváme; o manželku musí láska do boje — sama a sama, pak je srdce hodno vítězství, pak nás i výhra těší. Myslíte-li, že panna Marie za to stojí, abyste na léta svá boj milostný započal a síly své k dosažení cíle napnul: aj! tedy jděte přímo k děvčeti! Řekněte jí: tak a tak myslím — to a to ti dávám! — Bude-li se moci dívka odhodlati, aby svůj život s vámi ztrávila: dosáhnete žádostí svých i bez mé přímluvy.“

„O běda mně nešťastníku!“ zabědoval letitý ženich. „Jsem ztracen — veta po mém životě!“

Leklť se živě prohozených slov Bočkových, a maje za to, že sám a sám, svou osobou, u žádoucí nevěsty ničeho nezíská, zhrozil se, a strach jím zatřásl. Tanulať mu na mysli slova králova. Zbledl po celé tváři a rtové se mu třásli.

„Pro živý Bůh!“ ustrnul nad ním Boček. „Co pak se vám stalo?“

„Ztracen jsem — nedostanu-li manželku!“ bědoval Sekyrka.

„A což vám panna Marie tak hluboko v srdci sedí?“ divil se mistr. „Je-liž možno, abyste ve svých letech —“

„Ó, srdce mé je mladé — a láska je všemocná!“

Boček zpomněl na svou Hedviku. Bylоť mu líto zamilovaného starce, a útrpností pohnut promluvil k němu hlasem utěšujícím: „Nezoufejte si! Promluvím s pannou — to vám slibuji; ale domlouvati jí nebudu — toho neočekávejte!“

„Oko Páně směj se na vás po všechen čas vezdejšího života, a po smrti vám ukaž cestu k branám nebeským!“ zvolal Sekyrka jako znovu narozený. Oko se mu zajiskřilo — a v radostném pohnutí hnal se potěšený ženich po ruce mistrově, aby ji políbil. Potom utěšený odešel . . .

Bočkovi byla celá ta příhoda tak podivná, tak neočekávaná, že nevěděl, zda-li se mu všecko právě snilo — či-li opravdu s nastávajícím ženichem Marie rozprávěl. Onť byl až posud uvyklý, dceru paní Háty za pouhé děcko považovati; a náhle měl v dítěti, jež v domácnosti jeho jako ochotný služebný bůžek vládlo — to měl nyní na onom stupni spatřiti, po němžto se nejvroucnější tužby dospělé panny obracejí. Muselť se zasmáti!

Zpomněl si ale zase na spanilou Hedviku — a plamenem zahořela krev jeho! Sladkou žádostí naplnila se prsa jeho — rychlým krokem popocházel po komnatě, oběma dlaněma si tvář ukrývaje, jakoby tím pevněji krásný obraz udržeti chtěl, ježto se mu najednou před oči stavěl.

Viděl totiž i Hedviku, spanilou Hedviku, jako nevěstu — jako nevěstu svou, a zapomenuv na chvíli, jaké překážky mu v cestě stály, oddal se čarolibým snům, v nichžto pravda a skutečnost v krásné podoby s láskou a žádostí jeho splývaly.

V tom k němu vešla Marie.

Byla to obyčejná hodina, kdežto pečlivá stará hospodyně anebo dcera její skoro denně ptát se přicházely, zda-li učený pán něco potřebuje.

Lehkou nohou a s úsměchem na tváři vkročila dívka přes práh i odbyla své uctivé pozdravení.

Boček poděkoval; ale na tváři jeho nespočívala přirozená laskavost; ústa jeho mluvila, jakoby o tom ani hlava, ani srdce nevěděly; byloť, jakoby se byl ze sna probudil — a oko jeho spočinulo s neobyčejnou pozorností na dívčí postavě.

S podivením pozorovala to Marie. Zdáloť se jí, jakoby v očích mladého, krásného mistra něco četla, co v nich ještě nikdy neviděla. Lehýnký ruměnec přeletěl bledé tváře její.

A v skutku nebyl Boček ještě nikdy tím okem na dívku pohlédl, jako v této chvíli! I myslil opět, že je ve snách. Marie, to děcko, jež bylo říkaje před jeho očima vyrostlo, jež on od prvopočátku cvičil, jež on skoro za sestru považoval — to děcko stálo nyní před ním jako *nevěsta!* — A on se podivil, nemoha pochopiti, kde po všechen čas oči míval, nepoznav, že byla Marie v skutku panna dospělá — panna krásně a půvabně urostlého těla. Dle tváře hezká nebyla— to musel říci, ačkoliv jí byl dlouhým obcováním přivyknul; ale jak na něj v tuto chvíli hleděla — těma dětinsky důvěrnýma, ale i trochu potutelnýma očima: tu cítil v sobě neobyčejné pohnutí, a duše jeho se zarmoutila myšlénkou, že by toto poupě v rukou starého mládence uvadnouti mělo.

„Ale což pak se to dnes u nás přihodilo, učený pane?“ jala se nyní dívka tázati. „Matin-

ka je neobyčejně veselá — a vy nějak smutný. Co pak je vám, vzácný pane?“

„Paní Háta je tedy veselá?“ opětoval Boček, oka s dívky nespouštěje.

„Již dlouhý čas nebyla tak dobré mysli. Domnívám se, že cítí ulehčení při své chorobě.“

„To cítí, neboť vás miluje, a je plna radosti, jakouž jí vaše budoucí zaopatření působí.“

„Jaké zaopatření?“ podivila se Marie.

A Boček jí pověděl, kdo se o ruku její uchází.

Jakoby na ni, uprostřed zemských rozkoší tonoucí, z nenadání smrt byla zkřikla, zděsila se dívka slov Bočkových. Tvář její beztoho vždy bledá, zůstala jako stěna. Rtové se třásli — chtěli vydati hlas, ale ze stísněných prsou nemohla slova cestu najíti.

„Pan Sekyrka zdá se mi hodný člověk“ — pokračoval Boček dále — „jest, tuším, také zámožný, budoucí léta vaše byla by tedy zaopatřena —“

„Nic, nic!“ vyrazila nyní ze sebe dívka zoufanlivě. „Já nechci!“

Po těch slovech se obrátila, zastírajíc si oběma rukama tvář, do nížto jí náhle jako panenským studem opět krev se valila.

„Aj, vždyť se toho nemusíte, milá Máří, tak děsiti!“ promluvil Boček, žasnoucí nad dívčí prudkostí. „Stav manželský je nejvyšší povolání ženy na světě — a žádná rozumná nebude se ho lekati. Váš pan ženich myslí to také upřímně —“

„Já nechci žádného ženicha!“ zvolala zase dívka u velikém pohnutí, v němžto se více, nežli dětinská upejpavost ozývala.

„Nebuďte bláhová!“ káral ji mistr hlasem laskavým a blíže k ní přistoupil. „Matka vaše myslí, že se tímto sňatkem vám i jí na stará léta odlehčí — a protož doufá —“

„Co doufá matka?“ tázala se dívka, nakvap se k Bočkovi obrátivši a hlavu pozvednuvši. Nevýslovná úzkost usídlila se jí na tváři. „Co doufá?“

„Že budete šťastna!“ vyhýbal se mistr přímé odpovědi — „jakož jí to pan soused sliboval, a jakož si to ona přeje. Což jiného mohla by doufati? Vyť jste jediná její naděje, rozkoš vysokého stáří, a nemohouc, jak se domnívá, sama dětinské lásce vaší se odměnit — těší se, vidouc, že by jiný učiniti mohl, v čem jí nedostatek překáží.“

Tiše byla Marie mezi touto řečí hlavu sklonila a, jak se zdálo, pozorně poslouchala; ale dvěma proudy řinuly se jí slze jako bohaté perle

po tvářích, a rtové její uzavírali se v nemluvné bolesti.

„Já sám přeji vám všeliké štěstí pozemské, milá Máří“ — pokračoval Boček tichým, líbezným hlasem — „a těšil bych se z celého srdce, vida vás na příští zaopatřenou.“

Ale místo co by ji byl měl těmi slovy potěšiti, zdálo se, že jimi tajná bolest její teprva potravy a průchodu nalezla, neboť v okamžení rozplynula se veškerá bytost její v hořký pláč.

„Také vy? — také vy, pane vzácný?“ štkala ubohá, spínajíc ruce na vlnících-se ňádrech.

„Ale což pak je vám, Mariánko?“ jal se Boček již ouzkostně tázati, nemoha si dívčí vášnivé jednání nijak vyložiti. „Myť to s vámi upřímně myslíme — a já zajisté tak srdečně jako vaše matka; ale chraniž nás Bůh, abychme vás k něčemu nutili, nač, jak vidím, bez pláče ani pomysliti nemůžete! Já slíbil panu Sekyrkovi, že s vámi o té věci promluvím, neboť jej sama vaše matka ke mně poslala — ale nic jiného učiniti jsem se nezavázal. Buďtež dobré mysli, milá panenko!“ mluvil dále, s přátelskou důvěrností ji za ruce bera, jež vyděšena ještě pořád sepnuté držela. „Což mě neznáte? — Není-li vám ženich po libosti, nebudeme již o něm mluviti.“

„Děkuji — děkuji, vzácný pane!“ zvolala dívka polo v pláči, polo v smíchu. Radost vyjasnila jí tvář jako krásné jarní slunce. Křečovitě chopila se pravice Bočkovy a začala ji líbati.

„Mariánko! — panenko! co děláte?“ zvolal mladý mistr polozmatený, a srdce mu počalo rychleji tlouci. Nevědělť, jaký to sladký nepokoj se ho zmocňuje. Nestál proti dívce jako bratr proti sestře, jako učitel proti žákyni, jako pěstoun proti sirotku — to poznával; avšak cit a poznání toto trvaly jenom okamžik.

„Pusťte mě, pusťte!“ prosil ji, ruku svou z rukou jejích vyvinuje; ale dívka se ho tak pevně držela, že ji i s rukama k sobě přitáhl. Tu se ho pustila — a hlava jí sklesla na srdce jeho. Patrně třásla se ubohá na celém těle.

„Nebojte se, Mariánko! — Já jsem při vás!“ jal se ji líbeznými slovy těšiti, a otočiv levici okolo tílka jejího, sklonil ústa svá až k čelu jejímu.

V tom vešla do komnaty stará hospodyně doktora Anselma, řečeného z Frankensteina, přinášejíc mladému mistru uctivé pozvání od svého velitele.

10.

O samotě procházela se Hedvika po zahradě, založené při domě otcovském. Vzácné byliny a květiny nevídané krásy, velikou péčí a znamenitým nákladem od pověstného doktora z dalekých končin zjednané, skvěly se tu na mnohém záhoně — ovocní stromové stáli ve sněholeském rouše jarním; ale Hedvika si toho všeho dnes nevšímala. Dnes pro ni nebyla zahrada rozkošnou knihou, z nížto jindy bystrá a vybroušená mysl její zázrakům přírody se vyučovala. Dnes obírala se panna sama s sebou, skoumajíc hlubiny srdce svého.

Dokud mistr Boček skoro denně do domu přicházel, nebyla se panna nadála, že by obraz jeho již tak hluboko v duši její tkvěl, aby pozbyvši jeho společnosti, pak bez ustání v duchu s ním se obírati — po něm toužiti musela. Hrdá mysl chtěla ji sice ještě posud klamati, že se jí toliko po vzdělaném, učeném hovoru bývalého domácího přítele stýská, s nímžto u přítomnosti otcově často i důmyslné hádky mívala; avšak mladé srdce chtělo ji také přesvědčiti, že ji též mužná krása mladého mistra byla pohnula.

U vysokého keře vonné rozmariny nalezl ji otec pohříženou v hlubokých myšlénkách. Ruka její byla se mimovolně vztáhla, a outlé prsty chopivše pěkný, dlouhý proutek, začaly jej přelamovati.

„Nedopouštěj, Aeskulape!“ ozval se tu za ní otec. „*Filia!* co činíš? Proutek plný puků — a tak ledabylo — na zmar — podívej se! Kdybys jej byla aspoň jak se patří ulomila!“

„Odpusť, otče!“ jala se dívka omlouvati — „byla jsem v myšlénkách —“

„Byla jsi — byla!“ dosvědčoval otec, přívětivě hlavou kývaje. Pak ale ruku pozvednuv, začal jí prstem laskavě hroziti. „Ač bysi neměla zamyšlená býti, abys o tom sama nevěděla — aby o tom otec nevěděl. — Nač jsi myslila?“

Jako růže zahořela panna při této otázce. Cítilať, že jí veškerá krev do tváře vstupuje, a dílem ze studu, dílem z dětinské bázně chtěla se odvrátit.

„Dítě! — dcero — Hedviko!“ zvolal otec hlasem, z něhož tichá výčitka i nesmírná láska otcovského srdce zaznívala, a chopil se dívky za ruku, nedopouštěje, aby mu tvář ukryla. „Od kterého času je tvůj způsob, nehleděti otci do očí a míti před ním tajemství? — Dost dlouho se již na to dívám, že samotu vyhledáváš — ač

bych proti tomu nic neměl, kdyby tě tajnosti botaniky k mým záhonům vábily; avšak není to botanika, ani jiná částka věčně věků neodhalitelných přírodnických umění — to jsem již vypátral —“

„Nikoli, otče! — nikoli! nedělej si starosti!“ přejala mu dcera kvapně další slova. „Po ničem nepátrej. Dosti veliké jsou tvoje starosti veřejné — nechci, abys měl mrzuté chvíle domácí. Já ti k tomu nedám již pražádné příčiny.“

„O mé *veřejné* starosti neměj žádné péče,“ odpovídal stařec, neobyčejně tvář vyjasniv; „ty jsou v koncích! Ano, ano, *filia!* Dívej se na mne, jak chceš — jiného dnes ode mne neuslyšíš: veřejné mrzutosti naše položily se do hrobu. Mistrům Čecháčkům pustili jsme žilou — dodělávají ve smrtelných ouzkostech. Viklef dostane se na hranici, a jeho čeští učedlníci nesmějí králi na oko. Bůh nám Václava zachovej!“

„Je-li možná?“ tázala se dívka, s napnutou pozorností otcovu řeč vyslechnuvši, a poblesk radosti osvítil tvář její. „Ukončeny jsou tedy nesváry mezi zdejšími učenci?“

„To bude záležeti jenom na libosti Čechů,“ odpověděl otec. „My se jich nemáme co báti — nebudeme však také jich přátelství vyhledávati. Ostatně ale“ — doložil s podivným úsměchem —

„jesti s mé strany všecko zapomenuto, jestli se něco mezi mnou a některým mistrem českým nemilého přihodilo — a práh domu mého nebude se horšiti, budou-li přes něj bývalí přátelé choditi.“

Zpytavě spočinuly při tom oči jeho na dívce. Tato však, poznávajíc, kam slova otcova míří, nemohla rozpačitost svou cele utajiti, nýbrž hlavu sklopivši sáhla opět do rozmariny a začala proutky lámati.

„Nesmrtelný Aeskulape!“ zkřikl doktor, za ruku ji chopiv. „Nekaz mi rozmarinu před svatbou!“

„Jakou svatbou?“ tázala se Hedvika uzarděna; ale z hlasu jejího zněla spíše panenská pýcha, nežli radostné překvapení.

„*Per deos!*“ rozkřikl se otec, a nevrle ruku její pustiv, obrátil se, a několik kroků poodešel, sem tam po dělané pěšince popocházeje. — „Celý svět je převrácen“ — mumlal dosti hlasitě — „brzy sám sebe nepoznám. Což je slepá — hluchá — a nevidí radost mou? — anebo mám veselé kozelce dělati, že jsem jí přišel na stopu?“

Poprvé za všechen čas života svého stála Hedvika před otcem na rozpacích u keře rozmarinového. Cítila trpkost řeči otcovy, poznávala, že je tajemství její na jevu — a lítost a překva-

pení, naděje a bázeň dojaly dívku tak hluboce, že jí slze do očí vstoupily.

„Co je ti, otče?“ jala se tichými slovy tázati. „Proč se horšíš?“

„Pro nic — já se nehorším“ — odpovídal stařec, na dceru ani nepohlédna; neboť líbezný hlas projal srdce jeho tak velice, že se bál, aby pohnutí své neprojevil v tom okamžení, kdežto myslil, že má veliké právo na dívku se hněvati.

Nastalo pomlčení.

Hedvika stála u keře a poškubovala stříbrnou páskou, ježto jí štíhlé tělo okolo boku zdobíc, napřed ve dvou praménkách skoro až na zem padala. Otec semotam přecházel, ruce maje křížem na zádech složeny a hlavu sklopenou. Zapomenuv, že se láska a srdce zamilované nikdy dle obyčejných zákonů přírody anebo zavedených pravidel společenských posuzovati nedá, nemohl si chování dceřino vysvětliti.

„Anebo jsem na omylu?“ začal opět před sebe mumlati. „Nesmrtelný Aeskulape! já se nerad mýlívám. — *Sed illa ancilla*? Kam dala stará oči?“

Kroky jeho se napořád rychlily.

Najednou se ale zastavil. Zdálo se, jakoby se byl rychle k něčemu odhodlal. I obrátil se

tedy k Hedvice a přistoupiv až k ní samé, bystře na ni pohlédl.

„Nerozuměla jsi tedy slovům mým?“ začal se jí vyptávati. „*Responde!* Hrdelní soudce ovšem nejsem ani chytrá žena, abych mocí nebo lstí srdce tvého tajemství prohlédl; ale mohla jsi, tuším, již poznati, že to myslím dobře, otcovsky. — Řekni mi bez obalu, jakož dceři sluší — miluješ mistra Bočka?“

„Otče!“ zvolala dívka, a nemohouc mu do očí pohlédnouti, sklonila hlavu mezi keř rozmarinový.

Nikdy nepocítěná sladká bolest, smíšená s pýchou a studem, pobouřila ňádra její. Bylaby ráda vyznala, co v okovech drželo duši její — ale přirozená hrdost jí toho ještě ani před otcem učiniti nedovolovala.

„Tedy ho nemiluješ?“ tázal se otec určitě. „Tedys nehledala v posledních časech samotu, že ti osten lásky v srdci vězel? — Či-li mám jako pacholík svou pěstounku prositi a ruce spínati: Pojď, pojď — povídej mi pohádky! — Hedviko! dcero!“

„Ach otče, drahý otče!“ zvolala dívka, starci náhle okolo krku padnouc. „Odpusť nerozumné dívce! — Ach, játť nevím, co se to se mnou děje! Jsem nešťastná!“

„Nesmrtelný Aeskulape!“ zvolal stařec radostně, a oběma rukama dceřinu hlavu pozvednuv, začal jí čelo a uslzené oči líbati. — „Proč bysi byla nešťastná? Mluv! — miluješ mistra?“

Ale dívka nemohla vyznání ze rtů připraviti. Ještě pevněji přivinula se k srdci otcovskému, ukrývajíc zardělé a uslzené tváře na starcově rameně.

„*Eheu, suavissima!*“ zvolal doktor opět s veselým pohledem. „Tak je to dobře! Tak ti rozumím, třeba si ani slova nepromluvila. Dobře, Hedviko! — dobře. Tys má jediná — a já nejsem tatík ukrutný, o jakýchž někdy skribenti a poetové ve svých bajkách vypravují. Tvůj mistr nás dnes navštíví.“

„Mluvil jsi s ním již, otče?“ tázala se dívka rychle s vyjasněnou tváří.

„Já nikoli; ale tuhle někdo přichází, jenžto s ním již bezpochyby mluvil a moje pozvání mu donesl. — Nu, jakž je, *ancilla?*“ obrátil se k staré hospodyni, kteráž za pánem do zahrady přicházela. „Jakž je? co dělá *magister poëta?* — Přijde?“

„Tak mi alespoň slíbil“ — odpovídala stařena. „Poroučí se vzácnému pánu i urozené panně do milosti.“

„Nu, jestli z toho větší potěšení neměl, nežli se tobě na tváři maluje — tedy tam může zůstati! Co jest? Co se stalo? Proč nejsi veselá? Nevidíš-li, jak se nám oči blýskají?“

„Dej Pán Bůh svého požehnání!“ pokývala žena hlavou. „Já jsem také veselá — ale — veselost mi nechce do tváří.“

„Nu!“ zasmál se doktor, „nechť ti jen tedy do rukou vleze, abys nám dobrou svačinu připravila. Chcemeť dnes býti veseli.“ —

I byli veseli — Anselm, Hedvika i Boček.

Mladý mistr kvapně od Marie odstoupiv byl poněkud zaražen, an starou hospodyni vítal.

Patrně užasnuta pohlížela tato podezřivýma očima za dívkou, kterážto překvapena rychle z komnaty ubíhala. Potom teprv pokašlávajíc, pozvání pána svého přednesla.

Jako nebeským poselstvím potěšený poslouchal mladý muž slova její; neušla mu však nelibost, kteráž na tváři dobré stařeny se jevila.

„Což je vám, panno Markyto?“ jal se jí důvěrně tázati. „Kdež je vaše srdečnost?“

„I — i prosím vzácného pána — jak bych se směla opovážiti —“

„Ale pro živý Bůh vás prosím, nezhořčujte mi zase první sladké okamžení, ježto mě po tak dlouhém čase potkalo! Snad se nebudete domýšleti? . . . Nu, to by se mi líbilo. Ta dívčice je dcera poctivé ženy, kteráž mou skrovnou domácnost pořádá — muselť jsem ubohou právě těšiti, an jí matka na smrt stůně.“

„Mhm!“ — kývala stařena hlavou. „Tedy z křesťanské lásky k bližnímu. Nu, což je mi do toho! Takové skutky dějí se nejradši potají. Nebudeme již o tom mluviti. Mám tedy vzácnému panu doktorovi vyřídit, že nás dnes vzácný pan *magister* navštíví?“

Boček posvědčil — a jal se k návštěvě přípravy činiti. Přichystal si nejpěknější oblek, spolu na mysli přemítaje, co asi Anselma pohnulo jej pozvati? — Věděltˇ ovšem, jak bylo zasedání prelátův, kněží a cizích doktorů vypadlo — na čem se byli odpůrníci Husovi usnesli; čeho se měl ale on, mistr český, toho dne v domě skoro nejúhlavnějšího nepřítele soudruhů svých nadíti? Byla se prchlivá mysl jeho dnešním vítězstvím tak oblomila, že z vlastní vůle ruku k smíření podává? — aneb si chtěl z něho posměch tropiti? . . . Nikoli! toho se nemohl domýšleti, uváděje si na mysl skoro otcovskou náklonnost, s nížto jej doktor jindy v domě svém vítával.

S tlukoucím srdcem vešel přes práh jeho — přes onen práh, za nímžto se jako v tajné svatyni obraz nejvroucnějších žádostí jeho ukrýval. Pečlivá Markyta naň již čekala, a uvedla jej k veliteli svému do laboratorium.

Zvědavost Bočkova napnula se ještě výše. Poznalť, že s ním doktor něco důležitého vyjednávati chce, an jej do jizby vpustil, kamžto nikdy bez velké příčiny noha cizí nevkročila.

Pověstný doktor neseděl tenkráte u ohniště mezi pánvemi, nerozkládal ostrým nožem oudy zvířecí, ani neprohlédal schránku přepodivných bylin sušených; nýbrž chodil vedle zvyku s rukama nazad přeloženýma a skloněnou hlavou po kamenné podlaze.

„*Salve — salve, domine magister!*" promluvil, když Boček za sebou dvéře zavřel; i přistoupil k němu a ruku mu podával. Bylť to hlas, jímžto jindy domácího přítele vítával, a srdce Bočkovo rozehřálo se blahým tušením.

„Mám s vámi co jednati," jal se doktor dále mluviti, nastoupiv opět cestu po jizbě, při nížto se mladý mistr stejným krokem vedle něho držel — „něco důležitého — a upřímného."

„Toho potěšení již dávno pohřešuji," odpověděl Boček.

„Arci, arci! Mrzuté hádky — nesmrtelný Aeskulape! — já za to nemohu! Proč nedají páni pokoje? Avšak doufám, že se nyní utiší — a naději se, že budeme dobří přátelé.“

Radostně tlouklo srdce mladíkovo při těchto slovech urputného doktora. Tolik laskavosti nebyl na něm shledal, co byl přes práh jeho vešel.

„Ach, *domine celeberrime!*“ řekl hlasem nelíčené radosti. „Jáť neznám většího štěstí, jakož jest ono, nazvou-li mě vždy ústa vaše přítelem!“

„*Verum-ne?*“ usmál se doktor, a zastaviv kroků svých, bystře naň pohlédl. „Jest to pravda? Nechcete, *abych vám jinak říkal?*“

„Jak to, *celeberrime?*“ lekl se mistr, nemoha se lehkému zardění ubrániti. Onť ovšem po jiném jmeně toužil — směl se toho však v této chvíli nadíti? — Či-li věděl Anselm již o jeho tajemství?

„Já jsem vám arci, tuším, při vaší poslední návštěvě řekl,“ začal zase Anselm chodě mluviti, „že nebudu okolo sebe trpěti, co z krve české pochází — nu, nu, jen se nelekejte! Nesmrtelný Aeskulape! k čemuž pak by měl člověk žluč, kdyby se neměl zlobiti? A onoho dne — to musíte sám vyznati — měl jsem dosti dobrou příčinu se zlobiti — tak dobře, jako že dnes veselé

mysli býti mohu. Já to nemyslil ondy doslovně — ale člověka, kterýžby zjevně a naschvál proti mne jednal — *me Hercle!* — toho si nemohu za miláčka vyvoliti! Co? — Nu, a poněvadž se od té doby mnoho *veřejného* změnilo, myslil bych, žeby se také něco *domácího* změniti mohlo. Jakže?"

„Nech se změní, co změní," odpovídal mistr pln očekávání, „jen když mi vaše přízeň zůstane, *celeberrime!*"

„Tak! tak!" kýval stařec hlavou, a po malém zamlčení hlas změniv, ptal se ho rázně: „Vy jste napsal pro mou anebo na mou dceru safickou ódu — je-liž pravda? — Nu, co se divíte? Psal jste jich snad víc a nevíte nyní, kterou myslím? Začíná tuším: Zavzněte struny ku chvále mudrctví — potom je tam něco, jako: O muzo má — zasměj se na mne! — něco o zlatých vlasech a modrojasných očích — —"

„Já sepsal podobnou ódu na svou muzu," odpovídal Boček s uzardělou tváří a tlukoucím srdcem — „i hodlal jsem ji čísti u pana rektora o posledním volení; avšak dověděv se potom, že tam, *celeberrime*, nepůjdete —"

„Ah, tedy jste ji k vůli mně a snad posléz i o mně napsal?" přejal mu doktor slova s potutelným úsměchem.

„To nikoli — ale na úsudku vašem nejvíce mi záleželo; a nemoha se ho nadíti, nechal jsem ódu v rukou panny Hedviky, doufaje, že tou cestou i do rukou vašich se dostane.“

„Ale nesmrtelný Aeskulape!“ zvolal stařec již poněkud netrpělivě. „Což pak máte nynějšího času vy zamilovaní všickni tak tupý, neohebný jazyk, že nemůžete na světlo vynesti, co v temnostech srdce odpočívá? Čili jste všickni tak hluší a zabednění, že neslyšíte a nepoznáváte, když k vám laskaví otcové mluví? — Mistře — bez okolků! — proč jste nechal ódu v rukou dcery mé?“

„Aby jí na mysl uvedla člověka, v jehož srdci skvělý obraz panny po všechen čas života lesknouti se bude!“ řekl mistr ohnivě; neboť poznával ze slov doktorových, že tu nejvřelejší touha jeho není již tajemstvím, a laskavostí starcovou se osměliv, přemohl všelikou ostýchavost a bázeň. „Nechal jsem ji v rukou jejích jako rukojemství věrného srdce, očekávaje, až by se obloha žádostí mých vyjasnila, ježto se tehdáž temniti začala.“

„Tak, tak!“ dosvědčoval starý slova mistrova hlasem polotemným, hlavou přitom kývaje. — „Tedy mou Hedviku milujete?“

„Já bych se neopovážil, vroucí touhu svou projeviti,“ odpovídal Boček v blahém pomatení, „kdybych na vaší tváři laskavého pobídnutí neviděl. Ano, vysoce vážený příteli! — miluji pannu Hedviku, a bez ní, zdá mi se, zůstane život můj pustinou bez lesku a tepla.“

„Nedopouštěj Aeskulap!“ usmál se mimo obyčej rozveselený doktor; „já nechci, aby kdo živ byl v temnosti a chladu — a může-li moje slovo pana mistra z truchlivé poušti vyvesti — s radostí to učiním.“

A při těch slovech podal mu ruku k potvrzení slibu svého.

„Můj drahý pane otče!“ zaplesal jinoch, ruku mu líbaje. „V této chvíli rozhodl jste nade štěstím života mého a učinil mě služebníkem vůle své.“

„*Caveas, caveas, mi fili!*“ jal se doktor dobré mysli mluviti; „jenom tuze mnoho nepřipovídejte! Žeť nikdy jakož můj odpůrce a protivník nevystoupíte — *me Hercle!* — to se samo sebou rozumí.“

„Váš odpůrce a protivník, *celeberrime?*“ podivil se mistr. „U všech devatera muz! to mi nikdy nenapadlo, a takovým jsem také nikdy se neukázal. Co se veřejných věcí týče —“

„Nu — nechme je — nechme!“ usmál se starý s jakýmsi hrdým vědomím. „Mohuť se domysliti, že vám o tom nebude dnes milo mluviti— avšak doufám také, že právě dnešek všem rozmiškám již konec učinil. Výpar několika ohnivých hlav zmizel jako ranní mlha, a jasná poklene se zas nad námi obloha — abych také nějakého básnického porovnání užil, an básníka za zetě přijímám.“

11.

Nevčasně plesali odpůrci mistrů českých, váženého Jana a ohnivého Jeronyma, myslíce, že odsouzením kněh Viklefových všelikému jich požadování smrtelnou ránu zasadí. *Přivesti národ český na školách Pražských k přirozenému i zákonnému právu a zjednati jeho representantům přednost přede všemi cizinci* — to si obrali řečení mistrové, jakož údové oněch škol a kollegové potlačených mistrů, za úkol svého života, i nedali se ani vyřknutím shromážděných doktorů, ani potvrzením arcibiskupa a samého krále mýliti. Rozhodnutí o většinu hlasův mezi mistry Pražskými — a učení Viklefovo byly jsou vždy docela rozdílné záležitosti jejich, a nikdy nepomíchali tito mužové pohnutky, jichžto k dosažení cíle v těchto dvou věcech užiti za dobré uznávali.

U veřejnosti nečinily se ovšem nějaký čas na to žádné kroky k vyvedení Husova návrhu o posledním volení; leda že študenti čeští s cizími žáky častěji do hádek i rvaček se pouštěli,

když tito domnělým vítězstvím učitelů svých nadati, z domácích synů posměch si tropili: avšak potajmo, jakž toho důležitá věc požadovala, sbíraly se síly, ježto by dostačily s prospěchem zasaditi se o vymožení spravedlivého požadování. Mezi všemi třídami obyvatelstva — od měšťanů až k nejvyššímu panstvu — získali se přátelé, i sama královna, vidouc spravedlivou žádost duchovního rádce svého, Betlemského kazatele, naklonila se k straně české: a tak se konaly odevšad přípravy, učiniti útok na vůli vrtkavého Václava. Čekaloť se jen na příležitostnou chvíli. Král totiž velikou část roku toho mimo Prahu trávil; zabýval se na Točníku, meškal na Horách Kutných, a zajel posléz přes Lužici do Slezska, maje rovnati nepokojnou Vratislav.

Jediný mistr český, zdálo se, neměl žádného účastenství ve velikých zámyslech a tajných přípravách mistrů domácích. Byl to *magister Boček de Lepotic.*

Před očima jeho ležel nyní jiný svět, nežli s jakovým zápasiti bylo českým doktorům. Šťastná láska pojala ho v kouzelnou náruč, a povznesla jej z trusek života zemského v ony krásné kraje, kdežto zlatí snové lesknavé hrady své staví. V tiché domácnosti otvírala se mu květoucí říše věčně mladého básnictví, a mimo dům vedly

cesty jeho ve svatyni lásky. O jiné věci se nestaral.

Blaze plynuli dnové milencům. Otec byl skoro pořád veselé mysli. Veškeré žíly jeho byly se domnělým nade Čechy vítězstvím napnuly. Čtění starých básníků, v Čechách času tehdejšího ještě veliká vzácnost, rozpravy o tajnostech přírody dle tehdejšího způsobu učených doktorů bavily skoro každý den starého Anselma a nastávajícího zetě; spanilé Hedvice zůstalo ale vždy ještě dosti času, promluviti vedle pojednání vědeckého také o záležitostech srdce svého. Nejeden krásný večer nalezl je na domácí zahradě v listnatém loubí, nebo u hustých libovonných keřů. Bylyť to nejsvětější chvíle mladého muže, když buďto poslední červánky růže své kolem rozmetávaly anebo jasná hvězda nad hlavami se jim zaskvěla, a Hedvika mluvila! A nechť mluvila o věcech, kdežto bystrý její rozum vysvítal, nebo kde ušlechtilá mysl její se jevila: pro Bočka byla to vždy hudba nadpozemská, opěvající blaho příštích jeho dnův....

Bylo to za krásného jitra, skoro již na sklonku leta, když mladý mistr opět u stolu svého sedě, latinskou báseň přepisoval. Ale tehdáž byla obraznost jeho živější a mysl radostnější, nežli když před několika měsíci safickou ódu na svou

muzu psal. Ale právě jako tehdáž ozvalo se na dveřích komnaty jeho tiché klepání, a když Boček otevřel, vešla jako tenkráte přes práh Marie. Přinášela mistrovi na čisté misce snídaní, pivní polívku.

„Ejhle! jaká je to úcta učiněna domu mému!“ zvolal Boček v dobrém rozmaru. „Panna Máří sama? Jáť myslil, že jste již ke mně cestu najíti nemohla!“

„Když je matka zdráva“ — jala se dívka tichými slovy odpovídati, a bledé tváře její zahořely na okamžení temným plamenem — „toť víte, vzácný pane! — ráda sama poslouží, a pro mne se to snad nesluší — abych vás v tichém příbytku vytrhovala — — alespoň to povídá matka má.“

Poslední slova pronesla tak jemně, tak ostýchavě, že je sotva slyšeti bylo.

To nebyla Marie, kteráž byla spanilému mistrovi o posledním volení rektora nový límec přinesla; to nebyla Marie, kteráž byla k pěstounovi, učiteli a bratru svému chodila, nežli jí o starém ženichovi pověděl. Z hravého, prostosrdečného dítěte byla se udělala vážná, časem i těžkomyslná panna, v jejížto outlých, čistých ňádrech hluboké tajemství odpočívalo.

*

Odběhnuvši od Bočka, an ji byla stará hospodyně Anselmova překvapila, dostala se ovšem s matkou do řeči. Vešla do světnice a padla staré ženě okolo krku. Duše její byla zbouřena. „Neprodávej mě, matinko — neprodávej svou Marii!“ bědovala, jakoby již opravdu v otroctví odejíti měla.

„Pro Kristovy rány!“ zděsila se letitá matka, nevědouc v tom okamžení, co dívka myslí. — „Co pak se ti stalo?“

A polo v pláči vypravovala Marie, k srdci matčinu se tulíc, co jí byl mistr Boček svěřil.

„Já si ho nemohu vzíti, matinko — nemohu!“ prosila hlasem pronikavým — „já bych ti zemřela! Nech mě u sebe — neodstrkuj mě, nezavrhuj mě! Dnem i nocí budu pracovati — vždyť jsem mladá, a Bůh mě posilní, abych ti pohodlnější stáří opatřila. Tomu člověku mě ale nedávej, matinko!“

Nyní teprva prsa její výjevem v Bočkově komnatě stísněná nalezala oddechu; nyní teprva svalila hlasitým slovem tíži, kteráž jí byla u mistra na srdce padla. Tiše poslouchala ji pečlivá matka. Ani slova nepromluvila. Stará, churavá žena byla si již lákavý obraz příštích dnů svých na mysli utvořila, doufajíc, že pod střechou milovaného dítěte sladký odpočinek po parném dni

klopotného života nalezne; ale v tom okamžení řítily se krásné její sny v pustou, prázdnou jistotu, a nemohouc slzí udržeti, odvrátila se poněkud od prosící dívky, aby je před ní ukryla.

„Rodičko boží! — matinko, ty pláčeš?“ zvolala Marie, hlavu matčinu k sobě obracujíc. — „O neplač! — já tě poslechnu! Já vím, že Bůh poroučí: Cti otce a matku svou — a nemůžeš-li jinak s dítětem naložiti, učiním podle vůle tvé — — aby se mi dobře vedlo na zemi, jako poslušnému dítěti!“

Křečovitě vinula se při tom k matce, živé proudy slzí svých na prsou jejích skrývajíc. Slovům bylo sotva rozuměti.

„Marie — Mariánko!“ zděsila se žena churavá, kteráž nikdy podobné prudkosti na dceři své nebyla seznala. „Nerouhej se Bohu všemohoucímu! Aby se ti dobře vedlo na zemi, pravíš? a učiníš, jak jsem já ve své mateřské starosti za dobré uznala? — A právě nyní řekla jsi přece, že bysi zemřela! — Chraniž mě Bůh, abych tě k něčemu naváděla, čemuž tvé srdce se protiví! O mých několik let se tady nejedná, nýbrž o tvůj celý život. Bože nedopouštěj! Jáť nebudu horší, nežli matka krkavčí.“

A od té chvíle nebylo mezi nima o starém ženichu ani řeči. Matka oželela krásné své na-

děje, a dcera děkovala nebesům, že se od ní bouře odvrátila, kteráž dle domnění dívčího veškerému pozemskému blaženství jejímu zkázou hrozila. Dnové jejich ubíhali obyčejným proudem. Žádná změna nevstoupila v domácí jejich pořádek, leda že se Marie, sama nevědouc proč? — mistra Bočka štítit začala. Jen opětné zhoršení matčiny churavosti uvedlo ji dnes do jeho komnaty.

Neobyčejně tlouklo jí srdce, když po delším čase opět na onom místě stála, kde se byla mistrovi k srdci přivinula — i nemohla mu s onou dětinskou důvěrností do očí hleděti, jako vždy jindy činívala, nežli s ní byl o svatbě promluvil. Zdáloť se, jakoby slova jeho byla v mladistvé duši její zbudila vědomí, že mezi ní a spanilým mistrem již něco leží, co pannu a jinocha od sebe dělívá. Avšak rozpačitost její zmizela záhy na paprscích laskavosti, jaková zvláště v posledních časech ze všech řečí a z celého chování mladého muže zářila.

„Jáť se již obával, že se na mne panna Máří hněvá!“ prohodil on žertovně.

„Jak bych se já sprostá dívka směla opovážiti! — a proč?“

„Že jsem jí ženicha dohazoval, k němuž pražádné chuti neměla.“

„Já vím, že to vzácný pán se mnou dobře myslil —“

„To zajisté, panno Máři! — a podruhé si dám lepší pozor, abych jí něco milejšího vyhledal.“

„Děkuji vzácnému pánu“ — uklonila se dívka s uzardělou tváří — „pro mne nemusíte žádného ženicha hledati — já zůstanu svobodnou.“

„Svobodnou?“ usmál se Boček hlasitě. — „A to se mi líbí, že —“

„Mně také!“ ozval se mezi dveřmi libozvučný hlas, a do komnaty vešel mistr Jeronym. — „Mně se to také líbí, že *dominum magistrum poëtam* doma nalezám — ale přestávám se již také diviti, že ho tak pozřídku mimo posvátné hnízdečko jeho vídati, an jej v takovéto společnosti nacházím.“

To všecko přednesl dle způsobu svého živě, kvapně, ukloniv se napolo před Marií, jejíž spanile urostlá postava jej na první okamžik překvapila. Boček nevěděl, co hned na rozmarnou řeč nenadálého hosta odpověděti, a nežli slušných slov nalezl, byla již Marie s hlubokou poklonou ze dveří, tak že Jeronym tvář její, k ňádrům nízce skloněnou, v letu ani nespatřil.

S podivením hleděl za ní — a vrtě hlavou i usmívaje se pohlížel na Bočka.

„*Quid vidi, Musarum amice?* — Co jest to? — Neviděl jsem posud? Neslyšel jsem? — Vždyť pak až do dnešní chvíle myslím, že tě jiná muza ve svých loktech drží!“

„Co ti napadá?“ ozval se Boček s tváří vážnou, týlo poněkud hrdě vztyčiv. — „Co mluvíš o muze mojí? Vězí v tom něco tak divného, že mi dcera hospodyně mojí, smím-li tak ženu nazvati, ježto mi skrovnou domácnost obstarává — vězí v tom, pravím, něco tak směšného, že mi děvče, ježto pod mýma očima vyrostlo, snídaní přináší, an matka postonává?“

„I chraniž Bůh!“ dal se Jeronym do smíchu, a posadil se na pohodlnou židli Bočkovu, pěkný svůj krátký pláštík pozorně srovnávaje, a aksamitový biret s dlouhým bílým perem na stůl položiv. „Pranic divného a směšného. Naopak! já ti vzdávám všelikou pochvalu, jestliže s dceruškou své bezpochyby pečlivé hospodyně laskavě zacházíš. Neboť *juxta fragilitatem humanam* —“

„Jeronyme!“ zakřikl jej Boček, v panické tváři se zapáliv. „Já bych tě žádal —“

„Žádej, žádej, *suavissime!*“ vskočil mu onen zase do řeči; „nebo, jak vidíš, jsem dnes v královském rozmaru, i budu štědrý až k neuvěření. Dost možná, že budu pak také něco na

tobě žádati. Avšak myslíš-li, panáčku! že se o věcech důležitých jenom s tváří důležitě zamračenou rozmlouvati dá: zastíním hned čelo své několika mráčky, že z nich hrůza půjde! — ačkoliv by škaredost k mým leskle bílým nohavicím a zelenému kabátku tuze dobře neslušela."

„Vidím, vidím — že jsi dnes neobyčejně tělo své ozdobil."

„Za jedno," uklonil se Jeronym s lehynkým úsměchem, „požadovala to moje dnešní návštěva, a za druhé nechci zůstati za během času našeho a povalovati se v staročeských halenách. — Nu, co na mne hledíš, básníku pod stínem vavřínu svého ležící? Nevíš-li, že bývá Jeronym, kdež toho důstojnost jeho dovolí, také rád hříšným člověkem? A měl by proto větších hříchů nežli jiní, kdyby činil, co jiní dělají, zapomínajíce na svatou památku otců svých, na práva národu svého, na svou krev a vlast?"

„Aj, z tebe se dělá najednou opravdivý kazatal!" prohodil na to Boček, nemoha se jakémusi nepokoji ubrániti, kterýž v něm byla poslední slova Jeronymova i pronikavý pohled jeho způsobily. — „A kdož pak se tak nade vlastí zapomíná?"

„Pojď sem — a sedni si! Jsem tomu povděčen, že jsem tě doma zastihnul. Máme spolu

co rokovati. Mezi *exordium* můžeš zatím snídati; neboť právě pozoruji, že se z misky kouřiti přestává — a tělo musí býti přec krmeno, má-li se v duchu co ujmouti."

Boček učinil podle pobídnutí hosta svého, a tento jal se pak dále mluviti.

„Že jsem veselé mysli nabyl, an jsem vešed přes práh tvé tiché svatyně, hezkou dívku u tebe spatřil —"

„Nu, hezkou ji nesmíš přezdívati" — prohodil Boček s úsměchem. „Na krásu její nedá se píseň složiti."

„Že nedá? Tedy jsem se přehlídnul. Avšak arci, vždyť jsem ji ve tváři ani neviděl! Ale podle tílka dalo se o té mladé subrektorce tvého hospodářství mnoho pěkného pověděti. — Tedy není hezká? — Škoda! Nu, což dělati! Spanilost těla není kouzlo věčné, a nenajde-li duch lahodné pastvy — umoří se brzy oko pohledem na hladké tvářinky. Ostatně byla by mně i méně spanilá Češka milejší, nežli nejkrásnější Němkyně. Netrhej sebou! Musíme pořádně domluviti, příteli! — Musím ti konečně říci, jak se přátelům chování tvoje od poslednějších časů nijak nelíbí."

„Jaké chování?" zvolal Boček a tvář jeho počala se hněvem barviti. Vzchopil se a hrdě před hosta svého se postavil.

„Zůstaň seděti!“ řekl tento, mírně ho za ruku pojav a k židli přitáhnuv. „Čili nevidíš, mistře básníku! že mám dvorní šaty na sobě? V těch se nesmím zlobiti — v těch musí tvář pořád pěkně uhlazena zůstati. Ostatně nemysli, že k tobě toliko o své vůli přicházím, abych co Pražský Jeronym k Bočkovi Lepotickému promluvil. Já nejsem mistr tvého mistrovství. Ale přišel jsem k tobě ve jmenu přátel, poctivých Čechů, kteří nemohou se dívati na člověka z krve své, jehož Bůh před mnohými bohatě obdařil, a kterýž jmena svého, ducha svého, síly své, vůbec všech svých vzácných pokladů nepropůjčuje k podniknutí, kteréž je důležitostí celého národu!“

„Já ti nerozumím,“ řekl na to Boček. „Obětuji čas vědomostem a umění, a sedě u stolu svého, mezi výtvory nesmrtelných smrtelníků, procházím se v kouzelné říši obrazotvornosti básnické; nevím ale, co se děje mimo střechu mou — a necítím v sobě ani dosti síly, ani povolání, míchati se v záležitosti veřejné. O čem tedy mluvíš?“

Pronikavě spočinuly na něm po těchto slovech oči Jeronymovy.

„Tedy nevíš opravdu, o čem s tebou rozprávím?“ jal se ho pak ohnivý muž důraznou

řečí tázati. — „Nuže, mohu ti to vyložiti. Dřív ti ale musím pověděti, že také jiní obětují čas vědomostem a umění; musím ti říci, že ani mistr Husinecký, ani Zvikovec, ani Jiřík Pražský — a jak se všecka naše slavná jmena jmenují — že ani světamilovný Jeronym času svého nemaří, leda že nejsouce pořád na procházkách v říši básnických snův, raději na skutečném světě se ohlížejí, čeho tu potřeba si všímají a — do veřejných záležitostí se míchají. Čili myslíš, že jsme lenoši? milovníci lahodné zahálky a osnovači marných rozbrojů?“

„Zač mě považuješ?“ odpověděl Boček poněkud popuzený, „abych nevěděl, jak čarovného zvuku jmena vaše mají? Vím, jak si vysokosti ducha vašeho vážiti, a nemám pochybnosti, že věci jmena svého důstojné před sebe beřete; ale jakž mám o nich u své oddálenosti věděti?“

„Poslyš tedy — abychom čas dlouhými předmluvami nemařili!“ řekl Jeronym, židli o něco blíže k Bočkovi přišoupnuv a za ruku jej pojav. „Stav našich škol — stav českých mistrů nemůže déle zůstati, jakovýž právě jest; anebo musíme v sobě všecku národní hrdost udusiti, všeliké přirozené právo potlačiti, na vlastní škodu lhostejně hleděti, a veškerému světu dovoliti říci: Nic jiného nezasluhují, protože se o nic lepšího ne-

pokoušejí. Avšak netoliko českým mistrům — nýbrž v osobách jejich veškerému národu děje se křivda převráceným, zle vyloženým právem a nadáním slavného zakladatele; v osobách našich ztenčován jest veškeren národ — — avšak u živého Boha!" zvolal mistr, nit řeči své najednou přetrhnuv a živě vyskočiv. „Komu to povídám? Mluvím k člověku cizímu? Nemluvím Čech k Čechu? — mistr k mistrovi stejně zkracovanému? Potřeba-li před tebou věc teprva rozkládati, jejíž osten i ve svých prsou cítíš? — Poslyš v krátkosti. Přišel jsem, abych tě ve jmenu přátel pobídnul, abysi s několika jinými věc králi přednesl, o nížto mistr Jan při posledním volení rektora první zmínku učinil."

„Králi?" podivil se Boček.

„Tak jest!" posvědčil Jeronym. „Z dobrých pramenů víme, že se tuty dny na krátký čas buďto do Prahy navrátí, nebo na Točníku pozdrží. Chceme k němu tedy poselství vypraviti, aby se královským rozhodnutím rozepře ukončila."

„Ale což pak jste posledním rozhodnutím stran Viklefových kněh nedostali též rozhodnutí v této záležitosti?" ptal se Boček poněkud v nesnázi. „Játť myslil, že je rozepře vaše dávno ukončena."

Plamen šlechetného hněvu roznítil se na tváři Jeronymově. Bodavě upřel tento až do nejtenší žilky, do nejmenší krůpěje krve *český* mistr zraků svých na choulostivce — chtěl říci něco hořkého; náhle se dal ale do hlasitého smíchu.

„Ne, ne! — Bůh mě uchovej,“ zvolal, „abych měl kdy zase něco s básníkem vyjednávati! Člověče, máš mě za blázna — anebo jsme se v tobě všickni zklamali? Víš, co se děje na zemi — anebo skutečně jen v povětrných krajích bloudíš? Jsi-li pak ještě Čech, mistr Pražský — anebo jsi s tělem a duší té německé čarodějnici propadl? — Neškareď se — není to hana dcery Anselmovy, té pyšné Hedviky! Slepotou musel bych poražen býti, kdybych jasného, nad tisíce jiných ženštin vynikajícího ducha jejího uznati — kdybych i spanilost těla jejího hvězdou mezi pannami Pražskými nazvati nechtěl. Avšak má-liž při tom právo, mistra českého tak pevně v kouzelné síti své držeti, aby se musel *cti své* spustiti?“

„Kdo mi to smí předhoditi?“ zvolal Boček, rychle se vzchopiv. „Kdo smí říci, že se hodlám cti své spustiti?“

„*Já* — já ti to opakuji, jestli jsi mi poprvé dobře nerozuměl!“ odpověděl Jeronym, hrdě hlavu pozvednuv. „U Pluta a Cerbera — neb jak se všickni pekelní bohové tvých pohanských básníků

jmenují — styděti se musím, že s tebou tak dlouho o věci rozprávím, kterou jsi v prvním okamžení pochopiti měl. Čili myslíš opravdu, jako tvůj přežádoucí tchán, jejž k zemi naší nic nepoutá, nežli jeho doktorství —"

„Nečiň mu křivdu!" ozval se Boček. „Anselm je šlechetný muž, a miluje zemi českou."

„Aj, proč by nemiloval dub pěknou půdu, v nížto bohaté kořeny své rozkládá?" usmál se Jeronym kysele. „Neupírám Anselmovi šlechetnost, neboť i nepřítel může býti šlechetný; že se ale nejprudčeji proti spravedlivým žádostem našim zasazuje, není důkaz veliké šlechetnosti, nýbrž — abych to nejmírněji řekl — počítavého rozumu. Čili věří skutečně, a ty po něm, že rozšiřování Viklefových smělých novot a hájení našeho práva z jednoho a toho samého pramene pochází? Věříte skutečně, že obojí tato věc jako jediný veliký had srdce a hlavu naši otočila, a že jste ho potřeli, že jste vyhráli, vydavše knihy Viklefovy žravým plamenům?"

„Proč ke mně mluvíš, jakobych i já byl mezi odporníky vašemi stál, když se kletba nad anglickým kacířem vyřknula?" prohlásil se na to Boček poněkud pohoršený.

„Protože se sám k nim počítáš!" odbyl ho Jeronym již netrpělivě, a přehodiv okraj vyšíva-

ného pláštíku přes ruku, několikráte po komnatě přeběhl. — „Styděti se musím, hanbiti sám před sebou, že jsem to s vychválenou výmluvností svou dále nepřivedl!“ jal se polotemnými slovy jako sám k sobě mluviti. „Přijdu lehkověrný pošetilec jako bratr k bratrovi, nechám všeho oklikování, myslím: české srdce chytí plamenem, jak do něho jiskru hodím — i hvězdy boží! — jako Václav horlívá — toť bych raději pohana na spasitelnou víru obracel!“

Na to přikročil ke stolu, kdežto Boček posud tiše stoje, v nepatrných nesnázích konec tohoto výjevu očekával. Kvapnou rukou sáhl Jeronym po svém biretu.

„Řekni mi přímo a bez okolků,“ jal se při tom rázným hlasem choulostivého mistra tázati, „chceš-li s námi přátelsky držeti? O povinnostech, o srdci, o hlavě nebudu s tebou široce mluviti. Každé slovo v krku mi vázne, an člověku mermomocí pochodeň do ruky strkati mám, aby si ne-li na čest, alespoň na zisk posvítil, jejž naschvál v temnostech ležeti nechává. Mluv, jak ti nejsilnější pohnutka tvoje káže — můžeme se na tebe spolehnouti?“

„Ale což *musím* k předsevzetí vašemu ruky své podati? Nemůžete vy sami —“ prohodil Boček, avšak cítě hanbu své zdráhavosti, vypustil

slova z úst tak nejistě a potichu, že sotva k uchu hosta jeho dolítla. Oči sklopil při tom k zemi.

Jeronym ale, ani odpovědi mu nedav, obrátil se od něho a kvapil ke dveřím.

„Jeronyme!“ zkřikl za ním Boček s výrazem ouzkosti. „Posečkej!“

„Co chceš, mistře básníku?“ zeptal se ho rozhorlený obhájce práva domácího, u samých dveří se zastaviv. „Chceš, abych ještě něco potěšitelnějšího přátelům vyřídil? Povíš mi ještě něco pěknějšího, nežli jsem posud zaslechl?“

„Ale považ, příteli —“

„Co se líbí, pane mistře?“

„Já nemohu vystoupiti proti Frankensteinskému — dovol mi domluviti, příteli! Vím, co mi namítati můžeš. Není to rozepře osobní — doktor Anselm a otec Hedvičin jsou v této záležitosti dvě rozdílné osoby — vím to tak dobře jako ty. Avšak vášnivý stařec nedal by to sobě pověděti! Žárlivým okem střeží domnělá práva cizích národů — žijeť nyní v té sladké víře, že do kořán vylomil hryz ještěru, kterýž jim hrozil záhubou, a nejen že tedy hněvem zanevře, jestli nenadále zase vystoupíte do boje nového — on se bude považovati za zrazeného a prodaného, bude-li mezi protivníky jeho státi člověk, jemuž práve synovského dopřává — a srdce i dům svůj, bojím

se, zavřel by přede mnou na věky. Toho však ode mne nežádej! Vykaž mi povinnost jakoukoli, Jeronyme! — života se odvážím! — avšak nechtěj, aby se zatemnila obloha lásky mé. Milovati musím — i musím býti milován — a bez Hedviky je mrtva duše má, bez Hedviky je veškeren můj život — pouhý hrob!“

V zanícení mluvil mistr básník — proudem lila se mu slova z úst. Avšak náhle zaznělo na blízku jakési ouzkostné, pronikavé vzdechnutí — a slova další umřela mu na rtech. S podivením hleděli oba mistrové na sebe — a zamlčeli se. Nevěděli, odkud to vzdychnutí bylo pošlo, i nevěděli, kde je hledati.

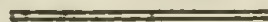
„Zdá se, že i stěny nad tebou stenají,“ začal po krátké přestávce Jeronym vážně mluviti. — „I jsi také k politování! Tak bohatého ducha, tak skvělé schopnosti, tak znamenitou pověst — to všecko hoditi nyní k vůli sladké hříčce zamilovaného srdce v posměch světa, a jmeno své pověsiti na planýř!“

„Co pravíš?!“ trhnul sebou Boček, a hněvem zachvěl se hlas jeho. Oči jeho se zajiskřily.

„Nechtěje se přidržeti věci národní,“ mluvil Jeronym dále, na otázku jeho se neohlížeje, „opustiv krajany, bratry z jedné krve, abysi ne-

popudil vášnivého tchána a milosti nalezl před závistivým cizincem: neztratíš arci nebe své na zemi, a budeš se potápěti v rozkošech vyslyšené lásky — ač ani panna Hedvika, ví-li jinak spanilá Němkyně, co je čest a pýcha národní, nemůže milovati muže, kterýžto se na svém národu zradně provinil. Buď si ale jak buď — já ti přeji všeliký dar její milosti — neboť jinak budeš mezi námi státi jako nahý žebrák! Poctivý Čech se od tebe odvrátí — poctivý Čech bude na tebe prstem ukazovati — poctivý Čech bude dětem svým vypravovati: Mistr Boček z Lepotic nechtěl pro čest národu českého učiniti, zač by jiní s radostí život obětovali, kdyby se byli k tomu, jako on, hodili!“

Jako hromovládce byl výmluvný Jeronym tato slova v ustrnulou duši tichého Bočka nametal, a hrdě čelo vypnuv zmizel bez pozdravení z komnaty.

*

14.

Zamyšlena seděla spanilá Hedvika u stolku svého, na němžto několik pergamenových, rukou otce jejího popsaných listů leželo. Chtěla je umělým perem na listy čistě opisovati, a byla již také první stránku zhotovila. Zlatou barvou lesknul se na ní mezi podivně skroucenými zelenými větvičkami nápis: *Thesaurus medici vigilantis.* Zde onde proskakovala žlutá, modrá i červená kvítka, majíce léčivé byliny představovati, a okolo prvního velikého *T* míhaly se jakési nemocí sklíčené postavy, před nimiž podoba v dlouhém, tmavém šatě berlou Aeskulapovou boj vedla s kostlivcem, i s kosou již na zem poraženým.

Čelo bělostné na měkkou dlaň a loket na stůl podpírajíc, seděla tu nyní spanilá opisovačka — ale pravice její byla pustila omočenou štětičku, a na pergameně, zrovna pod nápisem, udělala se černá skvrna. Ale Hedvika si té zkázy nevšimla. Tělo její bylo přítomno, oko hledělo před sebe, ale duch, oživující toto spanilé ústrojí, toulal se mimo komnatu.

Opodál seděla stará hospodyně. Péče o domácí potřeby a pořádek byly toho dne skončeny,

a pracovitá stařena zabývala se nyní, dílem z mnoholetého zvyku, dílem pro užitečné ukrácení času, bručivým kolovratem. Tenká byla nit, kteráž jí prstami prokluzovala.

Avšak zdálo se, jakoby též ona dnes do práce veliké chuti neměla; alespoň noha její často ustávala, vřeteno se zastavovalo a ruce její klesaly na lůno. Při tom se otáčely staré oči její po panně píšící, a vždy truchlivě na ní spočinuly. Potom zavrtěla hlavou, a opět se obrátivši, rukou oči přejela, jakoby tichou slzu stírala. Když ale Hedvika napořád v myšlénkách trvajíc, jako na celý svět vůkol sebe zapomínala, a hluboký zármutek jí ve tvář vstupoval: vzchopila se stařena a pozorně kolovrat odstavivši, tichým krokem se k ní přiblížila.

I postavila se za ní, a natáhnouc vetchý krk nahlídla jí do listu.

„I pro všechny svaté, zlatá panno!“ zvolala, ruce spínajíc — „jen pak se podívejte, co se vám to stalo!“

Bezděky pozdvihla k ní Hedvika snivé oči, a pak je zase na pergamen sklopivši, zpozorovala černou poskvrnu. Ale jakoby se nebylo nic přihodilo, položila štětec na stranu — prohodila: „Nic nedělá!“ — a opět se zamyslila.

Chvíli hleděla na ni stařena, zase ani slova nemluvíc a žalostně oči k nebi obracujíc; potom ale položila ruku dívce na rameno a hlasem co možná nejsrdečnějším jala se k ní mluviti:

„Hedviko!“ prosila. — „Panenko! — Co je vám? — Co vám schází? Pro Ježíše Pána — nesedte zde jako bez života! Včera, předvčírem leželo vám již něco na srdci — já to dobře pozorovala. Moje oči nejsou tak sešlé, aby neviděly zármutek panny, jižto jsem v peřinkách na rukou nosila. — Co je to? Nesmí to stará Markyta věděti? — Nemyslete, že jí věkem srdce tak scvrklo jako tvář, a že nemám citu pro vaše žalosti. Bože vševědoucí! moje srdce je tak vřelé jako vaše — a k tomu je hlava moje starší nežli vaše, panenko; snad bude spíše o radě a pomoci věděti.“

Hedvika byla mezi touto starostlivou řečí zraků svých na stařenu upřela, a jak se zdálo, pozorně ji poslouchala. Avšak tvář její nejevila ni nejmenšího účastenství — ani nějakého utišení, ani nějakého zbouření.

„Tys hodná, Markyto!“ začala pak mírně mluviti — „a moudrá, vím to dobře, a jednou jsi již dívku nezkušenou trapných bolestí zbavila. Víš, an jsi s otcem o mistru Bočkovi mluvila. Já sama nebyla bych to mohla učiniti, a tak by

snad bylo srdce mé touhou svadlo, leda jestli by bylo v božském umění úlevy nalezlo.“

„Ach, moje drahá panno!“ posteskla si žena, „já věru ani nevím, mám-li onu chvíli žehnati nebo na ni naříkati, kdežto jsem s panem doktorem o vašem nynějším panu ženichu mluviti začala.“

„Jak to?“ zvolala Hedvika, a rychle se vzchopivši, vášnivě starou za ruku chopila. „Co se ti zdá o Bočkovi? Mluv! — jaké máš tušení? . . . . Tajemný hlas lidského srdce pochází s nebes,“ doložila temněji, a oči k zemi sklopivši, opět v trudné rozjímání upadla.

„Zachovej Bože!“ ulekla se hospodyně, a začala rozprávku obraceti. „Mně se o panu mistrovi pranic nezdá! — cožby se mi také zdálo? Jak připadáte na tu myšlénku?“

„Nijak!“ odpověděla Hedvika krátce, jakoby také raději řeč o něčem jiném začala, an jí stará na danou otázku dosti důvěrné odpovědi nedala. „Byl to pouhý nápad.“ A po těch slovech se opět posadila, jakoby v práci své pokračovati chtěla.

„Tak — tak!“ kývala stařena hlavou. „Tedy pouhý nápad! Avšak není-liž nápad více nežli sen? A nepochází-liž i sen od Boha? — Odpusťte, že s vámi, učenou pannou, takto rozprávím! Ale

není-liž nápad, sen a tajný hlas lidského srdce, dle mého sprostého rozumu, skoro všecko jedno? — Kdož ví, můžete-li tedy říci, že jste měla nápad nadarmo?“

Hedvika neodpovídala, upřeně hledíc před sebe na pergamen.

„Hněváte se s panem mistrem?“ zeptala se jí po krátké přestávce pečlivá žena hlasem tichým, skoro prosebným.

„Co ti napadá!“ zvolala dívka, a rychle se opět vzchopivši, začala po komnatě přecházeti.

„Nemějte mi za zlé, zlatoušku!“ prosila žena, zdlouhavým krokem za ní chodíc. „Vždyť vím také, co láska jest — a bez malé rozepře, bez nedorozumění nemůže téměř ani obstáti. Ostatně — máte-li mezi sebou něco mrzutého — —“

„Nic, nic nemáme!“ odbývala ji dívka.

„Já chtěla již dávno mluviti“ — prohodila stará, ale najednou, jakoby již tuze mnoho byla řekla, opět umlkla.

„Co jsi chtěla mluviti?“ obrátila se k ní kvapně Hedvika. „Proč se chováš tak tajemně? Chceš mi v povětří nalapanými domněnkami jasnou oblohu důvěry mé zakaliti? Co jest? — Mluv!“

„Aj, aj — zlatoušku!“ prosila stařena. „Jakž pak bych mohla ústa otevříti, nevědouc, k jakému

cíli mluviti? — Jakž mám raditi, jak pomáhati, nevědouc, kde bolí? — Hedviko! — drahá panno! svěřte se staré, věrné Markytě; snad bude moci potom mluviti.“

Prudce pohybovala se pyšná postava dívčí po tiché komnatě, veliký zápas bouřil v duši její.

„Panno Hedviko!“ prosila opět stařena, kostlivé ruce před ní spínajíc. „Jestli jste mě, starou vašeho domu opatrovnici, někdy za něco více, nežli za pouhou služebnici považovala — jestli jsem vám, an jste v outlinkém věku pečlivou matku ztratila, něco upřímnějšího prokázala, nežli je služba najaté děvečky — panno Hedviko! nezavírejte přede mnou srdce své! O věcech, které se lásky a ženského srdce týkají, nedá se ani s tím nejlepším otcem mluviti, jako se ženskou, a byť ani úplného práva k důvěře naší neměla. Ty milý Bože! což pak rozumějí muži srdci ženskému! A náš vzácný pán? — Inu! učený je, a doktor v každém způsobu, ale o lásce nedá se s ním jednati. Již tedy se mnou, zlatá dušičko, se starou Markytou, má Hedvičko, rozmlouvej! Vždyť já jsem také lásky zkusila — a věř mi, drahé dítě — radši bych se do hrobu položila, nežli abych se takového konce lásky tvé dočekala, jako byl konec lásky mé!“

„A milovala jsi, Markyto, věrně, upřímně?“ tázala se dívka s velkým oučastenstvím, až k ní samé přistoupivši.

„Ty milý Bože!“ vzdychla stařena, a ruce na prsou sepnouc, pozdvihla oči k nebesům. Potom je zvolna zavřela, jakoby se zpomínkám na dávné — dávné časy oddávala. Rtové její pohybovali se zdlouhavě, hlas její podobal se tichému šeptu hustolistého stromoví.

„Jestli jsem milovala věrně a upřímně?“ pravila. „Já nevím; neboť kdož může říci: Já učinil dosti? — ale myslilať jsem, že nemohu bez své lásky zůstati na živu, i držela jsem se kořenů jejích celou silou duše své, až mi je nevěrnost vyvrátila.“

„Oklamal tě milenec?“

„Uzdáloť se mu prospěšněji, přistoupiti k oltáři s pannou, kteráž mu něco do hospodářství přinesla, nežli se mnou, ježto jsem mu krom upřímného srdce nic věnem dáti nemohla. — Ach, drahá, zlatá dušinko! kdybych vám měla povídati, co jsem tenkráte zkusila! Já myslila, že se musím do tmavého hrobu položiti! — a byla jsem přece jen sprostá, všem nehodám zvyklá holčice. Když si ale pomyslím, žeby něco podobného vás, outle vychovanou pannu, potkati mělo — Ježíši Kriste!“ — zvolala stařena proudem řeči své une-

šena, opět ale náhle umlkla, jakoby již tuze mnoho byla prohodila.

„Nedělej si marných starostí!“ odpovídala panna polo hrdě a polo mrzutě. „Něco takového nemůže se mně přihoditi.“

„Dejž to Pán Bůh!“ řekla stařena. „Já vám chtěla radit, na mne tedy vina nepadne!“

„Ale kdož pak ti praví, že rady tvé potřebuji?“ zvolala Hedvika, dílem k žalosti, dílem k nevrlosti popuzena. „Kdož pak ti dává oka vševědoucího, že mermomocí v hlubinách srdce mého nějaké tajemství vypátrati chceš? Jeť pravda — mám tajemství; ale skrývám je sama před sebou — nechciť zúmyslně ve tvář toho strašidla hleděti! Zdáť mi se po několik dní, jakoby zlý nepřátelský duch mezi mne a mistra Bočka vstupoval — slova, pohledy, chování ženicha mého jsou nejisté, stisněné — ledový dech vane z úst jeho, a oči mu hoří přece plamenem! A opět spočívá oko jeho na mně jako studený led, a ústa se nutí k horoucím slovům — celá bytost jeho je zvrácena!“

„Zlé svědomí!“ prohodila stařena s výrazem.

„Jak to?“ ptala se Hedvika kvapně a u velikém pohnutí; ale nežli žena odpověděti mohla, otevřely se dvéře a do komnaty vešel Boček.

Mladý mistr patřil při vší vzdělanosti ducha svého k oněm lidem, jižto potopeni jsouce v proudu hlubokých vědomostí, nic důležitějšího a světějšího v životě lidském nenalezají. Nikoli, že by se jim citu k jiným lidstva záležitostem nedostávalo; naopak! — srdce jejich jest líbezně nastruněná harfa, z nížto i nejmenší pohnutí sladkých zvuků vyluzuje; avšak oni neměli posud ani příležitosti, ani času, ani příčiny očí svých otevříti, a přesvědčiti se, že je člověk ještě k vůli něčemu jinému na světě, nežli k vůli osamělému bádání v tajných komorách učenosti.

Od té chvíle, co byl ohnivý Jeronym mistra Bočka s trpkou výčitkou a bolestnou výhrůžkou opustil, stala se veliká změna s tichým básníkem. Onť poznával pravdu slov horlivého muže, cítil posavadní slabost svou, ale nevěděl, jak ji setřásti, jak se pevným úmyslem ozbrojiti; srdce jeho vedlo boj s láskou a povinností, a nechtělo ani jedné ani druhé na škodu jednati. Mysl jeho byla nepokojná, chování plno rozpaků, a když byl u Hedviky, vystupovala trýzeň jeho na stupeň nejvyšší; nemohlť k pramenu, z něhož mu jindy rozkoš a posila se prýštila, ústa skloniti, aby se napil úlevy, nemohl před pannou srdce své otevříti a říci: Hle, podívej se, duše má! — toto hrozí blahosti mé!

A Hedvika pozorovala dobře, že něco těžkého prsa miláčkova tíží — a bolestné tušení sevřelo i prsa její. Ale spanilá panna byla mužnější nežli tichý básník; nesnesitelné jí bylo břemeno, ježto z tajného trudu milencova do ňader jejích se svalilo, i odhodlala se, roztrhnouti záclonu, za nížto se trapné tajemství mladého muže ukrývalo. Nepozorně prohozená slova staré hospodyně úmysl její ještě upevnila.

Tiše poklonil se Boček, když vešel do komnaty; mlčky poděkovala mu Hedvika pokývnutím hlavy a dala staré Markytě znamení, aby odešla.

„Schází vám něco, panno Hedviko?“ jal se jí mladý mistr s tlukoucím srdcem tázati. „Jste nemocna?“

„Nejsem! nejsem!“ odpovídala dívka, rychle po komnatě přecházejíc, a s podivením hleděl za ní milenec. Nemohl jindy vážnou pannu v pobouření citů jejích poznati. „Abych se ale nerozstonala,“ mluvila po chvíli dále, „musíte mi vy, pane mistře, pomoci.“

„Já?“ ptal se Boček, a podivení jeho zrůstalo. „Jakž bych já mohl — ?“

„Když mi povíte, co vám schází!“ řekla panna kvapně, blíže k němu přistoupivši. „Mně nelze hleděti na vaši tvář, na nížto zřejmě psáno, že se něco hrozného v hlubinách srdce vašeho

děje — mně nelze hleděti na oči vaše, ježto s tajným nepokojem brzy na mne dychtivě hledí, brzy bojácně se odvracují — mně nelze hleděti na ústa vaše, ježto by ráda pečeť srdce roztrhla, a opět jako leknutím se uzavírají — to vše mi nelze, abych nevěděla, co se s vámi děje. Či-li nevíte, co lásku zadati znamená? — Co to u mne znamená? Já chci na dno srdce vašeho pohlížeti, jako sama vždy každou roušku se svého odhalím, abyste do něho jasně nahlédnouti mohl. — Co vás trápí, mistře?“

Zanícena, s planoucí tváří, jiskřícím-se okem, stála panna před Bočkem; slova její řinula se jako perle ze rtů jejích, padala ale také jako ovlažující rosa, jako rozpalující jiskry v prsa mladého muže.

„O anděle života mého!“ zvolal nyní, vroucně ji za ruku chopiv a k srdci i k ústům prsty bělostné přitisknuv. „Nehněvej se na slabého člověka, nad nímžto se divé chmury stahují, že nebude věděti, kam kročiti, jestli ho nepovede ruka tvá! Ano, sklíčena je duše má, a loď života mého kolotá se nad bezednou prohlubní. O, má Hedviko! jakž ti děkuji za tu horoucí lásku tvou, kteráž mě nyní silou nadchnula, že ti s úplnou důvěrou svěřím, co mne a tebe poslední tyto dny strašilo.“

A obšírnými slovy pověděl jí, co přátelé a čeští mistři od něho žádají; pověděl jí, jak se s Jeronymem rozešel, a v jakém boji teď duše jeho zoufá.

S podivením poslouchala dívka starostlivá slova jeho.

„Ale což neustoupili již od svého požadování?“ ptala se konečně. „Otec mi povídal —“

„On sebe sám lahodně klamal, spanilá Hedviko! I klamali se mnozí; ale já nyní vím, že s novou usilovností o právo národu českého se zasazují.“

„A což je vám do toho?“ ptala se panna. „Což je vám do nesvárů nemoudře nespokojených hlav? V chrámu lásky naší přečkáme snadně tato létavá mračna, ježto neočekávaný větřík zase rozpráší.“

„Dejž Bůh, aby se rozprášily, Hedviko má! Ale budu-liž moci do té doby v ochranném chrámu vedle vás, panno, státi? Hněv otce vašeho uvalí se na mne jistě, pakliže se v této věci mistrů českých přidržím.“

„Ale kdož vám poroučí, abyste se jich přidržoval? Či-li je vám veřejný hluk o zdánlivé, nepatřičné právo milejší, nežli tiché blaho lásky?“

„A budete mě milovati, kdyby na mne prstem ukazo .... ne, nikoli!“ zvolal bolestně,

rukou si tvář zastíraje. „Na to nesmím pomysliti!“

„Neděste se marných výtvorů ohnivé obraznosti! Kdož by směl se opovážiti, kárati vás proto, že mírně zachovávaje dávno stanovených zákonů, s rotiteli držeti nechcete, jimžto starý pořádek věcí se již nelíbí, a kteří by rádi na zkáze jiných užitek svůj založili? Či-li vám není úcta doktorů a mistrů tří národů, vážnost všech poctivých a pokoje milovných, přízeň otce mého a láska moje dražší, nežli bláhové sny několika potřeštěných horlivců, které se nikdy nevyplní?“

„Nikoli, nikoli!“ zvolal Boček, jako strachem pohnaný. „Zoufati bych musel nad ssutinami blaha svého, kdybych se měl toho všeho odříci — kdybych se měl vaší lásky zbaviti. V pochybnostech tonul jsem, dokud jste vy cestu mou nevyměřila. Nyní se to stalo, a vůle vaší budu se jako vodící hvězdy držeti.“

Upokojena rozloučila se Hedvika s milencem, a když na ní pak stará Markyta s dychtivým okem pohlédla, dala jí s vyjasněnou tváří zprávu, že již ví, co pana mistra zarmucovalo.

15.

Byla neděle, a na pozdní roku část den velmi lahodný. Všecko spěchalo z města použit ještě krásného povětří.

Nejhlučněji bylo mezi blízkými vinohrady, odkud boží hojná úroda utěšeně kynula a srdce chodců sladkou nadějí naplňovala. Bylať to od časů Karlových Pražanů oblíbená procházka, kteřížto po zkvétajícím Novém městě cestu zvolivše, okolo vísky „na Rybníkách“ do vrchu se pouštěli, odkud pak před sebou drahými révami poseté návrší a pěkné údolí s dvorcem a vesnicí Vršovicemi spatřovali. Na tomto místě stála za oněch časů vedle cesty výstavná krčma s ohraženým sadem, kdežto hospodář času letního vzácnějším hostům pod stinnými stromy, na sprostých ale pevných lavicích místa vykazoval, a na stoly konvice dobrého vína přinášel.

Toho samého dne vyšel si také doktor Anselm z Frankensteina za bránu. Po pravé straně kráčela vedle něho panna Hedvika, po levé mistr Boček, a krok za nimi stará Markyta. Milovalť stařec přírodu — tu věkovládnou panovnici,

v jejíchžto pokladech po celý život s větším a větším udivením se byl přebíral — milovalť ale také okázati se před světem, neboť věděl, že všude úctu najde. A dnes vyšlapoval si s obzvláštní hrdostí. Mimo obyčej narovnávalo se často týlo jeho, a oči poletovaly sem a tam, rozkoš nalezajíce na tvářích mimojdoucích, kteřížto se spanilé Hedvice obdivovali a pověstnému doktoru i nastávajícímu zeti jeho uctivé poklony činili.

Když pak se byli prošli a ducha krásou okolí, jasnou oblohou, čerstvým vzduchem napojili, ustanovil doktor poněkud i zemdlené staré oudy v blízkém veřejném sadě posilniti. I sedělo tam již vzácných měšťanů se ctihodnými manželkami a rozkvětajícími dceruškami — sedělo tam i mladíků, synků zámožných rodičů a žáků z vysokých škol.

Sem tam hlavou kývaje, jakž jej hosté z rozličných stran vítali, usadil se doktor k prázdnému stolu pod košatou lípu. Veselý hluk, panující v té straně před jeho příchodem, najednou umlknul. Byli to študenti, kteří honem se vzchopivše a němými, hlubokými poklonami slavného doktora uvítavše, na okamžení byli utichli, a za nějakou chvíli mlčky dílem na sebe a na konvice, dílem na pověstného učitele a průvod jeho pohlíželi.

Najednou ale vstal mezi nimi, jak se dle šatu a chování zdálo, nejbohatší a hlavní osnovatel společenských radostí, naplnil číši svou a vzav ji do ruky přiblížil se ke stolu Anselmovu.

„*Salvus sis et valeas, domine celeberrime!*“ začal tu, číši před doktorem do výšky pozdvihna, bez ostýchání mluviti. — „Bůh tě posilni, národů cizích statný obhájce! a dovol, abych ve jmenu přátel svých na zdraví tvoje i spanilé a učené dcery tvé, panny Hedviky, tuto číši vyprázdnil. S dovolením, panno milostná!“ obrátil se pak s dvornou poklonou k Hedvice, a přiloživ číši k ústům silným douškem ji vyprázdnil.

S veselým hlukem ozvali se přitom soudruhové jeho, a konvice zaleskly se v rukou jejich.

Tichým a poněkud pyšným hlavy pokynem děkovala uzardělá Hedvika študentovi, statnému to a ozdobně ošacenému jonáku, an zatím starý učitel oči bystře na žáka upřev, nevěděl, má-li si zdvořilost jeho libovati, anebo se na smělost jeho hněvati.

„*Gratias*, *gratias!*“ prohodil posléz jaksi nejistě. „Jestli se nemýlím — je panáček mladý Kuchynka, *studiosus artis medicae . . . verumne?*“

*

„*Celeberrimus* má zdravé oči a dobrou paměť,“ odpověděl mladík neohroženě, „že i tak nepatrnou věc, jako jest moje osoba, nejen snad podle jména, ale i podle její vlastnosti zná. *Ne irascaris, domine magister,* že jsme těla svá na místo donesli, kam se tvojí učenosti vstoupiti zalíbilo. Jsme tu zajisté, abychme ducha k novým študiím posilnili, a budeme se i u vína jako nejhodnější synové naší *almae matris* chovati.“

Po těch slovech učinil starci přehlubokou poklonu, a dvorně i před Hedvikou tělo své ohnuv, bral se vážným krokem zase k svému stolu; ale ti, kteří naň po předu hleděli, mohli zpozorovati, že se oušklebně usmívá.

Podivno bylo při tomto celém výstupu mistru Bočkovi, jehožto si mladý študent ani nevšimnul. I kdyby pověstného básníka byl neznal — což ale mysliti se nedalo — byl již proto uctění zasluhoval, že se v Anselmově společnosti nacházel; a veselý mladík činil přece, jakoby zde budoucího zetě vyhlášeného mistra ani nebylo. Nemilé tušení sklíčilo Bočkovi prsa, a bezděky zazněla mu zase v uších slova Jeronymova, jichžto zvuk byl jen sladkým hlaholem lásky ukonejšil.

I sám starý doktor, zdálo se, byl poněkud uražen, že mladý *studiosus* vyvoleného ženicha panny Hedviky tak nevšímavě minul, a hlavou

zavrtěv i něco zamumlav, dlouhou chvíli za odešlým hleděl. Ten ale a společníci jeho nedali se poněkud škaredým pohledem mýliti ve svém vyražení, a brzo povstal u jich stolu takový hluk, že je bylo po celém sadu slyšeti.

Pohoršen rozpustilým počínáním mladíků vzchopil se doktor. Tvář jeho škaredila se a z očí zalétaly žhavé blesky ke stolu hlučných besedníků. Ohlížel se po hospodáři, aby, zaplativ řád svůj, odešel z místa, kdež takového pohoršení zakusil.

„*Eheu*, *domine celeberrime!*“ zvolal tu mladý Kuchynka, a vstav od stolu přiblížil se k němu s plnou číší v ruce. Kroky jeho byly trochu nejisté, tváře mu jen hořely a oči se přepodivně leskly. „Nevzdaluj se ještě, hvězdo naše,“ začal jazykem poněkud jektajícím, „a dovol, ať světlo naše před tebou svítí. Radost, žes neopovrhnul vejíti do stínu, kdežto se žáci a ctitelé tvoji za parných dnů skrývají, aby jim při študiích mozek nevyprahnul — toto nebeské *gaudium* rozehřálo srdce i hlavy naše a rozvázalo ústa naše tak, že jsme se dali trochu hlasitěji slyšeti, nežli *in scamnis* a před kadetrou. Ale ještě nejsme hotovi —“

„*Taceas*, *puercule!*“ zakřikl jej nyní stařec, kterýž se byl mezi tím pořád po vinaři ohlí-

žel, a nebo své lidi napomínal, aby se k odchodu chystali. „A neví-li *studiosus* Kuchynka, kde mu sluší mluviti, tedy mu na to připomenu, až bude státi na exameně.“

„*Gratias, domine celeberrime,* již napřed za tu připomínku — a já pak otevru ústa, že bude radost poslouchati, otče náš a — Pražský Hypokrate, neohlížej se po krčmáři, ten stojí u čepu, ale já tu stojím ve jmenu všech *commilitonů*, řádných študentů i beánů, a prosím, abys nám pat svých neukazoval, dokud neposlechneš, co jsme k dovršení radosti své zpívati chtěli.“

„Mladý člověče!“ ozval se nyní Boček, an zatím doktor starou Markytu posýlal, aby se po hospodáři ohlídla, „nezapomínejte na počestnost, kterouž vám před váženým učitelem míti sluší! A jestliže *celeberrimus* řeč vaši laskavě přijímal, dokud se v mezech slušnosti držela —“

„Nebude toho činiti, když za mezník slušnosti kotrmelec udělá — není-liž pravda, pane poeto?“ dal se mladík do smíchu. „Děkuji za to velemoudré proroctví, miláčku všech devatera muz — a za šťastného se pokládám, že mě náhoda s tak pověstným mužem a slovutným Čechem svedla. Jak se podobá, nemá *dominus de Frankensteino* veliké chuti píseň naši poslechnouti — a my bychme ji byli, ačkoliv českými

jazyky, přece latinsky zpívali; ale nyní ji poslechněte vy, *poeta ingeniose* — vy jí porozumíte — vám se zalíbí.“

A hned na to, neohlédaje se pranic na odpor, jevící se patrně na tváři mistra básníka i celé společnosti jeho, postavil se zrovna před něho a začal silným hlasem zpívati:

„Bohpomozi, to jsou hoši
Ti letošní páni Češi!
Poctiví to, moudří lidi,
Jenom že se za rod stydí!“

Sotva že byl Kuchynka hlasu svého pozdvihl, vpadl do toho veselý sbor soudruhů jeho, a hřmotným chórem ozvalo se po sadě:

„Jenom že se za rod stydí!“

„*Vivat noster dominus magister Boček de Lepotic!*“ zkřikl na to z plného hrdla Kuchynka, a vřískavě opakovali tato slova soudruhové jeho.

Anselm byl s Hedvikou již na odchodu. I mladý mistr chtěl se za ním ubírati; ale rozpustilý študent postavil se mu do cesty, jednou rukou číši nad hlavu pozvednuv, druhou mu na prsa položiv.

„Počkejte, pane poeto! vždyť piju za vaše zdraví — a s písní nejsme také ještě u konce — nejlepší kousek teprva přijde:

Bohpomozi, to jsou páni,
To je ňáké študování!
Jenom o to málo dbají,
Kdyžto pro vlast jednat mají!"

„Co chcete? co to znamená?" zvolal Boček, a plamenně zarděla se bělostná tvář jeho. Strašlivě zněla mu zase v uších poslední hrozivá slova Jeronymova — srdce jeho tlouklo a s hrůzou viděl blížiti se dobu, o nížto mu byl rozhněvaný přítel prorockým hlasem věštil.

„Však vy dobře víte, co to znamená," dal se mu Kuchynka na to dvojí zkřiknutí oušklebně do smíchu — „sice byste se nebyl zapálil. Chcete-li ale výklad čili *interpretationem* naší písně slyšeti — tedy je to ponížené a radostné, jako žalm z hlubokosti duše vycházející poděkování českých synů naší *almae matris* svému hrdinskému zástupci a ochránci! Neboť věru! kdyby našeho slavného skladatele safických veršů nebylo, byli by nám, ubohým Čecháčkům, cizí páni doktoři již dávno — *per fas et nefas* — na prkno pomohli."

„Vy jste nestydatý — kluk!" chtěl bezpochyby Boček, cítě pichlavý osten slov mladíkových, zvolati; ale poslední slovo nevyšlo mu ze rtů. Neboť náhle padl mu Kuchynka zase do řeči:

„Proč jsem nestydatý, pane poeto?“ zkřikl, pořád ho ještě na prsou za kabát poškubávaje. „Snad že vám držím chvalořeč, an toho nezasluhujete? Anebo že chci píti za vaše zdraví, ježto sám uznáváte, žebyste měl bradou vzhůru ležeti? Nuže, tedy nepiju za vaše zdraví!“ zvolal dále a mrštil číší o zem. Posavádní úsměšek mizel s tváře jeho, a popouštěl místa vážné opravdivosti. „Nepiju za vaše zdraví — a nechválím vás, babo bojácná!“

„Ha, nesmrtelný Aeskulape!“ zkřikl nyní Anselm, kterýž byl kroky své zastaviv, nenadálou rozprávku zetě svého a neohroženého študenta s rostoucím podivením poslouchal. „Co že pravíš, *puer nequam?* Jest to chování žáka před učitelem? Jest to školákova uctivost před zasloužilým magistrem? Odejdi, a seber smysly své, abys věděl, co zejtra odpovídati, nežli tě do karceru pošleme!“

Přitom uchopil Bočka za ruku a chtěl s ním odejíti. Hedvika byla se již s Markytou vzdálila. Avšak mladík, horlivostí uchvácený, popadl mistra za druhou ruku, tak že se nemohl z místa pohnouti.

„Pošli mě zejtra kam chceš, *domiňe celeberrime,*“ jal se při tom hlasitě mluviti, „tys

pán můj, a my tě ctíme, jakožto statečného obhájce práv národu svého; ale dnes dovol —“

„Zpátky!“ zvolal nyní Boček studem rozohněný, a vší silou mladíka odstrčil. — „Ustup a poděkuj se plnému žbánu, do něhož jsi tuze hluboko nahlídl, že tě jako veřejného rozpustilce na místě nepotrestám.“

„Aj, tedy pojď a potrestej!“ zvolal študent. „Vytáhni svůj nožíček na péra! Já ti pustím žilou, abych věděl, jak vypadá krev zamilovaného bázlivce, kterýž od svého národu odpadl!“

A mžikem zableskl se v ruce jeho meč, kterýž se mu byl posud mírně po boku houpal. Beze slova, s hrůzou ve tváři, tuto nevídanou smělost pochopiti nemoha, stál tu starý doktor. Boček byl na krok ucouvnul, a ode všech stolů hrnuli se hosté k místu, kdežto se byl výjev udával, jenžto hned od početí zřetel všechněch na sebe obracel. Měšťané a študenti obklopili jeviště a jednající na něm osoby.

„Mladý pane! — Človíčku, blázníte? — Neboj se, bratře! — Jeden za všecky, všickni za jednoho! — Zpátky, panáčkové! Mějte rozum!“

Takovéto a podobné volání ozývalo se pomíšené kolem do kola. Kuchynka ale nedbaje ani na varovné hlasy měšťanů, ani na ponou-

kání svých soudruhů, pyšně teď hlavu vztyčil a stoje u prostřed zástupu, neohroženě kolem se ohlížel.

„*Pax vobiscum!*“ zvolal. „Nebuřte se, ctihodní pánové a šlechetní jonáci! Nebojte se, že něco hloupého dokáži. Já chtěl jenom škrabošku strhnouti s tváře člověka, který v české maškaře po ulici běhaje, poctivé lidi za blázny má. Jakož si přítomného, pro svou učenost městům Pražským dobře známého a nyní zde v ustrnutí stojícího pana doktora Anselma z Frankensteina vůbec i proto vážíme, že jakožto rodilý Němec statně na školách našich Němců se ujímá: tak nenávidíme, co jen českým jazykem hýbá, tuto stojícího, pro své veršování dosti čestně známého pana mistra Bočka z Lepotic, že jakožto rodilý Čech hanebně českých práv na universitě naší se odříká, a k zahájení jich ruky podati nechce. To zde pravím ve jmenu všech synů českých — já — jestli mne vzácní pánové vesměs neznáte — já, syn radního Kychynky — a semnou všickni přátele moji.“

„Všickni, všickni!“ volali jedním hrdlem študenti. „*Pereat,* kdo Čechům nepřeje!“

„*Per deos infernales!* Nesmrtelný Aeskulape!“ ozval se nyní Anselm, hlasu svého co

nejvíce pozdvihnuv, tylo napnuv a očima blýskavýma semotam střileje. „Spím anebo bdím? Tato smělá slova — *domine magister* — hájení práv — obnažený meč —“

„Toho se nebojte, *celeberrime!*“ skočil mu Kuchynka do řeči. „Ten jsem vytasil jenom na vzácného pana zetě — na jiného bylo by již hanba jej obnažiti.“

Přitom pěkně pracovaný meč o zem opřev tak silně na ocel šlápnul, že se na dva kusy přelomil. Nato vstoupiv mezi zástup měšťanů okolo stojících a podivením, co začíti, nevědoucích, počal jej rozhrnovati a cestu u prostřed něho si klestiti.

„*Domine celeberrime!*“ obrátil se přitom s hlubokou poklonou k Anselmovi, „neračte se zdržovati, aby se panně Hedvice nezasesklo, kteráž, jak se podobá, tamto s toužeností na pana otce a milého ženicha čeká. Bude-li se ostatně co líbiti — vždyť mě *celeberrimus* zná — zejtra budu ke všemu povolný!“

Rychlým krokem odešel Anselm, jiskřícímse okem ještě na smělého mladíka mrštiv — a zároveň s ním zmizel mezi zástupem hostů i Boček.

„*Vivat* Kuchynka! *Vivat!*“ dali se na to študenti do křiku; objímali smělého mladíka, potřásali mu rukama, a běželi ke stolu, aby se opuštěných číší chopili. I pili za zdraví jeho. Měšťané ale hlavami vrtíce vraceli se tiše buďto na místa svá, anebo mnohými slovy příhodu vykládajíce v tlupách domů odcházeli.

16.

S tlukoucím srdcem, s tváří planoucí stála Hedvika s Markytou, kteráž strachem umírala, před krčmou. Ona věděla, proč mladíkové čeští na ženicha jejího zanevřeli, a ouzkostí chvěla se duše její. Bázeň jeho, s jakouž jí byl poslední svou rozmluvu s Jeronymem svěřil, měla až posud za přepjatou starost, a výjevu, jaký se dnes před jejíma očima zběhl, nebyla se nadála. Náhle cítila břemeno hanby, ježto veškerou duši mladého mistra tížilo, jako drtící skálu na vlastních prsou ležeti, a v té chvíli nezdálo se jí, že by tak snadno bylo, hlasu veřejného si nevšímati, jakž byla Bočka těšila. Mrakem zastíralo se příští jeho — to nyní v duchu viděla! — a jen rudým, hrozivým bleskem osvěcovalo údolí života jejího, v němžto stezka lásky její křivě semotam se kroutíc, zde onde zmizela. Ani slova nemluvíc a jen křečovitě ruky staré Markyty se držíc, hleděla neodvratně na vchod do sadů.

Stará, poctivá duše, nevědouc a nechápajíc, co se děje, volala brzy k Bohu, brzy ptala se dívky, mezi ouzkostí o čest pána svého, mezi hněvem na mladého mistra.

Konečně byl se Anselm dostal ze sadů, a v divném pohnutí, s hlavou nízko svěšenou přiblížil se k ženštinám. Nemohlť pochopiti, z jaké příčiny si mladý Kuchynka tak neslýchanou drzostí z vůbec váženého mistra a budoucího učitele na vysokých školách posměch tropil.

Za ním přicházel Boček. Tvář jeho planula, a když se byly oči jeho s očima Hedvičinýma potkaly, zmateně k zemi je sklopil. Bylť mu, jakoby navždy zneuctěný k dívce přiblížiti se nesměl, nechtěl-li ji s sebou před očima veřejnosti ponížiti. On cítil vinu svou, a jakkoliv duše jeho hněvem naplněna byla na mladého Kuchynku, musel jej přece před svým svědomím omlouvati, ano i odvážlivosti jeho se diviti, pro niž mohl ze škol vyloučen býti.

Mlčky braly se nyní všechny čtyry osoby k domovu. Nikdo nevěděl, jak rozprávku začíti, ačkoliv by byl každý rád promluvil; neboť příhoda byla — i při vší tehdejší nevázanosti študentské — tak neobyčejná, že nebylo možná, bez obšírných slov ji minouti. Všickni mlčeli, jakoby byli věděli, že čím déle u nemilého výjevu zdržovati se budou, tím více mrzutosti zakusí.

Konečně ale, nemoha se na mysli žádného důvodu dopíditi, pro kterýž by byl směl Kuchynka zetě jeho zneuctiti, pozvedl Anselm hlavu, a pro-

nikavě oči své na mistra upřev, vynutil ze sebe otázky: „Ale, nesmrtelný Aeskulape! — povězte mi, mistře! co se s vámi dělo? Co chtěl ten pacholík? Jaká to byla píseň?“

„Nech, milý otče, nech otázek! — *Rogo humillime!*“ odpověděla mu rychle Hedvika, vidouc nové nesnáze, v nichžto se Boček utápěl. „Víno pomátlo mozek i jazyk mladíkův — a co se stalo panu Bočkovi, mohlo státi se i jinému, kdyby ho náhoda byla do sadu přivedla.“

„Jakže, dcero? to všecko nebylo by nic jiného nežli študentský kousek? nic více, nežli chlapecká rozpustilost? To mluvte jinému! Já znám Kuchynku. Veselý kluk — ale dobrý, poctivý kluk — dobrá hlava — radost otcova — ozdoba školy — a pro pouhou, k žádnému cíli nevedoucí prostopášnost nevydá se v nebezpečí ze školy vyhn .... ne, ne, *filia!* Víno mu jen mozek osvítilo a jazyk rozvázalo — *in vino veritas* — a náš *dominus magister* ví dozajista, proč na něj český študent tolik hany sypal, že ...“

„Upokojte se, *domine celeberrime!*“ přejal mu další slova Boček, vida, že doktor víc a více do ohně přichází. „Nenechám vás v nejistotě, co Kuchynku k té smělosti přivedlo. Jeť to povinnost moje, s vámi o té věci bez obalu promluviti, a kdybych při tom veškeré blaho života

svého do hry nesázel, byl bych to již dříve učinil.“

Řeč jeho nabývala čím dále, tím větší jistoty a mírnosti. Poznávalť, že se musí co nejrychleji rozhodnouti, čeho se bude míti budoucně držeti, aby obstál před světem i svědomím.

„Studenti národu našeho nevrou na mne, že jsem se zpouzel s mistry českými o jich právo se zasazovati,“ jal se dále mluviti, a zrak jeho spočinul zpytavě na tváři Hedvičině. Tato však kráčela vedle otce s očima sklopenýma, s tváří jako mrtvou, beze všeho výrazu; toliko labutí ňádra její pnula se výše, oznamujíce vnitřní nepokoj, jejž nechtěla na odiv dáti.

„O jaké právo?“ ptal se doktor, a podivením zastaviv kroky své, hleděl mu naostřeným zrakem do očí, jakoby v nich poznati chtěl, zda-li mu dobře rozuměl.

„Nechtěl byste kroků svých zrychliti, vzácný pane?“ ozvala se stará hospodyně, oči starostlivě vysýlajíc po obloze, na nížto se byla mezi tím časem deštivá mračna sehnala. „Mně se zdá, že zmokneme.“

„*Taceas, mulier!*“ odbyl ji doktor, a zběžně očima po nebi mrštiv, ptal se ještě jednou: „O jaké právo, *domine magister?*“

„Stran tří hlasů v záležitostech naší university," odpověděl Boček vážně, kroky své zostřiv, aby ženstinám po vůli učinil, ježto již toužebným okem k městu hleděly.

„*Quidne?*" vyvalil naň stařec oči, a za obě ruce ho pochytiv, na okamžik se před ním zastavil. — „Cože pravíte, *domine magister?* Právo stran tří hlasů?... Haha, ha!"

A vyraziv ze sebe hlasitý smích, opět pustil mistra užaslého, a bez ustání se chechtaje, dal se do tak rychlé chůze, že ostatních na několik kroků za sebou zůstavil.

„Nesmrtelný Aeskulape!" mluvil sám k sobě, hlavou potřásaje — „toho bych se byl dnes nenadál, že tolik bláznovství uvidím a zaslechnu! Stran tří hlasů! . . . *Fiat!* — však oni mnoho nevykřičí! — Ale pravé české hlavy to jsou — to je pravda — tvrdé jako skála. — Tak snadno neupustí . . . ."

A zamysliv se dle zvyku svého, nízko hlavu sklonil, a napořád polovičnými slovy sám s sebou hovor veda, bez ohledu na společníky své, cestou dále se ubíral.

Mlčky brali se v patách za ním Boček s Hedvikou. Srdce jejich byla stísněna. Viděliť, že se blíží doba, nad jich milostí rozhodná; neměli však tolik smělosti, aby byli záclonu s pří-

štích dnů odhrnuli. Jazyky jejich byly svázány. —

Veliké, těžké krůpěje začaly s temných, nad Prahou se-vznášejících mračen padati, když se k Anselmovu příbytku přiblížili.

„*Intra*, *domine!* — pojďte, děti, pojďte!“ obrátil se nyní doktor k svým společníkům. „Domů nemůžete — déšť by vás ulil, nežli byste domů doběhl — k večeři bude Markyta snad míti něco v kuchyni. — Mimo to mám s vámi ještě něco mluviti.“

Tvář jeho při tom vesele zářila. Bylť se na mysli ushodnul, že bylo marné leknutí jeho při Bočkově zmínce o třech hlasech; přesvědčilť sám sebe, že nebude lze mistrům českým zvítěziti, ba že se o právo již ani pokoušeti nebudou.

„Tedy proto, myslíte — *suavissime*,“ jal se Bočka vyptávati, když byli do komnaty jeho vešli, a Hedvika se byla odstranila — „nevrou na vás čeští panáčkové, že jste pánům doktorům také svých rukou nepůjčil, když je proti nám pozdvihovati začali?“

„Nikoli proto, co jsem tehdáž učinil nebo učiniti opominul — ale že jsem se zpouzel rukou svých k tomu podati, co k dobytí práva svého ještě učiniti hodlají.“

*

„Co učiniti *hodlají?* — Tedy myslíte, žeby skutečně .... žeby se ještě osmělili?“

„Pokud mi známo, ještě se práva svého neodřekli.“

„Nesmrtelný Aeskulape! — což to bylo tedy při posledním sněmu a rozhodnutí samého krále, arcibiskupa a vysokých škol? Neslíbili tu —“

„— podrobiti se obecnému usnešení stran Viklefova učení — *concedo, celeberrime* — ale právo tří hlasů je věc docela jiná.“

„Nevěřte tomu, nevěřte! V zapáleném mozku světoběžného Jeronyma a tichého, ale potměšilého kazatele Betlemského straší jenom Viklef, a jedině k tomu cíli měli by rádi volné ruce ve školách.“

„*Celeberrime!* — tomu nevěřte!“ zvolal nyní Boček, jejž tvrdá slova o muži vůbec váženém bolestně dojala. „Anebo kdybych vám i přisvědčil, že jim rozšíření Viklefových bludů na srdci leží, tedy musím přec také říci, že jich snažení o zahájení práva stran tří hlasů z nejčistějšího pramene pochází.“

„*Quidne dicis, domine?*“ podivil se doktor. „Jak že to bylo? Vy byste myslil —?“

„— že ctižádost a zásluhy oněch dvou mužů pro jich dotčené snažení před světem tak malou

pohromu ztrpí, jako vaše péče o uchránění práva národů cizinských.“

„*Domine magister!*“ zkřikl stařec, užasnutím kostlivé ruce spínaje.

„Nedivte se řeči mé, *celeberrime!*“ mluvil Boček dále vždy horlivěji. „Vy jste mi dal naději, že vás budu smět nejkrásnějším jmenem nazývat — a v této mé sladké naději, že mě za syna přijmete, osměluji se roušku se srdce svého strhnouti, a okázati se před očima vašima, jak jsem, jak žiji a cítím.“

„*Perge, perge!*“ volal doktor netrpělivě. „Mluvte!“

„Že Hedviku miluji a v lásce její kořen blaženosti své jsem založil, to vám povědomo, *celeberrime!*“ jal se po krátkém zamlčení mistr mluviti.

„*Scio, scio!* — vím, vím! — Jen dále!“ prohodil Anselm, netrpělivě celým tělem potrhnuv. „*Perge!*“

„Na to jste ale tuším ve své přízni k nastávajícímu synu zapomněl — to vám pouhou radostí z domnělého vítězství nad českými doktory z mysli vypadlo, že mě také česká matka ukájela, že mě Čech otec pěstoval, že k pravorozeným synům vlasti náležím, a že — nechci-li vážnosti před vámi, před sebou i před světem pozbyti —

bratrů svých odřeknouti se nesmím. Či mohl byste mi přímě do očí hleděti a otcovsky ruku svou vztáhnouti, kdybych jako zrádce práva českého, jako odpadlík od věci svaté s prosbou k vám přistoupil, abyste mi k sňatku s Hedvikou požehnání svého udělil?“

„Jakže, *domine?*“ řekl stařec, po jehožto pohyblivých tvářích směsice divných citů se točila. „Chcete vy svou hodnost teprva podle mojí měřiti a přistřihovati? Chcete věděti, co řeknu, když kročíte nebo skočíte, nežli se k tomu odhodláte? Nesmrtelný Aeskulape! není-liž ve vás vlastní vůle, tak a tak činiti — toho a toho nechati?“

„Ta jest ve mně,“ odpověděl Boček s lehkým uzarděním, „i byla ve mně od početí dnů mých — od početí rozumu mého — od početí lásky mé! Ale tato poslední hrozila vyvrátiti hradby vůle mé, a mezi bázní o ruku Hedvičinu a strachem před nepřízní vaší, *celeberrime,* chtěl jsem vůli své vykázati cestu podle běhu lásky své. Bezčinný chtěl jsem státi mezi vámi a doktory českými; s krvácejícím srdcem — nezapírám toho před vámi — odtrhnul jsem se od přátel, doufaje u vás náhradu nalezti; ale sladký, přemlouvavý hlas lásky musel posléz umlknouti před bouřivým zvukem poctivé pověsti, a když jsem dnes

před mladým Kuchynkou jako zahanbený školák před hněvivým učitelem stál, poznal jsem i v drzých urážlivých slovech mladého Čecha, že nás k této hrstce prsti, kteroužto zemí nazýváme, ještě něco vyššího, něco světějšího poutá, nežli omamující láska k dívce.“

„*Domine magister!*“ zvolal doktor s hrozným podivením, od horlivého řečníka couvaje.

„Nechte mě domluviti, *celeberrime*,“ mluvil Boček dále, „a potom dle své moudrosti úsudek nademnou proneste. — Hedvika je hvězda mého života, zoufale hleděl bych do tmavé dáli příštích dnů svých, maje spatřiti, že mi jasný lesk její zakrylo mračno hněvu vašeho: avšak rovným poutem — ba starší, pevnější vazbou upoutáno jest srdce mé k zemi materské, a odtrhnu-li se od ní, budu zmítán po všech země končinách.“

„*Per deos!*“ zkřikl Anselm, v němžto nedočkavostí jižjiž každá žilka se napínala. „Co je mi do toho!? — Nechte krásných slov a řekněte mi, co hodláte vlastně počíti?“

Přitom bylo na něm viděti, že čeká na odpověď, kteráž jako jednou ranou všeliký spor mezi nimi rozhodnouti a cestu k *jednomu* cíli urovnati měla. Postava jeho byla vztyčena, týlo napnuté, oči se mu jiskřily — zdálo se, že chtěl mladíka zastrašiti. Avšak Boček náležel k oněm tichým oso-

bám, kteréž bojem citů odporných semtam zmítány, dlouho k jistému, pevnému kroku ustanoviti se nemohou; posléz ale, v době rozhodné, mužné síly nabývajíce, neohroženě k cíli kráčívají. Vážným hlasem odpověděl tedy Anselmovi:

„Myslím, *celeberrime*, že mohu lásku nejen k Hedvice, ale i ke všemu, co českého jest, dobře v sobě spojiti, a protož hodlám s vroucím, věrným srdcem vytrvati při dceři vaší i přidržeti se hajitelů práva našeho.“

„*Quidne?*“ otevřel Anselm ústa s hrozným užasnutím. „*Dominus magister* chtěl by vystoupiti proti mně? — můj zeť chtěl by vztáhnouti ruku na zasvěcená práva naše? — Ha ha ha! Nesmrtelný Aeskulape!“

S těmi slovy se od něho odvrátil, a hořký, divoký smích nuceně z prsou vysejpaje, rychlými kroky po komnatě přecházeti začal. Hlavou kroutě, divně potrhoval tvářemi.

„*Excusabis, domine!*“ jal se Boček tišším prosebným hlasem mluviti. „Jáť nevystoupím jako odpůrce *váš*, jako protivník vaší osoby. Zde se jedná o věc a právo celých ústavů, nikoli jednotlivých mužů — zde jest boj všechněch za jednoho a jednoho za všechny; a já nenahlížím, co by moje oddanost k straně českých doktorů škodila lásce mé k spanilé dceři vaší.“

„Že nenahlížíte?“ ozval se doktor, kvapně se před mistra postaviv. „Aj, *domine poëta!* tedy vám to povím. Hedvika nesmí, nemůže, nebude milovati muže, kterýž proti otci jejímu hlasu pozdvihuje — neboť věc národu jeho jest věcí *jeho vlastní*, týká se osoby jeho — a otec Hedvičin nechce, nemůže a nebude přáti muži jako synu svému, kterýž pýchu jeho seřítiti, právo jeho zničiti, před světem jej ponížiti hodlá. *Intelligisti-ne? Dixi!*“

Bouřlivě rozehnal se po těchto slovech ke dveřím. Tu do nich vešlå Hedvika. Mráčkem starosti byla zastíněna tvář její; neboť byla z venčí prudký hlas otcův zaslechla, i lekla se, že mezi muži již nevole vznikla.

„*Non velis intrare, filia!* — Zůstaň za dveřmi!“ zkřikl na ni otec, a uchopiv ji za ruku, ze dveří s ní pospíchal.

„Což pak se tu děje?“ tázala se dívka, poněkud se zpouzejíc. „Snad zde nenecháme hosta o samotě?“

„Nech večeří s Markytou, jestli tam ještě prší — a on mým hostem býti chce,“ vyrazil ze sebe prchlivý stařec, na prahu se zastaviv. „Já s ním nemohu stolovati — já s ním nemám již co jednati — *per Jovem!* — ani slova nemám a nebudu s ním mluviti — s tím *hadem*, kterého jsem

na prsou svých zahříval, a kterýž mě nyní jedovatě uštknouti zamýšlí. Ty naň již také nemysli, Hedviko! *obliviscaris ingrati, filia!* — i tu nejmenší památku vytrhni ze srdce panenského, dcero! myslíc, žes je zadati chtěla — *nehodnému!*"

Slova ta sypala se mu z úst tak spěšně a bouřlivě, že nebylo Hedvice možno, řeč jeho přetrhnouti. Zděšena tímto náhlým, ač nikoli tuze nenadálým převratem všech domácích poměrů a záležitostí srdce svého, nechala sebou volně vládnouti, an ji popuzený otec z komnaty odváděl.

17.

Déšť byl přestal, mraky se rozptýlily, nešeny jsouce lehkým a vlažným západním větrem; zde onde proskakovala na jasnomodré klenbě zlatoleská hvězda. Byl to neobyčejně jemný večer podzimní.

Rychlým krokem bral se mistr Boček po ulici. Sotva že ho byl starý Anselm o samotě zůstavil, opustil dům doktorův, to útočiště srdce svého, ten chrám blaha svého. Byloť ubohému, jakoby se jasné jeho stěny na něho sypaly a pod rumem, tmavou, smutnou hromadou ho pochovati chtěly. Hlava jeho se vířila, srdce bouřilo — duše jeho byla rozťata bolestí a hněvem. Znalť sice Anselma i strachoval se prudkosti jeho: nyní ale, když padla rána, kteráž hrozila pohromou lásce jeho — bolelo i mrzelo jej chování vášnivého hajitele doktorů cizích. Spolu probouzela se pýcha jeho, i zdáloť se mu býti nedůstojné mistra českého, majícího před očima právo národní, snášeti urážlivé nemravy.

Veškerá bytost jeho byla zbouřena i toužila po oddechu a úlevě; avšak nemohl se zavříti mezi ouzké stěny svého tichého příbytku — srdce

jeho chtělo vykypěti, chtělo bolest, žalost a hněv svůj vyprýštěti pod širým nebem. Honil se tedy večerní tmou po ulicích, nevěda ani, kam a kudy se beře, a tudíž jej překvapila posléz pod hvězdnatou oblohou tak pozdní hodina, že nebylo poctivého měšťana, kterýž by se byl tou dobou ještě po ouzkých postranních uličkách toulal, kamž byla náhoda mistra Bočka zavedla. Avšak jemu bylo to všecko jedno. Nehledě ani před sebe ani vedle sebe a tisícerými návrhy na mysli se zanášeje, nepozoroval, kde se nachází.

Náhle se roznesl tichou nocí hluk smíšených hlasů a zastavil kroky jeho. Byl to divý pokřik dvou zástupů, kteří z rozličných křižmo se sbíhajících ulic, na malém prostranství do sebe byli vrazili, a jakoby jeden po druhém dávno byl slídil a nyní ho co nepřítele šťastně dopadl, vítězně povykovati začali. Byl to zástup českých a houf německých študentů, a jako se za oněch časů záští mezi učiteli vysokých škol zmáhalo, takž zrůstalo nepřátelství i mezi jich školáky; ano mezi těmito jevilo se a vypukalo tím častěji a prudčeji, an se krev mladická tak snadno na uzdě držeti nedala, jako krev zkušeností zchladlá a rozumem ovládaná doktorů a mistrů.

Rvačka mezi študenty rozličných národů byla za oněch dnů něco obyčejného. I Bočkovi,

v jehož uších ještě píseň Kuchynkova a křik soudruhů jeho zněly, napadlo nyní, žeby to něco podobného bylo, a sotva že, probrav se ze svého zamyšlení, ucho v tu stranu napnul, odkud povyk přicházel, rozeznával již latinské floskule, české přezdívky, německé proklínání — a hned na to i břinčení mečů. Zvláště dva jadrní hlasové vynikali z této divné, hučivé směsice — hrdlo českého a německého študenta.

„Hejsa, mišáci, utecte! — zalezte! Dejte jim za hlavu! Držte se, *fratres! Vivant baculi et enses!*“

Takto se ozýval křikloun český, a Boček v něm poznal mladého Kuchynku. Ani nevěda, co činí, urychlil náhle kroků svých a kvapil na jeviště hlasitého boje.

Bezděky octnul se náhle mezi rozjitřenými zástupy. — „Ve jmenu krále!“ zvolal jazykem latinským a slovy hlasitými — „ve jmenu krále, ustaňte!“ Nevšímal si přitom blýskavých mečů a při měsíčném světle podivně se-hemžících postav; toliko důstojností svou puzen mezi ně vstoupil, aby pokoj vyjednal. Na okamžení utichl také povyk mladíků, ale brzy ještě hřmotněji zas vypuknul.

Na slova mladého mistra byli se študenti poněkud zarazili a rozstoupli; shledavše ale, že

to jediný člověk, nemající žádného významu čeledi nebo úředníků královských, opět se v hromadu shlukli a mistra obsypali.

„*Apage!* Táhni svou cestou! Nestav se do rány!“ volali jedni. — „Nebojíme se! Co jsi přišel viděti? Utec — rodí se boule — padají modřiny!“ volali druzí.

„I u všech všudy!“ zkřikl Kuchynka, přistoupiv a Bočkovi do tváře nahlédnuv. — „Počkejte, *commilitones!* Zadržte rány, aby nepadly vedle!“ obrátil se napolo k svému zástupu. „Totě náš nad míru vlastenecký básník *magister Boček de Lepotic!* — Tomu musíme zvláštní večeři ustrojiti a zas nějakou písničku zazpívati!“

„*Magister Boček?*“ zvolali ostatní. „*Pereat!* Vypraště mu! Vyklepejte mu to vlastenectví z kotrby!“

Povyk byl strašlivý a tíseň okolo Bočka veliká. I ustoupil poněkud — ne tak z leknutí, jako z hněvu a dychtivosti po zbrani — ustoupil a hnul se k zástupu německému. Kuchynkovi přátelé hrnuli se za ním, a tím povstalo nové tření, povstal nový zápas mezi stranami protivnými. Meče břinčely — klení se rozlétalo — divoký panoval ryk.

Ale náhle proniklo všechnu tu směsici vířivých zvuků bolestné zkřiknutí. Byl to jen jediný

tón — ale jako střela projel všechněch nesvorníků sluch i srdce. Byl to zvuk z nejhlubší duše vyražený — zvuk smrtelné bolesti, a hned po něm kácel se mistr Boček na zem.

„Vražda! vražda!“ volali mladíci, mezi nimiž klesal, a jelikož nikdo nevěděl, kdo krvavý čin vlastně spáchal, zatřáslo toto slovo každým tak, jakoby se byla jeho ocel v krvi skoupala. Přestaly rány, přestal křik — ale jiný ozval se opodál, pomíšený psím štěkotem. Blíže a blíže přicházelo zvučné, silné hafání — a v malé chvíli stál veliký pes u zástupu nesvorných študentů, šklebě na ně své dlouhé, bílé tesáky.

„*Král! — král!*“ zvolali někteří, jižto raněného si nevšímajíce, pozornost svou na blízké nové hosti obrátili, a jako zkřiknutí hrůzy padla tato slova mezi veškeré množství. Jako rozpustilí kluci před trestem rozprchali se mladíci, kteří ještě před několika okamženími se tvářili, jakoby byli chtěli svět pobořiti. Ale v tom se ozval již také na jevišti krvavého nesváru rázný mužský hlas, a štval velikého psa za prchajícími.

„Chyť je! Drž je — Chytane — kss!“ znělo to po ulici; na to se ozvalo několikráte po sobě silné štěknutí, a sáhodlouhými skoky letěl pes za mladíky. I zdálo se, že je čtvernohý velikán v takové honbě vycvičen; neboť sotva že byl

jednoho dostihl, popadnuv jej za stehno, tak hluboko mu tesáky své do masa vtisknul, že ubohý študent strašlivě zkřiknuv na zemi se svalil, a bolestí již ani z místa se nepohnul — leda byla-li bázeň před soudem královským ještě větší, nežli bolest jeho. A tak jich ležela brzy veliká část po ulici — a to v rozličné vzdálenosti, jak jich byl totiž Chytan dostihl.

Docela jiný výjev nastal ale nyní na místě, kdež byly před okamžením meče břinčely. S hlubokou ranou pod ramenem, nic o sobě nevěda, ležel tu Boček na zemi. Hlava jeho spočívala na levém koleně mladého Kuchynky, kterýž na pravém vedle něho klečel. On jediný nedal se totiž na outěk u příchodu Václava, an tu člověka viděl, kterýž krví zbrocen byl a lékařské pomoci potřeboval. Divoký plamen jeho byl okamžikem vyhasl, a čistělidská péče o bližního zmocnila se mladé duše jeho.

„*Adalberte* — hochu! *audias!* — Jene! *deliciae meae!* Slyšte! Pojďte mi na pomoc! Vždyť to nejde o krk!“ tak volal šlechetný mladík za zmizelými soudruhy; ale ani jeden se nenavrátil.

„Královská Milosti — *pater patriae!*“ obrátil se tedy neohroženě k Václavovi, kterýž nyní proti němu stál, „nech prozatím spravedlivého hněvu za sebou a milosrdenství dej vejíti do bran

srdce svého. Raněný člověk potřebuje naší pomoci, ale já ho sám neuzdvihnu ani neodnesu — ah! *salve*, *salve!* vítej nám, pane kmotře! Pojď, pomáhej!“

Tato poslední slova týkala se muže, kterýž byl volným, ale dlouhým krokem za Václavem přišel a nyní jako temný velikán před Kuchynkou stál.

„Kdo pak je to?“ ptal se král, i přistoupil až k samému tělu raněného, a pokynuv na příchozího, začal jej se země pozdvihovati.

Kuchynka jmenoval mladého mistra.

„Hvězdy Boží!“ zvolal král a leknutím byl by málem tělo pozdvižené zase upustil. „Což pak se nám svět převrací? *Magister* Boček? Náš milý veršovec? ten líbezný beránek? Jak zabloudil v tuto hodinu do těchto míst? — Víš, hochu, kde zůstává? — Anebo skoč, kmotře, zatluc někde na dům, ať nám otevrou.“

„Mistr Boček bydlí na blízku,“ odpovídal Kuchynka, „nebude třeba cizích lidí buditi. Doma bude míti nejlepší obsloužení. V malé chvíli jsme u jeho příbytku — jestliže královská Milost a pan kmotr trochu nésti pomohou. Já vás dobře povedu.“

Přitom nečekaje ani na odpověď a meč svůj zastrčiv, dal se hned na cestu, drže Bočka za

nohy. Král byl ruce své okolo boků raněného otočil, třetí muž držel ho za hlavu, a tak nesli ve mdlobách ležícího mistra k domovu. Král hvizdnul na psa, a okamžitě stál vedle nich čtyrnohý průvodce.

„Ale hvězdy Boží!“ zvolal najednou král mrzutě. „Což pak tu není žádné ponůcky? Anebo se válí na kutích, když má za svou povinností na ulici být?“

„Na kutích bude sotva,“ odpověděl Kuchynka, „to spíše někde u *čepu*. Ostatně je to, milostivý králi, starodávný osud všech ponůcek, že nikdy *tam* nebývají, kde jich právě potřeba.“

„I bodejž do tebe, prostořeký panáku!“ zasmál se Václav. „Opovažuješ ty se o služebnících Pražské obce tak nešetrně mluviti?“

„Proč bych nemluvil, královská Milosti? Oni za to dle křehkosti lidské nemohou; a vždy je lépe v letě pro žízeň a v zimě pro žízeň a pro ohřání po krčmách holdovati, nežli po ulicích bláto šlapati.“

„Aj, tyť musíš noční příběhy města našeho dobře znáti, že mi tak směle o věcech mluvíš, pro kteréž by tuhle můj kmotr mohl práci dostati, kdybych se chtěl právě zlobiti.“

„Inu, člověk se musí všelikými vědomostmi obohatit,“ prohodil mladík rozmarně, „a z kněh

se nedovíme, jak svět v noci vypadá. Co se ale tvého královského hněvu týče, věř, Milosti — několik ponocníků za to nestojí! Jeť to psí řemeslo, to ponůckování, a neuživí člověka. Kdyby nebylo mimo to něco ve dne na práci, musela by při něm poctivá duše hladem zahynouti — a lopocení dnem a nocí je na křehkou přirozenost lidskou zase trochu mnoho. Nech je! však ona se česká země nezvrátí! A kdybysi chtěl — mohl bysi raději takhle mezi jiné pány uhodit, královská Milosti; máme tu několik *radních pánů*, několik *cizích doktorů*, královská Milosti —"

„I dej pak teď pokoj královské Milosti!" vskočil mu Václav do řeči. „Což musí noc slyšeti, že si pod jejím rouchem Prahu prohlížím? A byloby to krásné divadlo, haha! kdyby Praha královskou Milost uviděla, jak raněného nočního tuláka odnáší — ha, ha!"

„A proč by nebylo, pane Václave?" obrátil se Kuchynka hlavou po králi. „Mně se zdá, že bysi mohl v této postavě spíše dáti se malovati potomkům na radostnou památku, nežli v nádherném, studeném rouše královském. Nech takto celý svět na tebe pohlédne, a pak o tvém otcovském srdci posoudí! Ne ve skrytosti skvostných hradů, ale u prostřed potřebného národu objevuje se důstojnost královská ve světle nejkrásnějším!"

*

„Přisám Bůh! tys dobrý kazatel!“ zvolal král s radostným pohnutím, „a milo tebe poslouchati. Ale hvězdy Boží! jak přicházíš s touto moudrostí v půlnoční hodině na ulici? — Kdo jsi?“

„Starý tvůj známý, pane Václave!“ odpověděl Kuchynka neohroženě, „a ze všeho se ti vyzpovídám. Ale vida, tu jsme již u dveří našeho umlklého veršovce!“

18.

Mžikavá lampička hořela v tiché jizbě paní Háty. Stará, poctivá žena seděla v nočním oděvu na sprostém loži, a vysokými krůpějemi potu byla polita tvář její. Třesoucíma-se rtoma vypravovala dceři své podivný sen, a Marie, kteráž si byla dubovou židlici k posteli přitáhla, poslouchala s rostoucí starostí. Vidění matčino souhlasilo s vlastní její tajnou péčí a strastí, kteráž jí dnes ani lože hledati nedala. Šitím se totiž zabývajíc, čekala ještě na mistra Bočka, nijak si vyložiti nemohouc, kdeby se dnes tak dlouho zdržoval. Vždycky, co jej znala, byl se v slušnou hodinu domů navrátil; dnes to bylo ponejprv, co se tak pozdní dobou ještě nevracel.

„Stalo se mu neštěstí?“ ptala se dívka bojácná každou chvíli sama sebe, a bolestnou úzkostí svíralo se přitom její outlé srdce. Pak si chtěla zase namluviti, že je mladý mistr mezi dobrými přátely, že jej povinnost někde zdržuje, anebo že se již snad domů navrátil a že ho přicházeti neslyšela — i vzchopila se, a třikráte běžela po prstech až k samým dveřím jeho ko-

mnaty, kladla ucho na zámek, poslouchala — ano posléz — nemohouc tajnému pudu odolati, i na dvéře zaklepala: ale mistr Boček se neozýval — nebyl ještě doma.

S novou starostí vrátila se ku své práci. Matka tvrdě spala. Bylať usnula s domněním, že „vzácný pán" ve své komnatě pracuje — a Marie se varovala, aby tím nejmenším slovem svou starost i choré matce byla sdělila.

Tu se jí zdálo, jakoby stará žena s těžkými sny zápasila. I vzchopila se od stolku a pozorně kráčela k posteli. V tom se matka s podivným, ouzkostným vzdechem ze sna protrhnuvši — zděšená oči vyvalila a kvapnou rukou po dceři sáhla.

„Jsi *ty* to, děvečko?" ptala se jí zvědavě, a nabyvši jistoty, že drahou dívku za ruku drží, z hluboka si oddechla. — „To jsem ti měla divný sen!"

„Já tě slyšela ze sna úpěti, matičko!" řekla Marie, matce pomáhajíc, aby si mohla usednout. „Co pak se ti zdálo?"

„Divné — divné věci, milá Marie!" odpovídala stařena, hlavu sklonivši a zvolna jí pokyvujíc, jako by si na sen zpomínala. — „Zdálo se mi o našem učeném panáčkovi — "

„O Bočkovi?" zvolala dívka, a jednoduchá slova matčina jí tak trhla, jako by opravdi-

vou nehodu byla zaslechla. — „A co pak se ti zdálo?"

„Nejdříve procházeli jsme se všichni tři — totiž učený panáček, ty a já — ale nestůj tak u mne, děvečko! — vždyť se celá třeseš — neseď mi již tak dlouho do noci — — kolik pak je hodin?"

„Nevím, matinko!" odpovídala dívka, židlici k posteli si přinášejíc — „ale pozdě není. — Kde jsme se tedy procházeli?"

„Kde to vlastně bylo — nevím; já tu krajinu neznala; ale krásná byla jako ráj — a panáček ji tobě okazoval pln radosti. Oči mu přitom jen hořely! „*To je naše země česká!*" pravil, a my obědvě měly z toho potěšení veliké. Najednou vyskytla se v dálce nějaká bílá postava — byla to divná panna — jako ranní slunéčko leskla se tvář její, a smála se, že mně samotné rozkoší srdce trnulo. Také pana mistra to vidění nepochybně těšilo, neboť se mu tváře zarděly a ruce po ní napnuly. Jenom ty jediná jevila jsi nelibost nad krásnou postavou, a oči sobě zandavajíc, odvracela jsi se na stranu. Tím horlivěji ale toužil po ní pan mistr — i spěchal za ní a napínal po ni ruce; a postava mu kynula, a opět zmizela a opět se zjevila, bez ustání jej dále lákajíc. Já stála v starostlivém očekávání, nemohouc ani

oudem pohnouti; tu vidím, že se byl mistr k postavě jižjiž skoro přiblížil a ruce své okolo ní otočiti chtěl. V tom ale začne mezi ním a podivným zjevením jakási řeka se vlniti — ale nebyla to řeka — byl to proud plný krve a teskliveho hučení. Mistr ale nedbá na děsící vlny a maje pořád jen těkavou podobu před očima, vrhne se do řeky — i zápasí s vlnami; ale vlny jej přemáhají, síla jeho slabne — žalostně volá o pomoc, vztahuje ruce po lesknavé postavě — ale ta se zamračila, sluneční lesk s ní zmizel a v kouři a dýmu veškerá hynula. Já tu stojím zděšená — ubohému pánu hrozí smrt, zoufanlivě lomím rukama i volám o pomoc: v tom jakoby se anděl Páně byl vyskytl, stojí panna vedle mne; znala i neznala jsem ji, ale velikou důvěrou naplnilo se mi srdce při jejím pohledu. Ta zavolá mistra hlasem laskavým a hodí mu pásku, jíž bylo opásáno tílko její. A mistr chopil se pásky, a v ruce jeho sklenula se páska přes krvavou řeku, jako pěkný most, jako duha krásnými barvami zářící — a jistou nohou kráčel ubohý pán po ní a spěchal k pevnému břehu, kdežto pak ochranitelce své okolo krku padnul a vděčně ji k srdci svému přivinul. Radostně přiběhnu, stará žena, blíže, a když bystřeji panně do očí nahlídnu — pomysli si, děvečko! — byla jsi to *ty!*“

„*Já?*“ ulekla se Marie, a na okamžik zarazila se všecka krev v žilách jejích.

„Ano, ty,“ dosvědčovala stařena. „A já se toho — ačkoli ani nevím, proč? — tak ulekla, že jsem se ze sna vytrhla.“

„*Já?*“ opětovala Marie hlasem tichým, na další matčina slova již ani pozor nedávajíc, a duše její ponořila se tak hluboce v sladké myšlení, že ani hřmotného tlučení nezaslechla, jímžto se někdo z ulice do domu dobýval.

„Rány Ježíšovy!“ zkřikla Háta, nemohouc pochopiti, co to znamená. „Marie! — kde pak jsi s myšlénkami? — Poslechni! Netluče to někdo u nás na dům?“

„Mistr Boček?“ ptala se dívka, a rychle vyskočivši, nastavila uši, jakoby se o pravdě matčiných slov přesvědčiti chtěla.

„Ve jmenu krále!“ ozval se nyní hlas na ulici. „Ztratili jste uši? Otevřete!“ a hlučné rány sypaly se opět na dvéře.

„Počkej matinko — hned jsem zase u tebe!“ zvolala dívka, a popadnuvši se stolu kahánek, běžela otevřít. V sínci postavila světlo na zem a nevšímajíc si ani, že se přede dveřmi více hlasů, a to cizích, ozývá, odstrčila závoru.

„Honem — honem! — kde je mistrovo lože — anebo nějaké jiné pohodlné hnízdečko?“ byla

první slova Kuchynkova, když se před pozdními hostmi dvéře otevřely.

„Spasiteli na nebesích!“ zkřikla Marie, vidouc, že muži neznámí Bočka přinášejí. „Co se to stalo?“

„Pryč, pryč! nepřistupuj, panenko! a nech daremných lamentací! Honem na lože — a pak skokem pro lazebníka! Zde nepomůže marné lekání a kvílení — máte-li tu ale mistra Bočka rádi, vezměte rozum do ruky — a bude vyhráno.“

Takto mluvil Kuchynka, když byla dívka, lampičku bezděky zase popadnuvši, po síni k mistrově komnatě kráčela, a jdouc okolo vlastní jizby na matku zkřikla, aby vstávala.

Brzo ležel raněný mistr na loži, a králův průvodčí svléknuv mu povrchní roucho, začal i s mladým študentem ránu jeho ohledávati. Při pozorném nešení byla krev okolo rány pod šatem zhoustla a poněkud se zastavila; nyní ale začala novým hrkem téci, a z prsou raněného vydralo se bolestné zastenání, první to znamení nezhaslého života.

„Ale pro živý Bůh! milí pánové“ — ptala se nyní Marie, přinášejíc čerstvou vodu a čisté kusy plátna k obvazkům — „co pak se dělo s panem mistrem?“

Ale na otázku její nikdo neodpovídal.

„Kde je tu nejbližší lazebník?“ promluvil k ní král.

„Lazebníka hned nepotřebujeme“ — prohodil na to průvodčí — „ale několik sílících kapek, aby nám raněný procitnul. Ránu zavážeme prozatím sami.“

„Doma nic nemáme a do apatyky je tuze daleko,“ řekla na to dívka. „Ale vedle zůstává kramář — ten má zásobu rozličných léků, vodiček a mastiček, pak zvláště dobrý balsám — a sám také v nemoci dobrou radu dává.“

„Počkejtež tedy zatím zde, pane kmotře! kdyby bylo něco potřeba,“ ozval se na to králův průvodčí. „Já se podívám s panenkou k tomu divotvornému sousedu a nahlédnu mu do škatul.“

Při tom, nečekaje ani na odpověd královu, chopil se Marie za ruku a vyšel s ní ze dveří. Ta ho vedla k Sekyrkovi.

Starý tento kramářík, přestáv strachy z výhružky královské a domýšleje se, že Václav ještě pořád na cestách mešká, popustil zase uzdu svému zalíbení a vycházel znova na noční potulky. I byl se také této noci právě z podobné procházky domů navrátil a ještě plný líbezného zpomínání na veselost užitou svlékati se začal, an jej těžké rány na domovní dvéře z tiché rozkoše vytrhly.

„Kdo to?“ zvolal kramářík, a vystrčil hlavu okénkem, vyříznutým v dubové okenici.

„*Já to jsem*, pane sousede!“ ozvala se Marie, „já — Marie, pane Sekyrko!“

„I ty Pane nad hvězdami!“ zvolal bývalý ženich její, a poznav libý hlas milé sousedky, tak sebou trhnul, že se v úzkém okénku do temena uhodil. Zaťav ale zuby a bolest spolknuv, bez prodlení spěchal otevřít.

„Jak že se jmenuje váš soused?“ ptal se nyní Marie královský průvodce. „Neřekla jste Sekyrka?“

Marie posvědčila.

„Starý mládenec? — či ženatý?“ ptal se dále.

„Mládenec!“ řekla dívka, nemohouc jakési pohnutí v sobě docela utajiti.

V tom otevřel Sekyrka dvéře, a pozdní hosté vešli do domu; pověděli mu, proč přicházejí, a v malé chvíli na to stáli všickni tři ve skrovném, klenutém krámku, kdežto jim hospodář obratnýma rukama poklady svých skříní rozložil. I vybrali, co se vidělo býti nejpotřebnější, a pak se všickni tři k raněnému vraceli.

Průvodčí králův zdál se míti při tom ještě zvláštní zámysl, že kramáře pobízel, aby nešťastného mistra navštívil a své umění na něm provedl.

Stará Háta stála s rukama sepnutýma u nohou Bočka, kterýž konečně z hlubokých mrákot se protrhnuv, nyní jako skleněnýma očima, ani se nehýbaje, ke stropu hleděl; u hlavy nemocného stál Kuchynka, bedlivě na každé pohnutí jeho pozor dávaje, a Václav stál u okna, v podivných myšlénkách ven, do nočních temností hledě, když Marie, Sekyrka a králův průvodčí do komnaty vešli.

V zimničném zanícení nacházela se Marie. Tajná bázeň a tesklivá předtucha její byla se strašlivým způsobem vyjevila. Muž, jemužto hlava i srdce její tak mnoho co děkovati měly — učitel, pěstoun, bratr její ležel mezi životem a smrtí, a ona posud nevěděla, kde a jak ho nehoda byla potkala. I obrátila se tedy k Václavovi, kterýž nechav ostatní muže o raněného starati se, opodál nich radění jejich poslouchal a na lékařské počínání se díval. Především zajímala jej nyní ovšem osoba obratného Sekyrky, jehož podoba mu jako ve snách na mysli tanula.

„Smilujte se, drahý pane, nad mou úzkostí,“ jala se k němu dívka mluviti, „a povězte mi, jaké to neštěstí našeho pana mistra potkalo?“

„To nám bude museti on sám pověděti, až jen bude moci ústa otevřít!“ odpověděl jí Václav poněkud nevrle, s kramáře oka nespouštěje,

„já to posud sám nevím. Zatím bysi mi ale mohla ty pověděti, kdo je ten starý vrtílek, jenž se tak hbitě okolo postele otáčí?“

„To je náš soused, pan Sekyrka,“ odpovídala dívka dosti nerada, „kramář, u něhožto jsme byli pro léky.“

„Živé blesky!“ mumlal Václav mezi zuby. „Odkud je mi ta opičí podoba známa? — He, kmotře!“ zkřikl pak hlasitěji na svého průvodce, a když se byl tento přiblížil, ptal se ho hlasem polo-utajeným: „Znáš to staré vrtidlo?“

Průvodčí se usmál. Bystře na Václava pohlédna, věděl, že mu nevrlost tvářemi potrhuje. Řekl tedy: „Proč bych ho, pane kmotře, neznal? Vždyť jsem ho poznal ve tvé společnosti.“

„To vím — to si myslím! Ale ta dnešní noc mě tak pomátla, že nevím, nač oči otvírám — a tys také již tak poťouchlý, že si budu muset brzo nějakého kmotra na tebe najmouti.“

„Přisám Bůh — to učiň, pane Václave!“ zvolal králův průvodčí, a doložil temným hlasem: „neboť ačkoliv se z milosti tvé raduji, není přece nikde *kat* hostem vítaným. — Zpomeň si na kaprovou ulici, kdežto si mezi veselými študenty starého mládence nalezl.“

„Hvězdy Boží!“ trhnul sebou Václav. „Kam se poděla moje pamět! He! — mladý ženichu!“

„Pane Sekyrko!“ doložil jeho kmotr.

Stařec kramář se hbitě ohlídnul.

„Tuhle by někdo s vámi rád mluvil!“ doložil kat, ukázav na krále.

Bez průtahu přihnal se ochotný Sekyrka až k samému Václavovi; na jazyku seděla mu otázka: „Co se líbí?“ ale prvním pohledem na nenadálého hosta uvízla mu mezi zubami. Jako smrtelnou hrůzou poražený zůstal celý bez sebe. Ruce mu sklesly vedle těla, jako dvě hubené kosínky, a kolena se pod ním třásla, div že se na nohou udržel. Oči měl při tom vyvalené jako u vyjevení.

Chvíli hleděli oba, král i kramář, na sebe, ani slova nemluvíce. Ale králi nepochybně se ubohá postava hrůzou poraženého líbila, začalť ústa k smíchu špouliti a prohodil posléz otázku: „Nu, jak se ti vede ve stavu manželském?“

„Milostivý králi“ — začal Sekyrka jektati, a kolena prohnula se pod ním až k podlaze; nemohl ale hned dále mluviti. Za jedno vrazila se mu tato otázka novou hrůzou do všech žil a oudů, za druhé: otřásla dvě první slova jeho Marií a Hátou, jako ohlas bouřky za jasného nebe.

„Milostivý králi!“ zvolaly obě jedním hrdlem, nedůvěrně s krále na jeho průvodce i na kle-

čícího souseda pohlížejíce a leknutím ruce spínajíce.

„Mlčte, mlčte!“ zakřikl je Václav, „a hleďte si nemocného.“ — Pak se obrátil opět k Sekyrkovi. „Nu? jsi tak spokojen, že mi na kolenou děkovati musíš?“

„Milostivý pane!“ blbotal zase nešťastný ženich, „já jsem — nejsem — ještě nemám — nevím —“

„Nezlob se tady, pane kmotře!“ naklonil se kat k uchu královu. „Mistr musí míti pokoj — nech toho na jindy! Ten chuďas je posud svobodný, a nejlíp tuším bude, když svobodným zůstane!“

„Jak? svobodným?“ rozhorlil se Václav dle prudké své přirozenosti, kteráž nerada nějakého odporu snášela. „Neřekl jsem, abys po třech nedělích starého hříšníka se sebe svlékl a nového, poctivého člověka oblékl? Neřekl jsem — —“

„Smilování!“ vyrazil ze sebe Sekyrka plný ouzkosti proudem slov králových. „*Ona mě nechtěla.*“

Tato poslední slova jeho zněla tak směšně i žalostně, že .vznikající hněv Václavův náhle utuchnul.

„To rád věřím!“ zachechtal se srdečně; „není-li slepá a veliká milovnice cizozemských

opic, tedy si tě nevezme. Ale jak pak vyplníš rozkaz můj? Čili se domníváš, že jsem velel nadarmo?"

„To se nedomnívám — nikoli — ani ve snách mi to nenapadlo — kdyby jen ale panna Mařenka chtěla!" nutil Sekyrka slova kvapně ze sebe, a ukázal při tom na Marii.

„Co že pravíš?" ptal se nyní Václav s podivením. „Toto poupě chtěl bysi přesaditi do své zahrádky?"

S těmi slovy přikročil k dívce, kteráž tu stála s očima sklopenýma, a vzav ji za bradu, pozvedl hlavu její, aby jí ve tvář pohleděl. Vysokým plamenem zarděla se panna stydlivá a bázní nebyla v stavu pozdvihnouti očí svých. Se vnitřním zalíbením hleděl na ni Václav. Jakési tajné utrpení bylo celé bytosti její v času nejposlednějším dodalo jistého mužného rázu, kterýž s něžnou její postavou a bledou tváří podivně splýval. Spanilá nebyla; ale dnešní noc byla jí tajné starosti z hlubin duše tak čitelnými a dojímavými písmeny na tvář napsala, že nebylo možno bez pohnutí na ni hleděti.

„Je tento scvrklý kramář tvůj záletník?" ptal se jí král velmi laskavě.

„O rač mě, pane milostivý, toho neštěstí zachovati!" sepnula dívka outlé ručinky, a po-

zvedla zaslzené oči. „On se ovšem o mne ucházel, ale —“

„Ty nemáš velké chuti — není-li pravda, hrdličko? Neměj starosti! Však já mu sám něco vyhledám, že toho bude míti dost až do smrti!“

„To můžete učiniti, královská Milosti!“ ozval se nyní Kuchynka; „teď bych ale prosil, abyste nechal všeho rozkládání — jinak-li vám na tom záleží, aby pan mistr jako na soudnici ducha nevypustil.“

„Pane na nebesích!“ trhla sebou dívka a vymknuvši se králi přiskočila k loži.

„Proklatý kazateli!“ zahorlil Václav na smělého Kuchynku. „Chceš mi předpisovati? — Ale dobře — pravdu máš! Pro starého nočního tuláka zapomněli jsme na ubohého veršovce, a vedle nemocného byli bychme málem námluvy drželi. — Nu, a jakž je tedy, *doctore celeberrime?*“ tázal se dále, k posteli přistoupiv. „Co dělá obět, jež padla do rukou tvé mladé moudrosti?“

„Milostivý králi“ — otevřel ústa raněný, jemuž byl Kuchynka mezi tím časem pověděl, co se bylo sběhlo.

„Ticho, ticho!“ napomínal jej mladík. — „Nehýbejte sebou — ani plíce nenamáhejte!“

„Ha, ha! Ty máš nemilosrdného hrobníka, ubohý mistře!“ zasmál se Václav. „To já jsem

milostivější — že ne? Až se uzdravíš, uděláš mi o dnešním příběhu několik pěkných veršů. Já bych se také rád jednou v písničce viděl, a dnešní noc nebude jedna z mých nejhorších. Zatím — *valeas!* dá-li se toho latinského příštipku zde užiti. — Mně se zdá, že zůstaneš v dobrých rukou" — mluvil dále, na Marii okem hodiv. „Ráno se podívám, bude-li kdo v Praze, jenž by ti ránu k vůli tvému králi hodně čerstvě zahojil. Ty, *domine doctore* — půjdeš se mnou — mám ještě s panem študentem co mluviti. Ty ale zůstaneš tady, vyšeptalý košťále!" obrátil se posléz k Sekyrkovi, kterýž tu pořád ještě klečel — „a pomůžeš zatím nemocného hlídati. O svou *nastávající* nemusíš se déle starati; *já ti sám ženu vyhlídnu.*"

19.

Dávno bylo po půlnoci, když se dle stavu a stáří tak rozdílní soudruhové z Bočkova obydlí zase na ulici dostali. Noc byla jasná, tisíce lamp hořelo na modré obloze; ochlazující větřík táhl po městě.

Mlčky kráčeli dlouhou chvíli všickni tři vedle sebe; jenom ohlas kroků jejich ozýval se mezi ouzkými ulicemi.

Líbezné vědomí opanovalo celou duši Václavovu, a protož mlčel, chtěje číši této neobyčejné rozkoše do dna vypiti. Byltě se svým chováním této noci spokojen, a přebíhaje na mysli velikou řadu minulých nocí, kteréž byl ztrávil bez prokázání skutku milosrdného, tak čistělidského, přál si, aby se mu častá příležitost naskytala, kdežby krále svleci a pouhého člověka na sebe vzíti mohl.

Kat a študent kráčeli za ním, každý dle osoby a povahy své jinými myšlénkami se zanášeje. Oba mlčeli. Kuchynka zpomínal na události předešlého dne a večera, i chystal se vydati oučty vůli královské.

Konečně přešli polovic kaprové ulice, a král se zastavil „u červené lišky“.

„Po denním díle je slušno, aby se tělo posilnilo — slýchal jsem odjakživa,“ jal se tu žertovně mluviti; „rád bych ale také věděl, jestli to oudům neuškodí, když je po nočním díle občerstvíme. Co myslíš, doktore Kuchynko?“

„Je-li tělo královské, se všemi jeho přídatky, z té samé hlíny utvořeno jako lidu sprostého“ — jal se mladík týmž způsobem odpovídati — „tedy bych podle své moudrosti myslil, žeby to pranic neuškodilo, kdybychme křehkým oudům nějakého potěšení dopřáli. Ostatně dá se také lépe mluviti, když něco mokrého hrdlem probíhá, a já tuším, že —“

Poslední slova ztratila se mezi hlukem tří silných ran, kteréž Václav pěstí na viklavou okenici pokoutní krčmy učinil. Zároveň s tímto tlučením zaštěkal také pes, jako by teprv dle tohoto přídavku krčmářka poznati měla, jací to hosté přicházejí.

V malé chvílce otevřely se dvéře, a poctivá vdova, paní Dorota, objevila se dle celé své šířky za prahem. Dřevěný svícen třásl se jí v masité ruce a ponížené vítání vázlo jí v ústech. Ticho bylo sice v domě, ale dle úplného obleku

poctivé krčmářky bylo viděti, že tu ještě nedávno žíznivých hostů měla.

„Aha!“ zasmál se Václav. „Paní Dorota očekávala zajisté naši milostivou návštěvu, že se tak vyfintila! — Anebo jsi jedna z oněch panen, ježto s naplněnou lampičkou na ženicha čekají? Nu, potěš se! Ženich nezůstane dlouho za dveřmi — já ti za to ručím.“

Mezi tou řečí byl zatím vešel do jizby — a ostatní i se psem vstoupili za ním.

„Ach, kdybych se byla mohla naditi, že se dnes taková milost bídnému domku mému stane, byla bych ratolestmi okrášlila dvéře i cestu!“ odpovídala krčmářka, pozorujíc veselou mysl královu a urovnávajíc pozdním hostům nejpohodlnější místo k sednutí.

„A já bych tě byl dal na tom ratolestí uškvařiti!“ prohodil Václav; „neboť vidím, že nejsi k napravení stran krčmářského pořádku; a poněvadž se mi zdá, že tvoje hříšnost ve tvém sádle vězí — nemohu jinak soudit, nežli že nedáš dříve pokoje, leda až s tebe kost a kůže viseti bude.“

„Ach, ty milostivý Bože!“ sepjala krčmářka válcovité ruce. „Já a nepořádek! Hřích! Od té chvíle, co mě nemilost tvá potkala, celý večer

ani živé duše pod střechou, ani skřítka u stolu; kde se má vzíti nepořádek? — jaký hřích? Ale ať si nikdo přes práh opuštěné lišky nekročí, jen když tvoje Milost u nás pobude. Včera jsem dostala malvazinku — jako med; soudeček leží ještě nenačatý ve sklípku, jako bych byla věděla, že se tou lahůdkou nejvznešenější jazyk v království českém nejdříve ovlažiti musí. Hned jsem tady s plným žbánečkem.“

Takto mluvila paní Dorota hbitým jazykem, a pak se valila ze dveří. Ale Václav si jí hrubě ani nevšímal. Chtěl si již odpočinouti; proto si postavil jednu židlici tak, že se zády do kouta položiti mohl, druhou ale tak, že na ní obě nohy složiti a natáhnouti, a tudíž v té nejpohodlnější postavě, polo sedě, polo leže, slíbené lahůdky požiti mohl.

Kmotr jeho posadil se z druhé strany, a Kuchynka, stoje v prostřed jizby, hrál ještě se psem, kterýž se byl, mimo svůj obyčej, s mladíkem již hodně seznámil.

„Nu, pane doktore?“ jal se nyní Václav oudy narovnávaje mluviti. „Nelíbí se také přisednouti? Či ostýchá se moudrost tvoje oddati se světským potřebám, abys neutopil ducha v rozkošech?“

„Pravá moudrost hodí se do všech okolností života," odpověděl Kuchynka, chápaje se židlice, „protož také v krčmě ke stolu."

„Aha! proto se hodila také s mečem v ruce na ulici do rvačky!" prohodil Václav polo v žertu, polo s přísností; neboť oči jeho spočinuly při těch slovech zpytavým hledem na zmužilém jinochu.

„To nebyla moudrost, královská Milosti!" odpověděl študent přímě. „Tu jsem utopil před tím ve víně. To byla *česká krev!* Ta mě od některého času zpropadeně svrběla, a já myslil, že to bude, jakobych si dal žilou pustit, když mě ocel švábských študentů polektá."

„Tak? A což kdyby byl ocel český některému Švábu kůži natrhnul? Myslíš, ty prožluklé doktůrče, že každého krev svrbí?"

„Na vysokých školách, tvým slavným otcem založených, *nyní každého.* To mi věř — *per Jovem!*"

„Blesky boží!" zvolal Václav. „A což pak nevíte, kluci, že vás mohou páni doktoři po každém krve pouštění z domu vyhnati?"

„To mohou! — ale pak bys mohl, i měl bys také pány *doktory, jak nyní jsou*, vyhnati — málo kterého vyjímám. Také je kůže svrbí —

a jestli si mečem krve neubírají, zkracují si život žlučí a pelunkem.“

Dříve, nežli se Václav na úplný smysl slov mladíkových zeptati mohl, vrátila se paní Dorota. Sama přinášela velikou cínovou konvici a dívka za ní tři cínové číše.

„Oho!“ zvolal král, dívku zhlídnuv. „Ještě jedna panna, ježto s hořící lampou na ženicha čeká? Na mou duši! mně se zdá, kdybych začal hledati, že jich všech dvanácte naleznu.“

„Ani živé dušinky nenašla by Milost tvoje!“ zaklínala se krčmářka, „leda starou, poctivou ženu, kteráž mi v skrovničkém hospodářství pomáhá.“

„Pomáhá ti tahle také?“ ptal se Václav, hlavou pohodiv, a plnou číši k ústům přiloživ, ani oka s ní nespustil. Bylať to dívka asi dvacítiletá, zdravých, buclatých tváří, mezi nimiž skoro ploský nosíček jako malý všetečka seděl. Dvé černých, neohroženě kolem těkajících očí dobře se k němu hodilo.

„Ach ty moje Milosti!“ vzdychla si poctivá krčmářka, „toť víš, pane, že ubohá, slabá vdova sama všude dohlídnouti nemůže. Nemá-li brzo s mošnou po žebrotě chodit, musí někoho okolo sebe mít, kterýž by za jedno všude oči měl — a za druhé na hosti přívětivě se usmáti dovedl.“

„Víte-li pak ale, poctivé duše!“ zasmál se Václav, „žebych vás mohl za to vaše přívětivé usmívání strčiti do koše a ve Vltavě vykoupati?“

„A — a —“ začala paní Dorota jektati, nevědouc, má-li slova králova za pouhý žert anebo za opravdivou výstrahu považovati, „to by bylo pro nás nehodné tuze mnoho milosti, kdyby měla Milost tvoje takto o nás pečovati!“

„Nu, kdo ví, co se nestane!“ řekl Václav. „Hezké podívání by to aspoň bylo, an bysi sebou házela a se kroutila, až by ti voda do huby tekla; a na způsobné tělo tvoje přišli by se malířové ze všech končin světa podívat.“

„Před Liduškou by také žádný oči nezavřel!“ prohodil nyní Kuchynka. „To je také kousek způsobného těla!“

„I vida vševědoucího panáčka!“ ozvala se na to dívka. „Mně se zdá, že nemůže pan študent až posavad nic o způsobnosti nebo nezpůsobnosti mého těla říci — a vůbec by mu lépe slušelo, kdyby nos do kněh strkal, nežli do řeči, když moudří lidé rozprávějí.“

„*Bene, bene, suavissima!*“ chechtal se Václav. „Ty máš zoubek na pravém místě, a kdyby nám času zbývalo, nechal bych tebe a pana doktůrka, abyste se trochu pokousali. Zatím nám

ale povězte: která z vás dvou máte chuti do vdavek?“

„Do vdavek?“ podivila se paní Dorota, očima s jednoho na druhého přebíhajíc.

„Do vdavek?“ opáčila její pomocnice, jakoby se o žbán piva jednalo. „Do jakých to vdavek?“

„Aha! ta se dobývá hned na jádro!“ zasmál se Václav, po notném doušku práznou číši vesele na stůl postaviv. „*Do pořádných, dobrých vdavek*, ještěrko! Mám za lubem notného ženicha, a jedna z vás dvou si ho musí vzít.“

„Ale ty milostivý Bože!“ spínala krčmářka masité ruce. „Co pak jsem dnes pomatena samou radostí ze vzácných hostů, že dobře neslyším, anebo —“

„I nedělej se, matičko, hloupější, nežli jsi,“ skočila jí dívka do řeči. „Pán má pro nás *dvě* k vdavkám schopné osoby jenom *jednoho* ženicha. Slyšelas to tak dobře jako já. — Je mladý?“ zeptala se pak rozveseleného Václava tak lhostejně, jakoby na trhu kohouta smlouvala.

„Já nevím, jak daleko mužská leta k mladým počítáš,“ řekl Václav.

„Má snad asi padesát? — Že ne?“

„To má dozajista!“

„To bude vyšeptalý, zakrnělý houžvička... nech si ho, matičko!“ vece dívka. „Já mohu ještě počkati, až se mi něco slušnějšího nahodí. Pán chce bezpochyby ženicha jen potrestat, že mu vyhledává nevěstu — a tuť je to jedno, dostane-li *mne* anebo *tebe*.“

„Přisám Bůh, holka! z tebe bych měl udělati doktora, kdyby jednou v Karolině prázdné místo zůstalo!“ zvolal Václav. „Pro mého ženicha byloby tě škoda. O tebe se jinak postaráme. Zatím se upokoj. A ty, matičko, chovej nám ji jako za sklem — to ti povídám! Za to jsi ode dneška *nevěstou — pamatuj si to* a přichystej se k tomu! Až bude čas k oltáři, dám ti vědět. Teď nás ale nech — a podívej se, není-li v soudečku ještě trochu malvazu.“

Jako pomámená valila se krčmářka od stolu, a dívka běžela do sklepa. Václav ale zbytek sladkého nápoje z číše hrdlem propustiv, obrátil se ke Kuchynkovi.

„A nyní mi pověz, doktůrče,“ jal se mluviti, „co znamenala prvé slova tvoje, *že bych měl doktory vyhnati*, *že je kůže svrbí* a tak dále?“

„Ale ty milý pane z královského Vyšehradu!“ zvolal študent. „Což pak jsi mi skutečně nerozuměl? Ale arci, rád ti věřím! Pravda není

hudba pro uši královské — a pak jsi byl dlouho za mezí — pro jiné starosti neměl jsi času pečovati o rozmíšky svých Pražských doktorů. Však oni sami zase přijdou, jak mile zaslechnou, že jsi se navrátil — Čechové i Němci přiklusají.“

„Jakže?“ zkřikl Václav a udeřiv na stůl nahnul se až k samému jinochu. „Blesky boží! Co pak si ten pronárod ještě nedává pokoje?“

„A jak by si dal pokoj, když se o něm v pravých puntíkách ještě nikdy neshodl?“

„Neslíbily mi obě strany pod ztrátou mé knížecí milosti, že od toho proklatého učení Viklefova upustí?“

„Jakže, králi?“ tázal se Kuchynka, a jiskrné oči jeho spočinuly na očích králových s velikým důrazem. „A ty bysi v pravdě myslil, že toliko několik cizozemských bludů českým mistrům hlasu pozdvihnouti velelo? Ty bysi v skutku nevěděl, že toliko svaté právo syny české pohnulo, čest a prospěch národní proti cizím škůdcům hájiti? Myť jsme vůbec toho mínění, že mistr Jeronym i Jan Husinecký věc tuto královské Milosti tvé náležitě přednesli —“

„To učinili!“ řekl Václav poněkud nevrle. „Avšak mluvili také jiní a pověděli mi, jakou hru tito dva páni s věčným spasením lidu našeho začíti hodlají. A podobno je to oběma! Jeronym

je živý plamen — hned na střeše — a Jan je tichá voda — a ty bývají hluboké.“

„Kdokoli s tebou, pane, mluvil“ — řekl Kuchynka mimo svůj obyčej velmi vážně — „*v té věci tě obelhal.*“

„Jakže, kluku?“ rozpálil se král. „Víš, co pravíš? Světské i duchovní hlavy tohoto království, se všemi pány, preláty, doktory a mistry usnesli se na tom —“

„— že knihy Viklefovy zavrhnou — pravdu díš, králi můj! — já si to dal dobře vysvětliti,“ přejal mu jinoch další řeč s velikou vážností — „a posud žádná strana — ani ohnivý Jeronym, ani tichý Jan — nikdo neučinil kroku, kterýž by čelil proti usnešení vašemu. Tím ale neodřekli se Čechové práva svého na tři hlasy, jichžto v záležitostech naší *almae matris* užívati mají; tím se nezavázali, že složí ruce do klínu, kdežto se o čest a prospěch domácích před cizími jedná. A to mi věř, králi a pane můj!“ pokračoval jinoch s tváří plamennou — a horlivost nedala mu déle seděti; vzchopil se před králem, a slova jeho nabývala vždy větší a větší důstojnosti. „To mi věř, pane! synové oněch Čechů, kteří, nemohouce déle na utrpení lidu a hubení požehnaných dědin pod správou Jindřicha Korutanského hleděti, přirozeného práva svého tou měrou

použili, že nehodnému prostopášníku a zhýralci korunu královskou s hlavy strhli a hladovou tuku českého pijavici z dědin svých vypudili — synové oněch Čechů, kteří se pak samovolně pod ochranný plášť slavného děda tvého utekli — těchto Čechů synové, pravím, kteří památku otce tvého jakož oslavitele národu českého hluboko v srdci nosí — pohlédají nyní k *tobě*, co k obhájci národu svého, a jakož jich důvěra pevná jest, tak pevný jest i jich úmysl, že od požadování práva svého dříve neupustí, dokud jim ho spravedlnost tvoje nepotvrdí!“

Pozorně byl Václav mladíka poslouchal, a když mluviti přestal, ještě hodnou chvíli s něho očí nespustil. Potom si naliv čerstvě přineseného malvazu do číše až po kraj, a jedním douškem ji do sebe vliv, s těmito slovy k mladíkovi se obrátil:

„Víš-li pak, panáčku, že jsi mi štíra do duše nasadil? — Já tě nechal mluviti, a slova tvoje, nezapírám to, padala jako ohnivé krůpěje do prsou mých —“

„O, tedy toho štíra zamáčkni, a ohnivé krůpěje nech ať se jako vlažná rosa v prsou tvých rozplynou!“ zvolal mladík a ruce jeho spočinuly přitom sepnuté na srdci. „Můžeš to hravě, pane, můžeš to jediným slovem učiniti, a učiníš jenom

dle spravedlnosti. *Přiřkni trojí hlas národu českému!*“

„Ale ty prožluklý doktore!“ začal se Václav na židlici otáčeti, dílem jakoby se důtklivým slovům jinochovým uhnouti, dílem jakoby dle nich učiniti chtěl; neboť tak upřímného, tak neohroženého mínění nebyl ještě slyšel. „Což pak mohu soudy v krčmě pronášeti? Uveď mi to na mysl jiného času a — na patřičném místě.“

„Díky, díky, milostivý pane!“ zvolal Kuchynka a ruku Václavovu pochytiv, začal ji dětinsky líbati.

„I blesky boží!“ řekl král. „Dej pak si pokoj, dětino! Přisám Bůh! to je něco pro lidské huby! Král a študent po půlnoci v krčmě — a rokování o právech národních! — Ustup, hochu, ustup! Máme čas, abychme se domů podívali. Tuhle náš kmotr začíná se již škaredit.“

„Ještě něco, milostivý pane můj!“ řekl jinoch s tváří radostnou před krále se postaviv, „a sice poníženou prosbu stran mé nepatrné osoby. Já dnes, nebo raději včera několik hloupých kousků vyvedl —“

„Však je pravda!“ zachechtal se Václav velmi laskavě. „Tvou zpověd jsem ještě neslyšel.“

„Patří také mezi pletky našich doktorů,“ jal se mladík vypravovati. „Učený Jeronym hle-

dal mezi mistry, kdož by jako statný obhájce vystoupili a věc naši s poníženou poklonou před Milost tvou přednesli. I zval k tomu cíli také mistra Boćka, našeho veršovce. Ten ale opovrhnul jeho vyzváním, neboť mu dcera starého Anselma z Frankensteina v srdci a mozkovici vězí —"

„Našeho starého doktora?" vskočil mu král se smíchem do řeči. „Ah, nesmrtelný Aeskulape! toť se arci nemohl zamilovaný holoubek starému sokolu opříti!"

„Ta baba, jemuž medová slova ze rtů dívčích více platí, nežli prospěch a škoda celého národu! — My to zvěděli, a zastihnuvše bázlivce dnes na procházce, nemohli jsme se zdržeti, i před nastávajícím tchánem a nevěstou jej pohaněti. Vůbec podobal se včerejšek k tomu, jakoby nám chtěl všude příležitost poskytnouti, abychme si dávno chovanou žluč na odpornících vylili. Ze zahrady od plných žbánků se navracejíce potkali jsme houfek Švábů, s kterými jsme se již dávno ve školách škádlili. Večer byl tak lahodný — krev hořela — kůže začala svrběti — s Pánem Bohem tedy do toho! Začátek byl dobrý; ale konec — nu, vždyť sám víš, jak to vypadlo, a zejtra toho bude plná Praha! Abych se upřímně vyznal, nebojím se nějaké malé mrzutosti před soudem pánů mistrů a doktorů — jestiť to věc,

jaková se denně i nejpočestnějšímu člověku přihoditi může; ale k vůli naší věci, k vůli tvé královské Milosti přál bych si, abych neměl žádné mrzutosti, abych čistě a nevinně stál před svými stíhači.“

„A jak to myslíš, doktůrče?“ ptal se Václav, chystaje se k odchodu. „Mám já snad viny tvé vzíti na sebe?“

„Na sebe vzíti — nikoliv; ale *se mne svaliti,* pane můj!“

„Tenkráte nemohu ti po vůli učiniti, jelikož dnes na úsvitě Prahu opět opustím. Chceš-li ale, odvolej se na mé slovo; *já ti odpouštím.*“

„Nechtěl bysi mně, pane, dáti něco na důkaz neskončené milosti své?“ řekl kvapně Kuchynka. „Jedno, dvě slova tvou rukou napsaná budou mi pevnou záštitou.“

„Přisám Bůh, člověče!“ zvolal Václav, oči pronikavě na mladíka upíraje, „ty se mnou mluvíš a jednáš velmi bratrsky! I přiznávám se, že se proto na tebe nehorším. Hleď jenom, abych příštího času nikdy své důvěry nelitoval — neboť víš, já mám vždy člověka po ruce, kterýž ví, co je pokutovati.“ Při tom pohodiv hlavou, kývnul na svého průvodce; ten ale stoje tu jako socha kamenná, ani nelibost, ani zalíbení při těchto slovech nejevil. — „Při tom při všem ale nevím, jak

můžeš v těchto místech něco písemného odemne žádati?“

„Nestarej se, *pater patriae!*“ řekl študent rozmarně. „*Ego omnia mea mecum porto* — to jest, papír a černidlo mám v kapse, abysi viděl, že se také s jinými věcmi nežli se žbánkem a mečem obírám.“

Přitom vytáhl z ňader malou psací knížku, do nížto dle tehdejšího spůsobu u přednášení učitelů žákové své poznamenání dělali — vyndal i malou, kulatou dřevěnou schránku s černidlem a perem, a vytrhnuv z knížky list papíru, vše to před krále na stůl položil. A Václav chopiv se v rozmaru svém pera namočeného, napsal na list tato slova: „Studiosus Kuchynka prázden jest vší viny a těší se z milosti svého krále — Václava.“

---

*

20.

Na druhý den po těchto dobrodružných událostech nočních rozlétaly se po městě rozmanité pověsti. Měšťané si povídali o krvavé půtce mezi domácími a cizími študenty, vypočítávajíce, kolik Čechů bylo raněno, kolik Němců zabito aneb naopak; študenti se chlubili, každý národ zvláště, jak hrdinských kousků byli dovedli, spolu se zaklínajíce, že ještě větších dovedou; učitelé, potají z rozmíšek mezi mládeží se radujíce, pátrali dle povinnosti své přece po rváčích, velikým trestem hrozíce, a kdokoli tehdáž dosti malého podílu v událostech veřejných brával, byl žádostiv zvěděti, jak se nehody minulé noci ukončí, neboť i sám král, najednou jako s nebe spadlý, hrál při nich znamenitou úlohu.

Ale ještě divnějších povídaček roztrousilo se po městě, když vyšetřování študentů se skončilo. V čele provinilců stál ovšem mladý Kuchynka; avšak počínal si před soudci, jakoby se pranic nebylo zběhlo, a usmívaje se, ukázal posléz vysvědčení o nevinnosti své, kteréž byl v krčmě „u červené lišky“ od Václava obdržel. Mistrové

a doktoři nechtěli svým zrakům věřiti, a přece nemohl nikdo mladíku královo písmo upříti.

„*Doctissimi atque illustrissimi domini — vel magistri vel doctores!*“ jal se Kuchynka mluviti — „otvírejte oči, nebo je zamkněte; list královskou rukou psaný jest a zůstane v rukou mých, dokud se mně a královské Milosti bude líbiti. Víť pan Václav, proč a komu jej do ruky vložil — a já budu svého prospěchu hleděti. Jsemtě upřímný Čech a napřed vám to povídám.“

„*Puer nequam!*“ zkřikl doktor Anselm, kterýž byl na mladíka obzvláštní žalobu přednesl. „Rozpustilče! Nebyl jsem já přítomen? Neslyšel jsem, neviděl jsem — ?“

„Šetřte si plic, *domine!*“ promluvil do toho mladík s velikou chladností. „Za jedno se nejmenuji *puer nequam*, nýbrž Kuchynka — a chcete-li, i *dominus* Kuchynka; pak nejsem rozpustilec, nýbrž *studiosus artis medicae*, jakož vám zápiska u pana rektora patrně dokáže.“

„Nesmrtelný Aeskulape!“ rozhorlil se stařec. „Jaké to časy hrnou se na stará naše léta! Smí-liž žák na školách Pražských takto se svým učitelem mluviti? s touto drzostí proti doktorům se stavěti! *Per Jovem!* — lépe bylo by, skamna spáliti a dvéře do posluchároen zabedniti, nežli takové *latrones* — takové prostořeké tuláky do nich pouštěti!“

„Pane doktore Anselme z Frankensteina!“ ozval se na to Kuchynka, hlavu hrdě pozvedna, „již jsem vám řekl, jak se jmenuji a kdo jsem. Nejsou-li vám žáci mého rodu a rázu, mé váhy a způsoby dosti dobří — zavřete knihu, sejděte s katedry, setřeste prach s obuvi své a opusťte prahy naší *almae matris*. — Netrhejte sebou, pánové!“ mluvil dále, an mezi doktory při smělých slovech jeho veliké pohnutí povstalo a hlasy ozývati se začaly. „Nelamte si jazyků a šetřte moudrosti své, až jí bude potřebí! I *vy* můžete odejíti, jestli vám chléb český již nechutná; však je dosti mužů mezi rozenými Čechy, kteří místo vaše se stejnou ctí a se stejným prospěchem vyplní. Vy tu vedete na mne žaloby; protož musíte i obrany mé slyšeti — a já jsem zvyklý pravdu mluviti, ať se líbí nebo nelíbí!“

„Mluv ji, mluv!“ zvolal Anselm; „ale dej pozor, abys ji také slyšel a řádně na ni odpověděl! — Nesmál jsi se mistru Bočkovi? Netropil jsi nestydaté žerty s mužem —“

„I dej svatý pokoj tomu veršovci!“ odbyl ho mladík, nečekaje, až dopoví. „Kdybysi byl, *domine*, jak náleží moudrý, ani bysi po něm se nezeptal, a nechal ho cestou jíti, která se mu líbí. Mnoho na něm, pane *celeberrime*, neztratíte — to mi věřte; neboť jakož se nevěrným stal

věci *naši*, věci svaté, spravedlivé: tou samou měrou může také *vám* se zpronevěřiti — jako křehký sloupec pod vámi se zlomiti, právě když na něho snad nejvíce spoléhati budete."

„Nesmrtelný Aeskulape!" obrátil se doktor k mistrům cizích národů. „Je-liž možno, aby vězelo v mladé lebce tolik prostořekosti, jakož ji má tento *puerculus?* Já vám ručím za svého zetě, pánové! Hněval jsem se arci včera na něho — v nedorozumění jsme se rozešli; avšak zvěděl jsem již z dobrých pramenů, že byl včera poraněn, když našich študentů proti českým prostopášníkům zastával."

„Blahoslaveni jsou, kdo věří!" zamumlal Kuchynka s úsměchem. — „Já bych se ale chtěl o ztrátu královské milosti založiti, že ani mistr veršovec neví, jak a proč vlastně k ourazu přišel; a ty bys to, pane, chtěl rozhodnouti?"

Podobným smělým tónem opíral se mladík všem domněnkám vyšetřujících doktorů, pevně spolehaje na list Václavův. I byltě posléz beze vší pokuty propuštěn, a jenom několik jiných mladíků, domácích i cizích, muselo ve školním vězení za noční dobrodružství pykati. Ale Čechové se podrobili rádi této pokutě — a když Kuchynka z koleje na ulici vystoupil, kdežto naň četní

houfové mladých soudruhů čekali, zavznělo pod širým nebem: „*Vivat noster Kuchynka!*“

Hlasité uvítání študentů, jímžto smělého mladíka mezi sebou, před Karolínem a před celou Prahou uctili, bylo heslo k dalším rozmíškám, a tudíž i denně škádlení, týrání a všeliká kyselost mezi jinochy rozličných národů zrůstala. Nebylo veřejného místa, kde by jich hádka nebyla zazněla; nebylo noci, kde by jich meče nebyly zařinčely. Obzvláštní milost, od Václava prokázaná českému študentovi, dodala smělosti nejen všechněm jeho soudruhům, nýbrž i mistrům českého jazyka; a byť i doktorům cizích národů ničeho nebyla zřejmě zakazovala, přece je jakousi ostýchavostí naplňujíc, tak dalece jim překážky v cestu kladla, že sobě nedůvěřovali, zmáhajícím-se útiskům české strany silně se opříti.

Avšak mezi tím, co se tyto míruprázdné věci veřejně dály, panoval i nepokoj na místech soukromých. Z domu doktora Anselma vystěhovala se od jakživa tam bytující spokojenost. Stařec byl již uvyknul, mistra Bočka pozorovati za svého syna, počítati ho již k rodině, a dle toho byl si již také na mysli budoucí léta svá uspořádal. Mimo to dle přirozené hrdosti své nikdy se nenadál, že mistrové národu českého ještě jednou k odporu povstanou — tím méně si

tedy kdy pomyslil, že nastávající manžel dcery jeho s národními protivníky v jedné řadě státi bude. A přece to všecko nyní se událo! Čeští mistrové chystali se povstati k novému hájení práva svého — to již doktor poznával — a mezi nimi stál i jeho zeť. Zklamán ve svém doufání, roznítil se hněvem jizlivým, a proklínaje vrtkavost českých slibů, odříkal se všeho spolku s lidmi ducha nepokojného.

Z druhé strany přicházela k hořkosti jeho ona noční příhoda, že mistr Boček při šrůtce německých a českých študentů poraněn byl, aniž kdo udati mohl, které strany se byl přidržel. Zaradoval se ovšem stařec, kdykoli mu napadlo, že jeho zeť snad proti Čechům vystoupil; ale okamžení tohoto sladkého klamu trvala jenom na krátce; záhy zněla mu v uších opět slova jich posledního hovoru, a hněv zaťal pak znova drápy své do prsou starcových. Toliko pomyšlení na ránu a chorobu druhdy milovaného mistra ulevilo poněkud hořkosti jeho. Dle přirozené náklonnosti a hluboké učenosti své byl by se mu rád k pomoci nabídl; ale uražená hrdost německého doktora a zdánlivě zklamaná důvěra tchánova mu toho nedovolila.

I jediná rozkoš jeho — i spanilá Hedvika stala se mu nyní pramenem hlodavého zármutku.

Ústa její sice mlčela, ale na tváři — ačkoliv se násilně přemáhala — bylo psáno čitelným písmem o mukách, ježto jí rozrývaly srdce. Onať mistra milovala se vší horoucností učené, hrdé, čisté panny; ale láska její byla bez oné neobmezené poddanosti do vůle mužovy, bez oné sladké přítulnosti k srdci miláčkovu, bez oné nerozvažující zanícenosti v náruči vyvoleného, kteráž vlastně lásku láskou činí, a doufala, že on k vůli ní všechny jiné svazky roztrhá. To však se nedělo, a pýcha její byla raněna.

I chtěla jej najednou nenáviděti, chtěla jej najednou za nepřítele otce svého považovati. Nemohlať posavad pochopiti, žeby muž, *k ní* láskou hořící, něco *nad ní* milovati a ji k vůli tomu opustiti mohl. Onať byla v Čechách jako spanilá květina v cizí půdě vyrostlá, a jakkoliv se i hrdinům řeckým a římským pro lásku k vlasti obdivovala, nemohla si přece dáti svědectví, žeby sama něco podobného podnikla, anebo žeby muž, kteréhož milostí svou poctila, srdcem jejím opovrhnuv, jako svéhlavý odpůrce proti ní se postaviti mohl.

Bylyť ovšem také chvíle, kdežto jí zpomnění na vřelé sliby a sladká slova Bočkova kouzelně ovanulo, kdežto uznávala, že se váženému mistrovi v domě otce jejího křivda stala, kdežto se

jí tušení onoho svatého citu zmáhalo, pro nějž Boček do řady otcových odporníků postaviti se hotovil: ale takovéto okamžiky nepostačily převrátiti celou bytost její, a takž se potácela duše její mezi žalostí a blahostí, mezi hněvem a lítostí, mezi pýchou a milostí.

Při všem tom chtěla boj srdce svého před otcem ukryti, chtěla býti pokojnou; ale tímto nepřirozeným nucením bolesti její zrůstaly, a přece ničeho neskryla. Nesouzvučnost duší panovala v klidné jindy domácnosti; každý věděl o mrzutém nepokoji svém i druhého — žádný ale nechtěl se odhodlati, aby jej zapudil.

Nejpodivněji při tom všem chovala se ale stará Markyta. S hlavou svěšenou chodila z místa na místo, a často vzdychajíc, oči na Hedviku upírala; přitom spínala ruce a tvářila se vůbec tak, jakoby veliké tajemství na prsou nosila, kteréž by ráda byla se sebe shodila. Rtové její pohybovali se, zvuku srozumitelného nevydávajíce, a jestli kdy z temného mumlání jejího nějaké slovo zřetelněji vyploulo, bylo to jen: „Já to věděla!“

S těmi slovy zastavila se i pátý den po nešťastné příhodě Bočkově před Hedvikou, kteráž ve své komnatě u stolu sedíc, málo si knihy

všímala, nýbrž v trudných myšlénkách jen před sebe hleděla.

„Já to věděla!“ vzdychla stará, okem starostlivým na dívku pohlédajíc; a hlava její potřásala se přitom, jakoby na každou hlásku důraz položiti chtěla.

„Co jsi věděla?“ ptala se jí Hedvika, po krátkém pomlčení hlavu pozvednouc a zpytavým okem na ústech stařeny zpočinouc. „Již jednou obcházela jsi mě jako zlá věštkyně, a místo co bysi byla měla mračna s nebes mých zahnati, sháněla si je a děsila mě jako neposlušné děcko. Co jsi věděla? Mluv zřetelně!“

„Nehorši se, panenko!“ prosila stařena. „Nechci tě zarmoutit — o nikoli! rozplašiti chci mráčky s čela tvého, vyjasniti chci tvářičky tvé, abysi déle nesoužila se pro člověka, kterýž tě nezasluhuje.“

„*Quid dicis, ancilla?*“ zvolala Hedvika, kvapně se vzchopivši a starou ženu za ruku uchvátivši. „Co že pravíš, Markyto? — Pro člověka, kterýž mě nezasluhuje? — Nemluvíš ve spaní?“

„Nic ve spaní, zlaté dítě!“ odpovídala stařena. „S otevřenýma očima, se všemi pěti smysly. Mělať jsem již dávno mluviti, již dávno záclonku s tváře toho pokrytce strhnouti —“

„Markyto!“ zvolala dívka, po celém těle trnoucí, a plamen ranních červánků střídal se po tváři její se smrtelnou bledostí. „Netrop se mnou žerty! Mlč, nemůžeš-li na každé slovo svatou přísahu složiti. Můžeš-li ale — jistá — pevná — s čistým svědomím k nebi pohlednouti: tedy dlouho nezaměřuj — a pověz najednou, co pověděti máš!“

I chystala se péčí zkormoucena stařena k důkladné odpovědi; v tom ale klepal někdo ostýchavě na dvéře, a hned na to vešla přes práh Marie. Ani Hedvika, ani Markyta ji neznaly; ona ji nebyla nikdy viděla, tato ji zahlídla v komnatě Bočkově jen letmo okolo se mihnoucí, a tudíž jí podoba nepatrné dívky nebyla v paměti uvízla.

Poněkud bojácně pokročila Marie ku předu, a uctivě se poklonila. Jindy bledé tváře hořely plamenem a prsa její dmula se vysoce.

„Co hledáš, panenko?“ jala se jí stará Markyta ptáti, an jí posud žádná slova ze rtů splynouti nechtěla.

„Vzácného pana doktora,“ odpovídala Marie svým stříbrným hláskem, „anebo jeho spanilou dceru.“

„Otec můj není doma,“ řekla Hedvika. „Čím ti mohu posloužiti?“

„Přicházím od pana mistra Bočka,“ jala se dívka tichými slovy mluviti; ale další řeč překazilo jí vykřiknutí obou přítomných.

„Od mistra Bočka?“ opětovala Hedvika, a tajný nepokoj zmocnil se duše její. Planoucí oči její upnuly se chtivě na ústech neznámé dívky.

„Od mistra Bočka?“ opětovala stará Markyta, a s nemenší zvědavostí utkvěl zrak její na dívce, ačkoliv docela z jiné příčiny, nežli zrak Hedvičin.

„Onť arci o tom neví, neboť leží jako v ohni, a smyslové jeho bloudí,“ odpovídala Marie s okem zaslzeným; „ale já si dodala smělosti, vejíti přes práh domu, kdež — jak mi praveno — milostiví přátelé jeho bydlí. Odpusťte, panno, že se opovažuji — ale nemohu pochopiti, *proč* a *jak* se tak cele nad vzácným, hodným pánem zapomínáte, jenž i v horečné pomatenosti smyslů jmeno vaše a pana otce vašeho neustále na jazyku má, jakoby jen od vás ulehčení očekával. Nezůstalť sice bez lékaře ani bez ošetření — o nikoli! ale svět mi praví o veliké učenosti pana doktora Anselma tolik pěkného, že jsem nesměla váhati, uctivě a poníženě jej požádati, aby si za těžké nepokládal, navštíviti příbytek našeho ubohého pana mistra.“

„*Vašeho* pana mistra?“ tázala se Hedvika s podivným názvukem. „Kdo jste, panno? já vás neznám, a mistr Boček nám nikdy o svých příbuzných nemluvil.“

„Já nejsem jeho příbuzná,“ řekla Marie s lehkým uzarděním, „a nedivím se, že o nás, o mně a matce mojí, nikdy nemluvil. My jsme tuze nízké, tuze nepatrné, aby si učený pán na nás zpomínal. Stará matka moje obstarává jeho skrovnou domácnost, a já jsem říkaje tvor jeho milosti. On je slunce, k němužto my důvěrně hledíme, on je hvězda, kteráž leskem svým temná dětinská léta moje osvítila a za nížto se nyní zraky moje obracejí, abych se jí klaněla, abych jí sloužila. A protož jsem ho nazvala naším panem mistrem — a protož přicházím k vaší vzácnosti prosebná, abyste útěchu dali nemocnému, kterýž se jindy z vaší milosti těšíval.“

„Mistr Boček roztrhal outlé svazky, ježto otce mého k němu pojily,“ odpovídala Hedvika, jejížto srdce při slovech libohlasé a výmluvné dívky nepokojně tlouklo. „On sám je tím vinen, že se přátelé od něho vzdalují.“

„Já jsem sprostá dívka a neznám příhody světa hlučného, abych věděla, čím ubohý mistr vzácného pana doktora pohněval. Věřím tedy slovům vaším, panno ušlechtilá! — Roztrhal-li však

ale také outlé svazky, jimiž upoután byl k srdci *vašemu?*“

Poslední slova proncsla tak tiše, tak ostýchavě, že jí co lehynký dech se rtů splynula. Vědělať i cítilať, že se dotýká nejjemnějších strun srdce panenského.

„Co víte vy o srdci mém?“ tázala se Hedvika, pyšně hlavu pozvednouc a chtíc takto uzardění ukryti, kteréž jí bylo bezděky tváře polilo. „Jste vy tak vřelá důvěrnice pana mistra, že s vámi o věcech mluvívá, kteréž by chovati měl jako neporušené tajemství?“

„Přede mnou neodkryl mistr srdce své,“ řekla Marie hlasem pevným; „ale pověst městská je tak hlasitá, že i v tiché samotě našeho příbytku zvěstovala, komu vážený pan Boček srdce své daroval. Já vím také, co pro svou lásku snášeti musel — v jaké pomluvy, v jakou nenávist se uvrhnul —“

„Panno!“ zvolala Hedvika s planoucí tváří. „Nezapomínejte, že vás nemusím poslouchati.“

„Poslechněte mne! — já vás nechtěla pohoršiti, panno šlechetná! Chtěla jsem vám jen říci, že vás mistr Boček více a vroucněji miloval, nežli s vůlí přátel jeho se snášelo — ba nežli povinnost jeho dovolovala. Nemračte se, vzácná panno! — pravím ještě jednou: nežli povinnost

jeho dovolovala! Či myslíte, že měl k vůli dívčí lásce přátely opovrhnouti, kteří jej v prospěch celého národu ve spolek svůj povolávali? Myslíte, že měl k vůli dívčí lásce na vlast zapomenouti, kteráž od něho potřebné služby požadovala? Čili myslíte, že jste právo měla na něm požadovati, aby k vůli vašemu srdci všecky vazby přetrhal, kteréž ho v kole starších a světějších povinností držely?“

„Co se máte po takovýchto věcech ptáti?“ opřela se jí Hedvika s přirozenou hrdostí. „Přišla jste mě jako hrdelní soudce vyslýchati, a myšlénky mé skoumati?“

„Chraniž Bůh!“ zvolala Marie, kladouc ruku na prsa. „Na to jsem nepomyslila. Já bych vám jen ráda okázala, že nemáte práva na miláčka srdce svého zanevírati — jsou-li jinak city po pansku vychovaných panen také takové, jako děvčat sprostých. Jeť to arci k smíchu, že já, nepatrná dívka, s vámi, učenou pannou, takovéto řeči začínám — ale musím to učiniti, abych říci mohla, že jsem ničeho nezanedbala, co by snad mému dobrodinci k nějakému prospěchu sloužilo.“

„I totě jsem žádostiva“ — prohodila nyní stará Markyta, polo k své velitelce obrácena — „co ten mladý ženský mudrc vyvede! Ale pak

budu i já mluviti! Jenom mě nech, dušičko, však uhlídáš.“

„Co tedy myslíte, že musíte v prospěch svého dobrodince, svého pana mistra pronesti?“ ptala se Hedvika poněkud s hořkostí. „Mluvte — abychme se s pomocí neomeškaly!“

„Bůh dej, aby vaše slova srdečnější byla, až domluvím, nežli nyní zazněla!“ řekla Marie s velikým důrazem. „Já vás nemohu přemlouvati — já vám nemohu myšlénky a zdání své vtírati; ale povím jenom, prostě a pravdivě, co vám v této případnosti jednoduché české děvče říci může. Až posavad jsem toho domnění, že povolání mužovo něco více obsahuje, nežli dívku milovati anebo býti od ní milovánu. Muži ukládá život vyšších povinností a sladších rozkoší. Víra, národ a vlast drží ho pevným ramenem, a kynouce mu k důstojnému, vznešenému cíli, ženou jej často do tuhého boje s protivnými okolnostmi, z něhož pak unaven se domů navrací, aby se v tichosti zotavil a k novému zápasu pookřál. A potom začne vláda ženina! Potom jest láska dívčí na svém trůně, potom květou růže její, potom se klenou libostinné loubí její — a v nich jest mužova posila a zotavení. Já bych musela muže navzdor své lásce nenáviděti, já bych musela všelikou památku jeho z krvácejícího srdce

vytrhnouti — kdyby k vůli mně jedinou myšlénkou, jediným, dosti malým slovem nebo krokem na vlast, na svůj národ, na blaho krajanů svých zapomněl! Já bych jím musela jako zrádcem nejsvětějších citů opovrhnouti a varovati se ho jako člověka, schopného všech neřestí!“

S okem zaníceným, s tváří uzardělou byla dívka mluvila; nehezká tvář její zdála se býti osloněna nadpozemským úsvitem, a všecka nelibost byla z ní zmizela. S podivením poslouchaly ji ženštiny; oko Hedvičino se ani se rtů jejích nehnulo.

„Odpusťte, že sama o sobě mluvím“ — jala se nyní Marie tišším hlasem dále mluviti. „Kdyby *mne* člověk opustil, kterýž mi snad jednou o lásce mluviti bude — nebylo by arci divu; ale smýšlení moje by se nezměnilo, a kdybych i tak milostně spanilá byla, jako vy jste, panno šlechetná! Avšak rovnou měrou — jako bych zpronevěřilce nenáviděla, tak bych i věrně, nevyvratně a věčně milovala muže, kterýž neohlédaje se, že mu ztráta dívčí lásky hrozí, s bolestí sice, s mučivým zápasem, ale přece mužně veliké své povinnosti koná. Ocelovými řetězy upnula bych na něj duši svou — a zvláště kdyby byl tak hodný, tak dobrý, tak milostný, tak učený a spanilý, jako je mistr Boček.“

*

„Aj, panno! vy jste si vlastnosti pana mistra velmi dobře prohlídla!“ prohodila Hedvika trochu z kysela, a nemohouc jakési tajné hnutí žárlivosti utlačiti, rychle sem a tam přecházeti začala.

„Spravedlivý Bože!“ zvolala Marie, ruce leknutím spínajíc; „já vás prosila, abyste srdečněji promluvila, až já domluvím — a vy nyní — o nechte vší hořkosti!“

„Ale co pak byste vlastně ráda, panenko?“ přejala nyní řeč stará Markyta, vidouc že Hedvika v patrných nesnázích ještě semotam přechází. „Co chcete? — já vám posud nerozuměla.“

„Jen když mi šlechetná panna rozuměla,“ řekla Marie, očima po Hedvice zatočivši. „Ona ví, co žádám.“

„To vím“ — řekla tato hrdě, rychle se k ní obrátivši — „a budu za tou příčinou s otcem rozprávěti. Buďte jista, že pro *vašeho* pana mistra všecko učiním, co se slušně učiniti dá.“

„Neslušnosti nepožaduji,“ odpověděla Marie poněkud pohoršena; „a nemáte-li pro *svého* pana mistra co učiniti, pro našeho nečiňte ani kročeje. Dokud je v rukou našich, není ztracen.“

Po těch slovech se obrátila, a kvapněji, než byla vešla, odebrala se z komnaty.

21.

V nemluvném úžasu, s rukama sepnutýma hleděla stará Markyta dlouhou chvíli za odešlou dívkou, a pohlížejíc opět na Hedviku, kteráž ještě u velikém pohnutí po komnatě přecházela — nevěděla, jak rozprávku začíti a tajemství s prsou svaliti, kteréž ji co kámen tlačilo.

„I ty milý Spasiteli!“ jala se posléz horliti. „Podívejme se na tu smělou panenku! Poctivý člověk byl by myslil, že sem vletěla holubička — a on to byl zatím zakuklený jestřáb! Jak pokorně, jak přetvářeně! Ale já to věděla! — a pranic se tomu nedivím. Pro svého milánka může i to nejsvětější děvče ústa směle otevříti!“

„*Quid dixisti, ancilla?*“ obrátila se kvapně Hedvika, jako ze sna vystrašená. „Co to vypustili žvatlaví rtové tvoji?“

„Co již dávno vypustiti měli,“ řekla stařena. — „Nu, nu — jen sebou tak netrhej, zlatá panenko! Neškareď se! Celý pan mistr toho ani nezasluhuje — a protož myslím, že nevěru jeho snadno přetrpíš.“

„Nevěru?“

„Přisahati na to nechci,“ dokládala stařena, „ale panna Hedvika je rozumná, i umí rozeznati bílé od černého. Poslechněte a posuďte sama. Když mě byl vzácný pan otec k panu mistrovi poslal — tehdáž, milá dušičko! — víte, jak měli mezi sebou první mrzutost — dal ho k nám zas pozvati — já dobrá osoba nechala všeho ležeti a běžela, co nohy stačily. O kýž bych nebyla nikdy přes práh toho panáčka vkročila! — nebyla bych alespoň *jinou* v jeho náruči nalezla.“

„V jeho náruči?“ vyrazila ze sebe Hedvika, s klopotným srdcem poslouchající, a zahořela v tváři plamenem hněvu, studu a lítosti. „V jeho náruči — povídáš?“

„To mi nemůže pan mistr upříti!“ potvrzovala pečlivá stařena. „Před obrazem Ukřižovaného mu to dosvědčím. Když jsem vešla do dveří, vytrhla se mu holka z náruči.“

„*Vytrhla se mu!*“ zvolala Hedvika s hořkým smíchem. „Tedy ji nechtěl ani před tebou pustiti?“

„To nemohu ujistit. Ale zapálil se ve tváři a nemohl mi pevně do očí se podívati.“

„A tys tak dlouho o tom mlčela? Tys pokojně na to hleděla, an mne snad denně klamal, denně nepravými sliby hlavu a srdce mi naplňoval? — Ty bys i pokojně byla se dívala, kdybych

mu byla ruku k věčnému sňatku — — pryč, pryč mi z očí! Tuto stránku duše tvé jsem ještě neznala! Ona je tak černá, jako tvoje novinka!"

Hněvem a lítostí vyhrkly jí veliké, horké slze na planoucí líce, a jako zoufajíc vrhla sebou rozjitřená dívka na sesli. Stará Markyta se zamlčela. Hlava její sklesla, a ruce sepnuly se na prsou. Tak tu stála chvíli. Ticho bylo v komnatě. Konečně pozvedla opět hlavu, a náramná žalost jevila se v tváři její.

„Duše moje není černá, vzácná panno Hedviko!" jala se tichým, bolestí udušeným hlasem mluviti, a oči její pozdvihly se důvěrně k nebesům. „Ale já vím — pamatuji se, jak zklamaná láska bolí, a protož ráda hořkost vaši snesu. — Proč jsem tak dlouho mlčela? Protože jsem sprostá, hloupá osoba, která se může navzdor svým očím a uším zmýliti — a proto, že jste vy sama moudrá, prozřetelná panna, kteráž — myslila jsem — pravé od nepravého rozezná — kteráž — myslila jsem — sama panu Bočkovi na stopu přijde. Ostatně mohla jste, panenko, pozorovati, že jsem nikdy veselá nebyla, když pan mistr práh domu našeho překročil, a kdybyste se mne byla jenom jednou, sama od sebe, zeptala: Co je ti, stará? Co se mračíš? — já bych byla s pravdou vyjela — jako bych nebyla jazyk za zuby držela,

kdyby to bylo mělo s vámi a panem Bočkem k poslednímu kroku přijíti.“

„Dobře, dobře, milá Markyto!“ zvolala dívka, čerstvě se vzchopivši, a vzala stařenu za ruku. „Odpusť mi — ublížila jsem ti. Ale pověz — byla zde *ona*, kterou jsi v náruči jeho zastihla?“

„Tak pevně se mi podoba její v starou paměť nevtiskla, neboť okolo mne jen letěla,“ odpovídala stařena. „Ale ta živá starost, ta sladká slova, ta chvála na rtech dívky, ježto zde právě byla —“

„O není pochybnosti!“ zvolala Hedvika, oči si dlaní zakrývajíc. „Není pochybnosti! Ona jest to! Nyní teprva jí rozumím!“

Jakýsi tajný odpor, kterýž se jí byl hned při prvním pohlednutí na tichou Marii zmocnil a mezi tím, co vděčná k svému dobrodinci dívka plamennými slovy o mistrovi, o povinnostech milenky a milence mluvila, bezděky v prsou jejích zrůstal — všechen onen odpor dostal nyní jisté tvářnosti, proměniv se v žárlivost. Touto jedovatou, ostrozubou saní uchvácena, nemohla déle chladného rozumu hlas poslouchati. Nyní poznávala, nyní věděla, *proč* byla Marie tak horlivými slovy chvalozpěv o Bočkovi zpívala, a dvojí hněv sápal se v duši její — že ji muž oklamal, jemuž byla srdce své zadala, a že jí

šťastnější sokyně ještě s prosbou za nevěrníka na oči přijíti a zklamanou takto za blázna míti se opovážila. V prvním okamžení velela jí uražená hrdost, všelikou památku na nevděčníka ze srdce vyrvati a zanechati jej zlému osudu. Potom zase přišeptávala jí panenská pýcha a vědomí svatě zachovalé věrnosti, aby šlechetněji sice, ale také důtklivěji se pomstila. I umínila si otce přemluviti, aby Bočkovi svým uměním, svou lékařskou zkušeností k pomoci přispěl; odhodlala se všecko učiniti, co by k ulehčení trapného stavu jeho posloužilo. Chtělať žhavé uhlí nad hlavou jeho shromážditi a takto mu trn lítosti a hanby do srdce vbodnouti.

Ale záměr její se pokazil. Určitě odepřel jí otec všelikou pomoc, kterouž od něho pro Bočka požadovala.

„Nesmrtelný Aeskulape!“ zvolal, čelo zamračiv. „*Tu mihi insaniam esse videris!* Pozbyla jsi rozumu? Já mám úhlavnímu nepříteli svému pomocnou ruku podávati? tu ruku, kterouž jsem přisahal naše práva proti útiskům brániti? — aby pozdraviv se, mně ji zlomil! Nemluv mi o tom! Prosím tě, *filia!* Vyobcuj nevděčníka z myšlének!“

Avšak Hedvika neustoupila tak snadně od svého záměru. Ona byla pevně ustanovila ne-

věrníka zahanbiti. Mimo to zmocnilo se jí, když o samotě zůstala, sladké i bolestné tušení. Živá obraznost, ruku v ruce se starou, cele neuspalou milostí uváděla jí na oči obraz nešťastného milence — a takž dvěma odpornými city, mstyžádostí a láskou sklíčena, odhodlala se sama učiniti krok, kterýž by ji náhle k cíli uvedl, a světlo v nynějším stavu jejím rozšířil.

Začalo se po ulicích stmívati, když Hedvika rouškou zahalena, se starou Markytou se vedouc, k příbytku nemocného mistra chvátala. Co vlastně u něho chtěla, nemohla si ovšem zřetelně pověděti — celá bytost její byla roznícena a z kolejí všedních jako unešena; ale mocí nevýslovnou hnalo jí to k němu, jakoby vazbou čarodějnou k němu připoutána byla.

Cesta ji vedla po staroměstském náměstí, dolů k dlouhé třídě, kdežto se domy, nepořádně stavěné, v úzké prostranství sbíhaly. Tu se náhle proti nim zástup mladíků vyhrnul, hlasitý hovor vedoucích a svým množstvím skoro celou cestu zajímajících. Hedvika se lekla, a nějaké rozpustilosti se obávajíc, rychle i se svou průvodkyní v otevřená vrata nejprvnějšího domu vklouzla, chtíc počkati, až se veselá čeleď přežene. Ale jakoby se to bylo úmluvou stalo, zarazil se proud

večerních tuláků zrovna před domem, v jehož tmavé předsíni Hedvika se byla ukryla.

„Ale ať mi do rána kníry odpadnou! — vím-li, proč vlastně tak na tom veršovci lpíte!“ začal nyní jeden z nich, mezi hučivým hovorem ostatních, své mínění hlasitě rozkládati. „Básnit a bláznit — to je od starodávna jeden pár nohavic!“

„Aha!“ odpovídal druhý. „Rozšafný pan Mrhule vykládá svůj mozeček a rád by něco utržil. Pánové, kupujte! Kdo dá víc? Můžete si jím lenošky vycpati, až vám kraví chlupy vypadají.“

„*Bene, filosofe — optime!*“ ozval se zas první. „Jen kupuj také! Já ti dám přídánku. Nebo do tvé kotrby se toho vejde nejvíce!“

„I dáte-li pak pokoj, štěklouni!“ vmísil se do toho třetí. „Není-li po tvém rozoumku, pane Mrholíku, že se o mistra Bočka staráme — tedy okaž nám všem, i mistrům našim, jak se vlastně chovati máme; ale nezapomeň, že se nebe nad ztracenou, avšak opět navrácenou ovcí více raduje, nežli nad stem dobře schovaných.“

„I pro mne si dělejte, co se vševědoucím pánům líbí!“ odpověděl první. — „A jelikož o nebi mluvíš a sebe sám bezpochyby za Pána Boha držíš, nemůže býti té nejmenší pochybnosti, že

všecko moudře vyvedete. Ale vaše moudrost mi přece dovolí, svoje zdání pronesti? Čili je kdo mezi vámi, kterýž myslí, že mi naše věc tak na srdci neleží, jako vám všem? A já vám povídám: Z Bočka nebude nic — pranic! On vězí v tenatech té německé ochechule — vězí v nich až po uši, a Samsonem nebyl nikdy, to víte, aby mohl řetězy přetrhat; to on spíše v bázni Boží na lůně své Dalily si pospinká."

„Ale na mou duši!" dal se nyní čtvrtý hlas slyšeti. „Frankensteinovic panna za to také stojí, aby člověk na doktorské roztržky trochu zapomněl!"

Ale sotva že byl tato slova ze rtů vypustil, začalo to v celém zástupu jako v oulu hučeti.

„Co že povídáš? — I podívejte se na toho fatkáře! — Dejte mu přes hubu! — Hoďte ho do louže!" — I dělo se to s křikem a se smíchem.

„Nu, nu, slavná raddo Karolinská," zkřikl mezi to zase onen čtvrtý hlas — „neodsuzuj, dokud jsi nevyslechla. Mohu já za to — aneb kdokoliv jiný mezi námi — že je panna Hedvika *quoad corpus et ejus menbra* učiněná Venuše? To nebudete přece nikdo zapírati? Jestli ale jinak za to stojí, aby se poctivý Čech a věhlasný mistr k vůli ní nad vlastí zapomněl — to jest jiná

otázka, a tu jsem nechtěl svou prvnější propovídkou zodpovídati.“

„Ale vždyť pak paní Fama roztrubuje,“ ozval se zase hlas jiný, „že je panna Hedvika miláček tvrdohlavého doktora — jeho zřetelnice, jeho *solatium* a *deliciae*. Což pak by tedy nemohla z lásky k mistrovi otce přemluviti, aby —“

„Těžko přemlouvati, když jazyk za zuby vázne!“ prohodil mezi to druhý. „Panna Frankensteinová je hodná dcera otce svého — a nemá kusa českého srdce, kusa citu pro to, proč a čím národ národem jest. A já bych se o hlavu založil, že raději mistra nechá, než aby mysl svou změnila.“

„To by nemohla arci nic moudřejšího učinit,“ řekl jiný; „neboť by jí to beztoho žádného sladkého ovoce nepřineslo, i kdyby mistra dostala — leda by s ním bez ustání o samotě safické verše zpívati chtěla. Světu — alespoň českému světu nesměla by se okázati; tu by málo radosti zkusila, a ještě méně cti získala.“

„Ale já nevím, co si věcmi hlavu lámeme, kterých se ani snad za mák strachovati nemusíme!“ prohodil zase jiný. „Což pak to máte tak jisté, že je Boček již na věky k té Němkyni upoután? Mně se všecko zdá, že on doma s ně-

kým jiným verše dělá! Já tam zahlídl sám něco ženského —“

„I dej si pokoj!“ začal se druhý z plného hrdla smáti. „Snad nemyslíš tu pleskonosou Popelku?“

„Dej si pozor na hubu!“ ozval se na to hlas, kterýž nebylo posud slyšeti.

„Ah, Kuchynka!“ zvolalo jich na to několik. „Jsi již tady, bratře?“

„Ta pleskonosá Popelka“ — mluvil veselý študent dále, „jak jsi pannu Mariánku vtipně pokřtitiráčil, stojí tak vznešeně nad tebou, žebys k ní jako zakrnělý trpaslík k rozené královně na vysokém trůnu pohlédati měl. Nechte mi tu holku! — nebo na mou duši! kdybych snad někdy ten hloupý kousek udělal, že bych strčil krk pod břemeno stavu manželského, tedy bych to zkusil právě s tou pleskonosou Popelkou! Ostatně stojí od mistra Bočka tak vzdálena — jako čistá luna od naší tmavé špinavé země — a pověstný náš veršovec hoří v skutku jen pro tu pyšnou Němkyni. Mně to můžete věřiti — neboť jsem měl příležitosti, otevřenýma očima na to hleděti.“

„A co dělá? jak se má?“ ptalo se jich několik najednou. „Jak jsi ho nalezl? Jak jsi ho opustil? Myslí ještě na doktorovic? Zůstane na té ochechuli lpíti?“

„To ví Bůh!“ odpovídal Kuchynka — „a dobrý anděl strážce — tak alespoň doufám — učiní, že srdce své od dívky odtrhne, kteráž by nám byla na zkázu; neboť mluvte a myslete, co chcete — my Bočka potřebujeme, a my musíme práva svého dosáhnouti. Ostatně Boček z nejhoršího vyváznul, a kdybych měl dary na rozdání, dal bych staré i mladé hospodynce jeho — té řečené pleskonosé Popelce, věnec, jakýž druhdy Římané — —“

Celý zástup byl se mezi tím pohnul ku předu, a poslední slova Kuchynkova zanikla v dálce.

S klopotným srdcem, křečovitě staré Markyty se držíc, stála v temném sínci Hedvika. Nedůvěřovala si oddechnouti, aby se neprozradila. Tisíce odporných citů bylo její útrobou mezi hovorem študentů proletělo, a nevýslovná ouzkost sevřela duši její. Brzo jí bylo, jakoby na pranýři stála; brzo jakoby se do hrobu položiti, jakoby plakati, jakoby se hněvati měla. Myslilať již, že na ni celá Praha prstem ukazuje — a v tomto strašlivém stavu rozhodla se náhle, jednou ranou zvěděti, za jakou cenu se do úst lidských připravila, čeho se nadíti, čeho se báti má.

„Pojď, pojď!“ zvolala, násilně ženu starou za sebou táhnouc. „Já si musím oddechnouti! Já

musím roušku s očí strhnouti! — Veď mě k němu! Neváhej — neodmlouvej!“

Dobrá stařena si jen zhluboka oddechla, a oči k nebi pozvednouc, jakoby tam o pomoc prosila, vedla ji rovnou cestou k obydlí nemocného mistra.

22.

V komnatě mistra Bočka bylo ticho; jenom po chvilkách ozvalo se temné vzdechnutí nemocného, kterýž v lehynkém spaní pohřížen, bezpochyby s těžkými sny zápasil.

U postele, u hlavy spícího, seděla Marie, oka s tváří mistrových nespouštějíc. Byltě to obraz nejoutlejší starosti, nejmilostnější péče. Zdáloť se, jakoby každé hnutí, každé jeho dechnutí pozorovati — všeliký sen jeho vyzpytovati chtěla.

Opodál u stolu seděla matka její, kteráž na vlastní churavost zapomenuvši, milovaného a váženého mistra hlídati a ošetřovati pomáhala. Výraz tváře její byl žalostný, hlava skloněná, ruce její na klíně složeny, prsty hrály se dřevěnými zrny růžence, a rty její pohybovaly se v tiché modlitbě.

Na stole, kdež jindy knihy a rukopisy hromadou se povalovaly, stálo nyní několik hrnečků, misek, sklenic, i ležela mast a čisté obvazky; mezi tím hořel na dřevěné noze upevněný kahanec, a šlehavý plamýnek jeho rozléval kolem

ruděžlutou záři. Ve staré stěně bylo slyšeti červa vrtati.

Stará paní Háta, několikadenní starostí umdlena, nacházela se ve stavu jakéhosi polobdění, a ničeho mimo sebe nepozorovala. Tím bystřejší pozornost upnula však nyní Marie na mistra, na jehož tvářích plamenné uzardění proskakovati začalo. Prsa jeho dmula se výše, a sladkobolný úsměv pohrával mu okolo rtů. Líbezný sen roztahoval kouzelné sítě své okolo duše jeho. Zvědavě nahnula se Marie až k tváři jeho; vřelý dech ovanul jí líce jako mocí čarovnou, a přivábil ústa její až k jeho čelu, na němžto pak rtové její s horoucím políbením spočinuli.

Byloť jí v tom okamžení, jakoby duše její v jeho tělo byla přeplynula. Dvě veliké slze skanuly jí po brvách na líce jeho. Avšak i duše Bočkova, zdálo se, že byla z hlubokého jezera mámivých snů na denní světlo vyplynula. Otevřelť oči, a jakoby nejkrásnější myšlénku, nejsladší žádost života svého před sebou vtělenu viděl, rozplynul se blahostný úsměch po celé tváři jeho. Zvolna, jakoby se bál, aby milostné zjevení nezaplašil, v polobdění a polosnění pozvedl hlavu; a rtové jeho setkali se se rtoma blažené dívky, kteráž nevědouc ani co činí, po-

líbení jeho opětovala. Bezděky byl Boček i rámě pozdvihnul a jemně okolo šíje dívčí otočil.

Dlouhou chvíli trvali oba v tomto objetí — v tomto nadpozemském zapomenutí. Potom teprv otevřel nemocný ústa, a tichým, láskyplným hlasem splynula mu ze rtů slova: „Proč pláčeš, Hedviko?"

Jako jedovaté uštknutí v nejhlubších vnitřnostech outlé duše její — jako náhle vbodnutý, tříhraný šíp projela dívku tato otázka. Hluboce a ztěsna zastenavši odtrhla se náhle od něho, a vyskočivši, postavila se do prostřed komnaty, oběma dlaněma tvář si zakrývajíc. Klopotně pracovalo srdce její, jakoby z ňader vyskočiti chtělo; tváře její hořely — hlava jí šla kolem a země se pod ní bořila. Bylať okamžení nejsladšího klamu zažila — bylať se konečně chvíle dočkala, po nížto panensky čistá, vřelá duše její dávno toužila: ale probuzena z okamžitého omamu, zjevné skutečnosti ve tvář hledíc, děsila se hluboké, krvavé rány, kteráž na ni jako z celé přírody strašivě čněla.

„Milostivé nebe! zachovej mi zdravých smyslů!" úpěla ubohá, ruce křečovitě přede tváří spínajíc — „anebo mne povolej, abych se podruhé takovéto chvíle nedočkala!"

*

„Hedviko!“ volal v tom Boček hlasem temným — „proč ubíháš?“

„Co byste rád, vzácný pane?“ obrátila se k němu Marie, všechnu sílu sebravši; ale v tom se dal na předsíni ženský hlas slyšeti:

„Jen se mne držte, panno Hedviko! — však já si cestu pamatovala, a jistě dvéře najdeme.“

Udivená přiskočila Marie ke dveřím, otevřela je — záře z kahance rozlila se po předsíni, a vedená náhlým úsvitem, vkročila přes práh stará Markyta, vedouc Hedviku.

„Věčná prozřetelnosti!“ zvolala Marie, nenadálé pozdní hosti poznavši. „Koho to přivádíš?“

„Co jest, děvečko?“ ptala se matka, starou hlavu ze svého zamyšlení pozvednouc; a spatřivši příchozí ženštiny, vzchopila se, aby je uvítala.

„Co hledáte, vzácná paní?“ jala se pak Hedviky tázati, an tato i průvodkyně její do komnaty vstoupily, ani slova nemluvíce.

„Hedviko!“ zvolal v tom zase nemocný tichým, ale touhyplným hlasem. „Proč mne opouštíš?“

„*Tady* — tady ji máte, vzácný pane!“ odpovídala Marie žalostí se chvějícíma rtoma, a křečovitě pannu za ruku chopíc, vedla ji k loži nemocného.

Hedvika šla za ní, nevědouc ani proč. Všechny zámysly, kterékoli doma nebo na cestě v duši její bouřily, byly se prvním krokem do příbytku mistrova změnily. Ulekla se nyní kročeje, kterýž byla učinila, a mezi užíravou, z temného víru citův jejích promykující žárlivostí a ještě neuspalou milostí přikročila k loži. Bylať slyšela, že po ní Boček toužebně vzdychal — viděla nyní ubledlou tvář jeho, z níž jako svatý, tichý mír vysvítal, a v nejhlubší duši upevnila se jí myšlénka, že ho nemůže tížiti vina nevěry.

Jedním letem spočinulo ještě oko její na Marii a Markytě, a jakoby byla řekla: „Ty, sprostá děvečko, nemůžeš ho poutati!“ a „Ty jsi, milá stařeno, se mýlila!“ — obrátila s novou důvěrou veškerý zřetel svůj na nemocného.

„Hedviko, proč mě opouštíš?“ jal se mistr zase polohlasitým šeptem mluviti, zraky své neodvratně před sebe upíraje, jakoby je s milého zjevení spustiti nechtěl.

Hedvika chtěla odpověděti, ale city a myšlénky její byly tak pomateny, že jí slova, nemohouce jisté tvářnosti nabyti, na rtech mřela.

„Netužte, nevolejte, vzácný pane!“ promluvila za ni Marie, k nemocnému se naklonic. „Panna Hedvika vás navštívila.“

„Vím, vím!“ odpovídal Boček s podivným úsměvem. „Já ji vidím v jasné záři. — O neodcházej již ode mne!“ — Přitom hnul rukou, jakoby chtěl Marii obejmouti.

„O, promluvte jen slovo, drahá panno!“ prosila tato úpěnlivým hlasem, Hedviku za ruku chopíc a od mistra se oddalujíc; „jen jediné slovo — aby se shledali smyslové jeho!“

„Milý mistře!“ jala se tedy Hedvika s klopotným srdcem mluviti. „Upřímná péče o vaše zdraví přivedla mě k loži vašemu. — Jak se máte?“

Hlas její, zdálo se, zapudil před nemocným obrazy rozpáleného mozku, ježto se byly až posud okolo něho vznášely, a upnuv duši jeho poněkud na pozdní návštěvu, vykouzlil před ním jiné stvůry, a to sice přepodivných tvářností. Upřeltě mistr zraky na Hedviku, a tvář jeho nabyla jiného výrazu; ale nikoli, jakoby na drahou, sobě nade všecko milou, nýbrž na protivnou, nenáviděnou osobu pohlížel. Úsměv jeho zmizel, a jakési tajné zděšení vstoupilo mu do očí.

„Pryč!“ — pryč ode mne!“ úpěl hlasem bolestným. „Já nechci viděti tvou líčenou tvář — ty zavádivé zraky — já nechci pozbyti pokoje duše své!“

Přitom sebou tak násilně hnul, že se Marie lekla, aby si obvazek s rány nestrhnul; protož se opět k němu rychle sklonila, chtíc neočekávaný výraz choroby jeho uchlácholiti.

„Upokojte se, vzácný pane!“ prosila medosladkým hlasem, kterýž jí z nejskrytějších hlubin srdce vycházel; „upokojte se! Věrní přátelé stojí okolo vás — a ruka nejvřelejší lásky nedovolí, aby se k vám přiblížilo, co by vám škodilo.“

„O mluv — mluv, moje Hedviko!“ odpovídal nemocný, když byl hodnou chvíli starostlivé dívce do očí se díval, a předešlý úsměv okolo rtů se mu rozložil. „Tvoje slovo začaruje nepřátely moje, a pevná bude vůle má, že nebudu moci klesnouti — a v potupu světskou padnouti.“

„Já nejsem vaše Hedvika!“ prosila dívka hlasem jemným. „Zpamatujte se! — Tuto je panna Hedvika.“

Oči mistrovy točily se za rukou, jíž Marie na dívku v bolestném úžasu tady stojící a mlčící ukazovala — a prvnější zděšení vrazilo mu zase do tváře.

„Pryč — pryč!“ zkřikl. „*Ad inferos* — do pekel — zaklínám tě — *per Jovem!*“

A zděšená panna odskočila od lože.

„Nesmrtelný Bože!“ zvolala, ruku silně si na čelo tisknouc, jakoby se přesvědčiti chtěla,

zda-li nespí a nesní. „Co se to se mnou děje? Kde jsem se to octnula?“

„Upokojte se, dušinko!“ jala se nyní stará Markyta mluviti — nemohla ale řeč svou dokončiti; neboť rychle a křečovitě popadla ji Hedvika za ruku a vlekla ji ke dveřím.

„Pojď, pojď!“ volala. „Zde hoří podlaha pod nohama — zde se na nás stěny sesypou!“

„Rodičko boží!“ ozvala se nyní stará Háta. „Jakž pak půjdete za takové tmy domů? — Počkejte, já vám objednám člověka, hodného muže, kterýž vás domů dovede.“

Po těch slovech vyběhla z komnaty, a zůstavila hosti v rukou Marie, kteráž byla nyní, dvojím, trojím hořem sklíčena, k Hedvice přistoupila.

„O, neděste mě myšlénkou, že se hněvivě odtud ubíráte!“ jala se prosebně k pohoršené dceři Anselmově mluviti. „Jakž by vás mohla slova lekati, prohozená v zimniční horkosti?“

„Mlčte!“ odpověděla jí Hedvika popuzeně. „Což víte vy o tajnostech přírody? o zjevení nejtajnějších myšlének v zanícení smyslů? — Zradně vystupují žádosti člověka na jevo, když se ostražití jich strážcové, smyslové, rozletí! On

mne nemiluje — a vy jste vražednice jeho lásky!“

„Světice boží!“ zkřikla Marie, ruce nad prsami sepnuvši. „Z čeho mě to viníte?“

„Z toho, co vám nyní plamenným písmem, hanbícím-se uzarděním, na tváři psáno stojí!“ zvolala pyšná Hedvika. — „Proč se zapalujete, je-li srdce a mysl vaše bez viny?“

„*To jest!*“ zvolala Marie slovem hrdým, uražena jsouci v jemné duši panenské. „Ale žaloba vaše jesti taková, že ji poctivá dívka bez studu slyšeti nemůže. Ne vražednicí — ale živitelkou jeho lásky chtěla jsem býti,“ mluvila dále a slze jí kanuly po lících; „protož jsem k vám přišla s prosbou, abyste jeho touze ulevila. Že vás nyní znáti nechce, je snad kynutí věčně moudré prozřetelnosti, kteráž mu pozdějších bolestí ušetřiti myslí; neboť kdo jenom jedinou myšlénkou o lásce svého vyvoleného pochybuje, přestává ho již tou čistou, bezzištnou láskou milovati, kteráž jediná oblažiti může — a vy byste mu tuto žalost, jak pozoruji, učinila dříve nebo později.“

„Dobře, dobře — moje sladká rekyně!“ smál se zvukem polovičné šílenosti mistr, kterýž se byl mezi tím na loži svém posadil. „Neboj se krahujcových pazourů!“

„Milosrdný Bože!“ zděsila se Marie, jako blesk zase k loži přiskočíc. „Nezbavuj mne ubohou smyslů!“

V tom ale otevřely se již také dvéře, a do komnaty vešla zase paní Háta, vedouc s sebou souseda Sekyrku, jemuž pak s mnohými prosebnými slovy hosti své odevzdala, aby je domů provodil.

23.

S tlukoucím srdcem, ani myšlénky schopna nejsouc, kvapila Hedvika po tmavé ulici, kdežto byl denní hluk již utichnul, a jen zde onde člověk se vyskytal. Nepozorovalať, že letitá Markyta při jejím spěchu sotva postačiti může a napořád o dva tři kroky pozadu zůstává; neslyšelať ani řeči Sekyrkovy, aby se nestrachovala, ba neslyšela ani výstrahy jeho a prosby starostlivé hospodyně, když se na staroměstské náměstí dostali, a náhle jim zástup študentů z ouzké železné ulice v cestu se vyhrnul. Jako slepotou poražená spěchala ku předu, až se náhle skoro v lůně veselých mladíků octnula, i s hekající stařenou a se svým nyní bázní trnoucím průvodčím.

S podivením byli študenti ustoupili, ačkoliv to jindy právě k jich obyčeji nenáleželo, dívkám se uhýbati, kteréž jim snad někdy v cestu vbíhaly; ale neobyčejná postava, hrdá, prudká chůze rozčilené panny je tak překvapila, že by ji snad byli v prvním okamžení propustili, kdyby nebylo

několik soudruhů v pozadí se táhlo, kteří se tak překvapiti nedali.

„Počkej, holubičko! — počkej!“ zvolali dva najednou, cestu jí zaskočivše. „A nenašla-lis mezi přátely našimi žádného holoubka — všickni tak kamenné srdce nemáme.“

„Milosrdný Bože!“ zvolala Markyta, mladíků se chopíc a je odstrčiti se snažíc. „Nezdržujte nás, panáčkové! Vzácná panna pospíchá.“

„Tím líp!“ zasmál se mladík. „Já miluji, co je čerstvého. Čerstvě do jídla, čerstvě do díla.“

„Ušetřte svého rozkošného vtipu k jiné příležitosti!“ osmělil se nyní Sekyrka svého hlasu pozdvihnouti; „a nezdržujte pannu, která se ve společnosti poctivých lidí a Pražského měšťana domů ubírá!“

„Čepice dolů, hoši!“ zachechtal se mladík. „Pražský měšťan mluví!“

„Co jest? Co tu máte? Kdo tu mluví?“ obracel se nyní celý zástup a obklopil ženštiny. „Jakou to tu máte kůstku?“

„Nesmrtelný Aeskulape!“ zvolala na tento hluk jako z hlubokého zamyšlení vybouřená Hedvika v duchu a smyslu otce svého, hlavu pozvednouc a s podivením okolo sebe hledíc. „Kdo

to zastavuje cesty mé? *Per deos — !* Já chci jíti bez překážky! *Odi profanum vulgus!*"

Mimo latinské floskule mluvila to jazykem německým.

„Svatý Václave, patrone země české!" ozval se na to hlas mezi zástupem. „Totě německý mistr v ženských suknicích!"

„Sáhni mu na bradu, má-li tam nějaké strniště," odpovídal mu jiný; „anebo ho vezmi za nos, má-li pod ním něco mužského. Hlas mu zvoní ženštinou!"

„Pánové! — pánové!" vrhnul se mezi to Sekyrka, dosti srdnatě ku své povinnosti jakožto průvodce a ochránce se přiznávaje. „Okraso Pražských škol! Nezapomínejte na počestnost, a pomozte mi raději šlechetnou pannu domů provodit, aby nebyl pan daktor v starosti."

„I ať ode dneška cestu do koleje a ku své lavici nenajdu, není-li to naše noční opice?" zvolal druhý, Sekyrkovi hodně z blízka do tváře pohlížeje. „Na mou duši, to je náš zamilovaný nedopýr! Nu, teď víme, koho to doprovází — a musíme se hned podívati!"

A prohodiv tato slova s hořkým úsměškem, chtěl se ihned po Hedvice otočiti; v tom ale proletělo zástupem hlasité: „Dcera to doktora Anselma!" — a těmi slovy převrátil se proud posavádních myšlének.

„Ano, ano!“ bylo zase letitou Markytu horlivě dokládající slyšeti, an byla již ve strachu stav dívky prozradila. „Jesti to vzácná panna Hedvika, jediná dcera učeného doktora Anselma, řečeného z Frankensteina — jakož pánové zajisté věděti a našeho pána znáti budete, jestli někteří mezi vámi slavné školy navštěvujete.“

„Anselmova dcera? — Bočkova nevěsta?“ mluvili študenti. „Aj, toť abychme děťátko našeho příznivce se zpěvem domů doprovodili!“

„Ať se nám ale dříve okáže — ať ji známe, tu sladkou ochechuli, kteráž mistrům českým hlavy mate!“ zvolal jeden. „Já ji ještě neznám!“

„Obrať oči do své knihy — máš-li jakou, anebo je utop v číši!“ zakřikl ho náhle zvučný, vážný hlas, a před očima vyjevila se mu postava německého študenta s vlajícími vlasy a strašlivými kníry.

„Jest to způsob českých mládenců, po ulicích počestné panny zastavovati? Nebojte se, panno šlechetná!“ mluvil dále k Hedvice, ruku jí podávaje, jakoby ji vesti chtěl; „nebojte se, a kdyby vám celé stádo takových beranů ve študentských kabátech cestu zabraňovalo!“

„I u všech beánů a zakrnělých školometů!“ ozval se opět hlas mezi zástupem. — „Kdyby mě ty hřívy a ta cizozemská kazajka

nemýlila, řekl bych, že je to náš *ingeniosus* Kuchynka!“

„A což kdyby byl?“ opřel se mu študent hlasem přirozeným. „Chtěl bysi před ním hanobiti českého školáka?“

Jako hučící vosové sesypali se nyní soudruhové okolo Kuchynky, tak že by byl bez násilí darmo na cestu pomýšlel.

„I podívejme se na ctnostného panen ochránce! Hleďte, jak chce holubičku pro sebe uchytit! Nepusťte ho! — Co pak je masopustní noc, že chodí v maškaře? — On je zrádce, drží s odpůrci.“. — Tak to ve zmatku okolo něho zvučelo.

Kuchynka ale nejsa nikdy o radu v nesnázi, co možná se mezi rozpustilci vztyčil a hlas pozdvihl. „Zpátky, pomatenci!“ volal — „a nechcete-li čest jmena svého v bláto strhnouti, nestavte se mi do cesty! Perte a stíhejte cizí mistry a doktory — jejich dcery mějte ale v uctivosti. A kdo zde ještě cekne, toho vlastní rukou ze školy vyhodím!“

„*Bene dixisti — bene, mi fili!*“ ozval se tu náhle vedle zástupu hlas mužný, a když se Kuchynka po něm kvapně ohlídnul, spatřil ve stínu ouzké ulice tři silně zrostlé mužské postavy.

„Veď pannu k domovu“ — mluvila z nich jedna dále, „a kdybysi měl někde na kámen vraziti, my ti jej pomůžeme odvaliti — a nebude-li jinak, i rozdrobiti.“

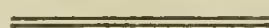
Kuchynka, zdálo se, znal tento hlas, a radostně překvapen rychle k postavě přikročil.

„Milostivý pane!“ jal se mluviti — ale náhle opět umlknul; neboť muž v černém plášti pochytil jej za ruku a silně mu ji tiskna, velel: „Ticho! Zde není žádný milostivý pán — ale přítel, kterýž ti radí, abysi pannu bezpečně domů dovedl!“

„Já tě vyprovodím!“ prohodil s úsměvem ze tří mužů nejmladší — „kdybysi se bál.“

„Však on se nebojí!“ zasmál se první. „Aby ale pan Jeronym neřekl, že mu ničeho nepřejeme, může hocha vyprovoditi.“

Na to pokročiv mezi študenty zvolal hřmícím hlasem: „*In nomine regis!*“ — a jakoby mezi ně byl blesk uhodil, náhle se všickni rozutíkali.

24.

Jako v hrobě bylo zase na ulici. Volným krokem vraceli se Kuchynka a mistr Jeronym od příbytku doktora Anselma.

„Jak povídám, vážený mistře!“ mluvil študent; „za dobré slovo a žbánek vína všeho se člověk dopídí — arci že přitom nesmí oči mhouřiti a uši zacpávati. Já věděl, že mají něco důležitého před sebou, sotva že se umluvili, kde a kdy se sejdou. Co to může státi, abysi jich tajemství se domakal? — pomyslím sám u sebe — leda že několik ran utržíš anebo se na vyhazov dostaneš. Honem tedy kabát na sebe s člověka, jemužto je všecko jedno, ať mu Němců nebo Čechů spílají — jen když on se nají a napije: národní pletky nadělají mu nejmenších starostí. Barvidlo, falešné kníry a vlasy — vůbec všechny trety, které nám o masopustní noci sloužívají — ty má pořádný študent vždycky při ruce, a tak se ze mne v pěti minutách udělal člověk, žeby všickni čeští mistři byli přisahali: Ten chlapík nás pohltí!“

„Nu, a jak jsi vešel do shromáždění?“ ptal se Jeronym.

„S napnutou hlavou, s vyhrnutým pyskem a rovnýma nohama!“ zasmál se Kuchynka. „Já si počínal tak hrdě a jistě, žeby jim nebylo ani v těch nejdivnějších snách napadlo, žeby se mezi nimi Čech nacházel. Někteří chtěli si mě arci prohlížeti, když jsem již stál v síni; ale já se tak vážně škaredil, že museli mysliti: Ten zde bude asi řádit! Ostatně musím ale vyznati, že se při té celé komedii velmi vážně chovali. Mluvili — že byla radost poslouchati, a že jsem měl co dělat, abych se byl samou radostí a pochvalou neprozradil. Slova se jim z úst jenom řinula — pěkná, ohebná, ohnivá slova — škoda jen, že sama věc, kterouž tak spanilými oracemi ozdobovali, na chatrných nohou stála, a tudíž i sama řeč pořáde semotam se viklala.“

„Jak pak se choval Münsterberský?“ ptal se opět Jeronym.

„I toť víte!“ usmál se mladík. „Měsíc v ouplňku a jeho tvář, ty se nikdy nezmění. Málo mluvil — to je pravda; co ale řekl, to mělo váhu a něco vydalo; z většího dílu bylo to jadrné zaklení. On také jinak nemyslí, nežli že se celý svět, protož i těch několik českých doktůrků, mistříků a bakalářků podle jeho bůvolové hlavy držeti musí.“

„A co říkal Anselm?“

„Nad toho se vznesl sám duch svatý! Na mou duši — já vím také, co to je, s ohněm mluviti — vždyť vím, co náš Jeronym umí —“

„I dáš-li pak si pokoj!“ zasmál se mistr. „Co Čechové umějí, to vím; ale povídej, co Němci dělali.“

„Všecku úctu starému doktoru,“ vypravoval Kuchynka dále. „Kdo ve svém domnělém právu, ve svém předsudku tak zakořenilý, tak potopený, zahrabaný žije, toho nemohu zatratit; ontě i při svém bludu ctihodný. Když mluvil Anselm, zdálo se mi, že zdaleka hřímá; blíže a blíže přicházela bouřka, blýskalo se — již bylo jednotlivé hromy a daleký ohlas slyšeti, a srdce všech přítomných se otřáslo. Byloť, jakoby stařec život svůj hájil, jakoby spasení duše své zastával. On je náš nejnebezpečnější odpůrce. — Oni přetrhávají nejhlavnější žíly těla našeho — pravil mezi jiným — oni sahají svatokrádežně po vezdejším pokladu našem, oni otřásají domem našim v nejhlubších základech, a budeme-li se lhostejně na to dívati, budeme-li pýchu, úklady a nátisky jejich trpělivě snášeti: padneme před celým světem v hanebný posměch, krky své nastavíme pod těžké břemeno, a veškeří národové budou na nás prstem ukazovati! Nežli bych se ale té hodiny dočekal, nežli bych potupu jmena svého slyšeti,

nežli bych ve svém právu o vlas ustoupiti měl — v právu, kteréž nám zvěčněný král s dobrým uvážením udělil, věda, že bez národů cizích strom domácí se neušlechtí — nežli bych se dívati měl, aby lidé vítězství nad námi slavili, ježto jsme z nerozumných zvířat v lidi teprva přetvořili —"

„Přisám Bůh!" dal se Jeronym do hlasitého smíchu. „Ty máš dobrou pamět, a nezapomněl jsi ani med ani pelyněk z té doktorské orace! A jak pak skončil ten nový tvořitel, jemužto by Čechové někde u prostřed země — třeba na vysokém Řípu, nějaký kámen postaviti měli na vděčnou památku, že z ubohých lesních šelem lidí nadělal — jak pak skončil?"

„Slovo za slovem byl bych vám pověděl," řekl Kuchynka, „kdybyste mě nebyl z proudu vytrhnul. Teď je těžko se zas do něho dostati. Prosím vás, představte si ho na mysli, jak stojí vztyčený — ta kostnatá podoba s nataženým krkem, oči hořící, ústa hřmící, ruce větrem šermující. Mistři a žáci hleděli naň s rostoucí zvědavostí, a oči jejich, zdálo se, byly by již rády budoucí myšlénky jeho postihly. — A dá-li se král svodnými slovy omámiti, mluvil roznícený; nežli bych na krok od práv našich ustoupil, radši Prahu opustím, a kdo se mnou stějně cítí, připojí se ke mně. Nech Praha i pán její pozná, co

v osobách našich měli a co ztratili. Oni nemohou býti bez nás, my ale dobře bez nich. Pro nás je veškerý svět otevřen.“

„Na mou víru!“ prohodil mistr polohlasitě — „to se mu podobá.“ — Neustupnost doktora nebyla mu sice podivná, ale tato zpráva jej přece překvapila; i nemohl se ubrániti tesknýn, nelibým myšlénkám. — „Opustit Prahu?“ řekl po krátkém zamlčení. „A co tomu říkali ostatní?“

„I toť si můžete pomysliti!“ odpověděl Kuchynka. „V té chvíli, když nás plamen řečníkův rozpálí, jsme ku všemu hotovi. Přišlo to až k přísaze — a všickni vespolek zavázali se pod ztrátou prstů pravé ruky, že Prahu opustí, jestli král v naše požadování svolí.“

„Všickni neodejdou — to je jisté,“ řekl Jeronym po chvíli, kdežto byl slova mladíkova zase na mysli považoval; „ale i tehdáž bude to hluk dělati, jestli jich částka město naše opustí. Živnost se nám ouží! budou měšťané křičeti — sám Václav — tyto poslední časy obzvláště putovala mnohá kopa stříbrných do jeho váčku — — přisám Bůh! těžká mračna stahují se nad námi — a nebylo by dobře, aby král o nich něco zvěděl.“

„Aj, vždyť jsem já vám nic neřekl“ — prohodil směle Kuchynka — „a jestli jsem řekl — víte-li, že jsem vás neobelhal?“

„Nech žertu, nech žertu, milý hochu!“ vrtěl mistr hlavou. „Já zajisté nerad něco veselého pokazím — ale dnešní večer, ač dávno jsem se na něj těšil — — nevím, jak ho s králem strávíme. — Bude tu křiku!“ mluvil po chvíli dále — „ale já nemohu pomoci; couvnouti nemohu, a kdyby Pražané jmeno moje na pranýř postavili, nemohu upustit. — O národe můj!“

S hlubokým povzdechem upadl zase v trapné myšlénky a utichnul. Kuchynka poznával důležitou příčinu jeho zasmušilosti, a maje při vší veselé mysli v patřičnou chvíli také dosti mužnosti, jal se k němu takto vážným hlasem mluviti:

„Drahý mistře, nemohu vám zatajiti, co se dále v dnešní schůzce německých mistrů proneslo. Majíť tajné zprávy, že kurfiršt saský vysoké školy v zemi své založiti hodlá; ano jmenovali již i Lipsko jakožto místo, z něhož jasné paprsky učenosti německou říši osvětlovati mají.“

„Přisám Bůh — Kuchynko, o tom mlč!“ zvolal Jeronym hlasem temným, študenta za ruku pochytiv. „Nejsi první, kterýž tuto novinu k uchu mému donáší — ale pro živé mocnosti nebes, hochu — hleď, abysi dovedl jazyk za zuby držeti. Král nesmí o tom zvěděti — nic nesmí ty cizí hlavy zde zdržovati. Nechť si odejdou, a pochodní, kterouž v Čechách rozžehli, německé temnosti

rozháněji — však ono to, bohdá! nebude poslední světlo, které se přes české pomezí k národům sousedním donese, a nám plamen na ohništi domácím přece neuhasne. Král by chtěl saskému Bedřichu třeba překážky v cestu klásti — snad by v nenadálém nápadu dosti šlechetné řevnivosti chtěl mistry německé tím pevněji k našim školám přikovati! Ne, ne! — Ať se tedy v přirozeném hnízdě o další pohodlí své starají; Čech musí býti pánem ve své kolébce — a kdyby v ní na počátku i trochu tvrdě ležeti měl!"

„Však on nebude" — odpověděl horlivý mladík, jenž byl slova jeho s velikým účastenstvím poslouchal — „však on nebude tvrdě ležeti! A kdyby! Za to bude se moci pohodlněji natáhnouti — a měkká poduška je brzy hotova."

„Dejž Bůh svého požehnání!" povzdychnul si ještě mistr Jeronym, a oba nato umlkli. Cítiliť, že k příštím hodinám musí se nelibých pocitů a trudných myšlének zprostiti.

25.

V nejzadnějším koutě „u červené lišky“ seděla společnost v přepodivném rozmaru.

Když byli študenti po králově zkřiknutí od Hedviky upustili a kvapně se rozprchli, nezůstaly na ulici než tři osoby, totiž Václav, průvodčí jeho a Sekyrka. Avšak i tento poslední, jsa průvodu dcery Anselmovy již zbaven, byl by se rád jednou cestou za mladíky pustil, kdyby ho nebyl pes jako ze staré známosti za kabát držel, že se z místa hnouti nemohl. Byloť to ono mohutné zvíře, kteréž toulavého kramáříka „u červené lišky“ s králem seznámilo.

„U všech černých!“ zvolal Václav, vida, co se děje. „Jakou pak to náš věrný opatrovník kůstku drží?“ — A poznav potom Sekyrku, dal se plným hrdlem do smíchu. — „Co je pravda, to je pravda — pilné kupce v naší milé Praze máme — a *tento* je příklad vší přičinlivosti. Kamkoli se otočím, vběhne mi do rukou! — Co tu děláš? Vyběhl jsi zase na ženitbu? — Nevíš-li, že jsem ti řekl, že ti sám nevěstu vyhledám?“

Jektajícíma rtoma, celý se třesa, neboť ho pes pořád ještě držel, pověděl Sekyrka, jak se dostal touto chvílí na ulici a mezi študenty.

„I podívej se, kmotře, na toho košťála!“ obrátil se Václav k svému průvodci — „jaké to má štěstí! Hezké panny domů vodit! Hvězdy boží! posléz ještě všem Pražankám hlavy pomate — a toho přece dopustiti nemůžeme — co? Již je nejvyšší čas, abychme ho někomu do rukou dali, kterýž by mu otěže hezky krátce zadrhnul. — Pusť ho, pusť ho!“ zkřikl pak na psa. „Pán půjde s námi.“

Po těch slovech bral se rychlými kroky přes veliké náměstí do úzkých ulic k „červené lišce“.

„Jdi, kmotře, podívej se, je-li voda čistá!“ řekl k průvodčímu, a tento vešed do krčmy, navrátil se v několika okamženích i s krčmářkou.

„Blahoslavený den, kterýž tvou Milost pod mou chatrnou střechu přivádí“ — počala tělnatá žena ohebným jazykem krále vítati; ale tento jí bystrý proud řeči brzy překazil.

„Večer je — večer, roztomilá Doroto!“ řekl; „den jsi dávno prodělala. Teď ale skoč a podívej se, abychme tiché místečko dostali, nežli se noc přižene. Přivedl jsem ti několik žíznivých jícnů — a jestli se dobře zachováš, dostaneš dobré zpropitné.“

S těmi slovy bral se za krčmářkou, kteráž neočekávané hosti stranou do komůrky vedla, kdež jenom vyvolení sedali. Tam hodil sebou Václav do kouta a natáhl nohy na lavici; tichý průvodce jeho sedl si naproti němu, a pes lehl pod stůl. Jediný Sekyrka zůstal u prostřed jizby státi, nevěda co počíti.

Kramářka přinesla víno.

„Hoj, ty pečlivá Marto!“ promluvil na ni Václav. „Postav se tuhle trochu vedle našeho milého měšťana. — Tak! — A teď se na sebe hezky z ostra podívejte.“

Krčmářka nevěděla co se děje. I upřela své navlhlé oči v masitých tvářích na Sekyrku, jejž arci tuze dobře znala, a špoulila ústa k podivnému úsměchu. Ubohý kramářík ale myslil, že se pod ním podlaha boří. Rozumělť již, co Václav obmýšlí, a studený pot vyrazil se mu na čele. Nebyl v stavu, očí k paní Dorotě pozvednouti. Stál tam s hlavou svěšenou.

„Já ti připověděl jednou ženicha, ty masitá pivnice!“ jal se nato král zase mluviti, když byl hrdlo notným douškem propláchnul. „Co myslíš — kdybych ti dal tohoto mužíka?“

Krčmářka vyvalila oči. Chtěla se dáti do smíchu — ale netroufala si. I pohlédla zase na Sekyrku, jenž tu vedle ní při své malé, hubené

postavě stál jako sukovitá hůl vedle vycpaného žoku, a zeptala se: „A co pak s ním mám dělat?“

„I strč ho třeba do kapsy!“ odbyl ji král. „Ale on bude tvým pánem, a bude mi hledět u „červené lišky“ na pořádek!“

„Královská Milosti!“ vyrazil nyní kramářík ze sebe a padl na kolena — „rač mě ubohého ušetřiti!“

„Oho, pane ženichu!“ rozesmál se Václav. „Ty si špatně svou nevěstu nadháníš — ona ti to jednou zle odplatí!“

„Já učiním pokání!“ bědoval zděšený Sekyrka. „Ani nohou z domu se nehnu — budu hleděti v bázni boží svého obchodu —“

„To můžeš všecko, a já tě za to pochválím; ale paní Dorota ti bude pomáhati. Co pak máš proti naší milé hospodyni? Není to kus řádné, vážné ženštiny? — není to osoba, která se milostí naší honosí?“

„To jsem, královský pane!“ ozvala se nyní krčmářka, kteráž si byla rychle v duchu vypočítala, žeby byl zámožný Sekyrka vítaným ženichem — „a nepochopuji, proč se mne člověk hrozí, jemužto jsem vždycky jako svému nejmilejšímu hostu všecku úctu a ochotnou službu prokazovala. Čili má něco proti mému chování? — Jak? A co se jeho několik kop grošů týče —

krčmářka od „červené lišky“ nepřijde k němu se žebráckou mošnou!“

„*Bene, bene!*“ kýval král hlavou. „Jsem rád, že se při té příležitosti dovídám, kde vlažičku hledati, kdyby jednou v měšci mém sucho nastalo. Na všechen způsob je tento náš milý, s tebou jen žertující měšťan tvým manželem. Zdvihni ho — a dej mu upřímné políbení!“

Paní Dorota nedala se dlouho pobízet. K sladkému smíchu tváře roztáhnuvši, shýbla se, pokud jí masité boky dovolovaly, a vzala Sekyrku oběma rukama v půli těla, a jako hračku jej od země pozdvihnuvši, až se mu nohy v povětří houpaly, hlasitě jej políbila.

Hubený kramářík se nezpouzel. Vězelť v rukou krčmářčiných jako v tuhých kleštích, a věděl, že je těžko Václavovým rozmarům se zprotiviti. Neslť tedy mlčky, co se naň pro budoucí léta jako krupobitné mračno valilo.

Král vida toto neobyčejné obejmutí nevěsty a ženicha, smál se plným hrdlem, a plnou číši za zdraví obou vyprázdnil. V tom vešli do jízby Jeronym a Kuchynka.

„*Salvete*, *salvete!*“ vítal král příchozí. „Pojďte, pojďte — můžete býti svědky nejvroucnějšího zasnubování v celém českém království.“

„Inu, za mládence by pan Kuchynka neškodil!“ ušklebila se krčmářka. „A kdybych se směla opovážiti, ráda bych se o družičku postarala, žeby radost byla, na ten párek se podívat.“

„Proč pak ne?“ zasmál se Kuchynka. „Až se budeš *ty* vdávat, matičko — s radostí budu tvým mládencem. Bojím se ale — bojím, že se toho mládenectví nedočkám!“

„Slovo dělá muže!“ zvolala krčmářka, masitou dlaň mladíkovi nastavujíc, a Kuchynka všecko za žert maje, plácnul ji dlaní svou; zaklel ale a škrábal se za ušima, zvěděv, že je paní Dorota skutečně nevěstou.

Král se rozveselil. Chválil chytrost krčmářčinu a smál se mladíkovi.

„Dobře to umíš — dobře! Hezký ptáček sednul ti na vějičku; i doufám, že ti nebude chtít radost kaziti. Nyní skoč jen honem do sklepa — a nenechávej za tak slavného večera prázné nádoby na stole. Jdi! Tvůj ženich se zatím o družičku postará! Že ne? Hvězdy boží! sedni pak také jednou — šťastný kramáři! Já chci, abys byl vesel — rozumíš? Zasměj se!“

Sekyrka přisedl ke stolu — a nutil se tváře zkroutiti, jen aby to bylo trochu smíchu podobné.

„Tak, tak!“ zakýval Václav hlavou. „A nyní povídej, kde víš o nejkrásnější holce, aby se k našemu Kuchynkovi za družičku hodila?“

„Milostivý králi!“ začal Sekyrka bojácně koktati — „já nemám pražádných známostí.“

„Nelži!“ zkřikl Václav, pěstí na stůl udeřiv. „Neviděl jsem tě dnes opět — — hvězdy boží!“ zvolal dále, za čelo se pochytiv, jakoby mu byla dobrá myšlénka napadla. „To by byl kousek pro žvatlavou Prahu, abychme ti Anselmovu holku za družičku vybrali! Co tomu říkáte?“

Jeronym i Kuchynka pokrčili rameny, a nechtíce krále o dobrý rozmar připraviti, netroufali si podivnému navržení jeho odmlouvati.

„Vy jste baby!“ horšil se Václav. „Co ty tomu říkáš, kmotře?“ obrátil se k průvodci svému, kterýž nebyl posud ani ústa otevřel.

„Není krčmářská živnost poctivá?“ řekl tento jaksi kysele. „Či má dcera doktorova před oltářem božím větší cenu, nežli žena poctivého řemesla? — anebo je něco více nežli počestný študent Pražských škol, kterýž se neostýchá býti mládencem?“

„To není, není!“ zvolal král s úsměchem. „Anselmovic bude družičkou — a kdyby to pro nic jiného nebylo, nežli abych našemu Jeronymovi radost učinil.“

„Mně?“

„*Taceas, taceas!* Nedělej se svatým! Čili myslíš, že neumím dvě a dvě spočítati? Anselm se bude zlobiti — cizí doktoři budou se mračiti — a vy se budete radovati. — Nu, vždyť musím přece spíše s domácí krví držeti, nežli s cizinskou — že ne?“

Doložil to hlasem nad míru laskavým, a vztáhna ruku, podal ji mistrovi.

„Nebes požehnání na tebe, pane královský!“ zvolal tento radostně, a vděčně mu podanou ruku tiskna, zdálo se, že ji chtěl k ústům pozvednouti; ale Václav mu ji kvapně utrhnul.

„Dej si pokoj, člověče!“ řekl trochu nevrle. „Nevidíš-li, že jsme pohromadě samí *přátelé?* — chceš mě oblizováním na protivné komnaty Vyšehradské pamatovati? Jsem tady dnes, abych se veselil a přátelům svým něco po vůli učinil. Jeť to poslední večer, kterýž na dlouhý čas mezi nelíčenými tvářemi ztráviti hodlám. Zejtra, kdo ví, kdo se na mne sladce šklebiti a potají mě hořce proklínati bude.“

„Milostivý pane,“ zvolal Kuchynka — „kdož by se směl opovážiti —“

„Mlč, mlč, hochu!“ zakřikl ho Václav. „Šlechetný hněv ti dobře sluší — ale kdybysi byl již tak zkušený, jako náš mistr nebo tuhle kmotr,

mlčel bysi také, jako oni mlčí, vědouce, že Václav pravdu mluví. — Nu, val se, val se, masitá krabice!“ zkřikl na krčmářku, kteráž v jedné ruce velkou mísu s pečenou zvěřinou a v druhé notnou konvici s vínem přinášela. „Ztratila jsi radostí všech pět smyslů, že své hosti žízniti necháváš?“

„Rač ubohé děvce prominouti, milostivý pane!“ začala se žena co možno hlasem nejpokornějším omlouvati, ačkoliv se jí přitom tváře jako tajnou radostí a spokojeností zářily — „rač prominouti, že se trochu opozdila, chtíc milostivého pána svého dle slabé síly své uctiti —“

„— a veškeré čeládce o svých nastávajících vdavkách pověděti — není-li pravda?“ vskočil jí král do řeči, zvědavé zraky na mísu upíraje, na nížto zamilované jídlo jeho leželo. „Avšak vidím, že jsem tě nadarmo nenazval pečlivou Martou — a že jsi omeškání své jak náleží napravila. Nech tady darů svých — a vezmi za to s sebou milého ženicha, kterýž bezpochyby žádostí hoří, milostné slovíčko potají s tebou promluviti. A jak jsem řekl: vzácný *studiosus* Kuchynka s pannou Anselmovic bude mládencem a družičkou! Já nechci, aby se v království našem stav nad stav vypínal; přede tváří Boha a světského zástupce jeho jsou všichni stejni —

a nechť svět vidí, že nejstarší syn Karla, jejž otcem vlasti nazvali, nejnižšího stavu této vlasti touž měrou jsi váží, jak stavy vznešené.“

Krčmářka se ženichem odešla — a hosté zůstali samotni. Nějaký čas panovalo ticho. Krále zaměstnávala zvěřina, a ostatní nechtěli mlčení jeho rušiti. Konečně poněkud se nasytiv a dvě, tři číše výborného vína vyprázdniv, náhle nůž odložil, a jakoby se byl z myšlének vytrhnul, kteréž ho posud zabavovaly, řekl: „Rád bych věděl, co jednou svět o mně řekne? — — Ne, ne! — nenamáhejte se, držeti mně chvalozpěvy nebo kázaní — doveduť já sobě také říci, co mně vy pověděti chcete. Vímť já, že nebudou moci pochopiti, jak se král český po noci toulával, jak na svém milém Točníku sedal, an zatím páni a rytířové myslili, že je na cestách za hranicemi — anebo jak sprosté ženě přáti, s dvěma, třemi přátely v krčmách hovořiti — brzy opět v prchlivém hněvu ledajakýs kousek vyvesti mohl — — vím, vím, že mě kloub po kloubu rozbírati, roucho, slupinu mou ohledávati budou — ale jádro mé“ — doložil tichým, temným hlasem jako sám pro sebe — „*srdce mé* nechají ležeti, toho se nedotknou, to nevyskoumají.“

Při tom byl hlavu na dlaň položil a hleděl tiše k zemi.

„Neuvrhuj veliký počet upřímných, věrných a vděčných poddaných k oněm zlostníkům, kteří královské Milosti tvé nadužívali, chtíce v zemi nekroceným prostopášnostem uzdu popouštěti,“ jal se Jeronym míruplným hlasem mluviti. „Lid zná syna Karlova, on jej miluje, on v něho důvěřuje — a bude památku jeho vděčně v prsou chovati.“

„Lid?“ opětoval Václav. „Ano — lid náš je dobrý, i myslím, žebych si dovedl stánek v srdci i paměti jeho na věčné časy vystavěti, kdyby nebylo závistníků, kteříž to nejteplejší hnízdo královské, srdce národu, lecjakou smetí znečisťují. Co jsem kdy v utěšených hodinách užil, skoro jen mezi *lidem* jsem nalezl. Jinak nemám žádného okolo sebe — s kým bych se radoval.“

Zpytavě spočinulo při těchto slovech jiskrné oko průvodčího na králi, a bolestně hořkým úsměvem zpříčily se ústa jeho, nesrozumitelná slova mumlajíce.

„Královský můj dobrodinče!“ jal se Kuchynka ostýchavě, ale srdečným hlasem mluviti; neboť podivná, trudně pronešená slova ze rtů králových jej bolestně dojala, i myslil, že musí k útěše jeho něco o věrné oddanosti Čechů pronesti; ale průvodčí králův prohlídnuv bezpochyby jeho myšlénky, překazil řeč jeho.

„Mlčte, mladý pane!“ řekl, ruku na rameno mu položiv. „Panovati a do školy choditi je věc rozdílná, a rozdílných jest k tomu srdcí a myslí, rozdílných lidí potřebí. Královské srdce jinak se rmoutí, jinak se těší, nežli naše sprosťácké — s dovolením pana mistra a budoucí vaší slovutnosti. Není-liž pravda, milostivý pane kmotře,“ obrátil se k Václavovi a jal se číši jeho nalévati — „že je tvé srdce nyní radostné? A chce-li z něho přece něco hořkého vystoupati — honem, splákni to, aby to padlo do propasti, odkud se to nikdy více nevrátí.“

„Tys blázen!“ usmál se Václav, nedaje se k pití dlouho pobízeti.

„Ale poctivý blázen, je-liž pravda?“ řekl tento; „a poctivým bláznům je dobře věřiti. Protož poslyš radu mou — a nech mrzutosti až do Slezska. Tam ji budeš potřebovati, a třeba by se ti jí pak nedostávalo.“

„Neměj starosti — o tu se *moji věrni* postarají. Žes ale opatrný rádce, měl bych ti něco na památku dáti.“

„Kdo ví, co se nestane. Počkejme jenom, až se rozveselíme.“

„Nu, nepůjde-li to lépe, nežli nyní — tedy se toho nedočkáš! Náš mistr sedí tu dnes také, jakoby měl zejtra disputací držeti.“

*

„Zejtra sotva — ale držeti ji budu,“ odpověděl Jeronym. „Pustil jsem se do veliké, těžké pře, a věda, že mi na dlouhý čas bude zástupce scházeti, nemohu se jakéhosi trudu zbaviti.“

„Ale hvězdy boží!“ zvolal král. „Jáť nepřišel na dnešní noc do Prahy, abych se na škaredé tváře díval. Hvězdy boží! večer se začal tak rozkošně — a najednou hrozí mrzutostí. Co je ti, Jeronyme? Mluv! — Jaký zástupce ti bude scházeti?“

„Tvá královská Milost!“ řekl Jeronym — „a já to ponesu tím tížeji, an se nepřátelé národu tvého radovati budou, že své Čechy bez ochrany a pomoci necháváš.“

„Hvězdy boží!“ zkřikl král, a krev se mu vrazila do tváří. „Kdo by to směl říci? Jaká jsou to slova?“

„Mistrovská,“ řekl jeho průvodce; „i byl bych sám již rád, aby se účinku svého neminula — sice tuze častým potřebováním zevšední. I nebylo by věru na škodu, kdyby si je královský pan kmotr, nežli se na cestu vydá, za pravé ucho zaznamenal.“

„*Bene, bene, amicissime!*“ dal se král do smíchu. „Dobře, že jsi nechal kmotra doma a mistrovskou larvu nastrčil. Já budu míti hroznou úctu před tebou. Co si mám tedy zaznamenati?“

„Že si cizí doktoři myslí: Bez nás nemůže Praha obstáti, bez nás nemůže král Václav obstáti — bez nás nemůže království české obstáti!“

„To je lež! — a já jim dokáži — těm moudrým pánům, že můžeme všickni bez nich obstáti.“

„To my, pane, víme, že to dokázati můžeš,“ jal se Jeronym mluviti; „ale právě proto se také hluboce rmoutíme, že síly a moci své neužíváš, kde se hrdá samolibost opovažuje jich urážeti.“

„Ale hvězdy boží!“ rozhorlil se král, číší právě vyprázdněnou silně o stůl udeřiv — „co pak vlastně chcete? Mluvte — nezlobte mě! Já chci býti vesel!“

„Královská Milosti!“ ozval a vzchopil se Kuchynka na mrknutí Jeronymovo — „dovol, abych nyní *já* ústa otevřel. Tito dva pánové — a jak se domýšlím, i moji věrní přátelé, zdá se, mají samou uctivostí, z kteréž i snadno lidská bázeň pochází, zdřevěnělé jazyky; ale já, kterýžto jsem té rozkoše, té cti, té milosti užil, že jsem s tebou nejen při jednom stole pil, v jedné sednici notný výtopek dostal, nýbrž i službu samaritanskou člověku prokázal, kterýž, nevím, jestli na pouti do Jericha nebo k „červené lišce“, *inter latrones* upadnul —“

„Dobře, dobře!“ kýval Václav hlavou — „ty budeš mým kazatelem!“

„Já“ — pokračoval mladík — „nemám bázeň, leda jaková z lásky syna k otci, *studiosi erga universitatis tutorem,* věrného Čecha k svému králi vyrůstá — a v této své nebázni prosím tě a žádám: Dej mi hlasy, o něžto se již tak dlouho s Bavory a Sasy i s jinými pronárody hádám!“

„Máš je míti, hochu!“ zvolal král, ruku mu podávaje; „máš je míti! S tebou je přece moudrá rozprávka!“

„Nechtěl bysi mi to dáti zase písemně?“ zeptal se Kuchynka, ruku králi políbiv.

„Ne, ne!“ zasmál se tento. „Pražské školy nemohou diplomy v krčmě psané schovávati; ale jak jsem řekl — *první moje práce, až se do Čech vrátím, bude porovnání hlasů vašich!* Můžete mi tato slova na mysl uvesti! — Teď ale vesele!“

26.

Dlouho ležel mistr Boček nemocen, ale zachovalá síla a čistota těla jeho, jakož i neunavné ošetřování pečlivé Marie přemohli neduh, kterýž se byl dosti nebezpečně o mladého muže pokoušel. I pozdravil se konečně a sladkým poklidem byla naplněna duše jeho. Podobalť se člověku nově zrozenému — člověku, kterýž byl svlekl, čím ho minulost obtěžovala, a k novému živobytí roucho na se vzal.

S tichým úsměvem pozoroval něžnou oddanost opatrné dívky, a oko jeho spočinulo na ní s vděčným pohnutím. Byloť mu, jakoby odjakživa byla na jeho nejtajnější přání takto pozor dávala, jakoby mrknutí oka jeho rozuměla, jakoby hlubinu duše jeho pronikala.

Ona mu povídala, co se bylo za nemoci jeho přihodilo — a jemu bylo přitom jako pacholeti, když divůplné báchorky poslouchá. Zpovolna vystupovaly před duši jeho zase obrazy minulých dnů — ale viděly se mu býti jen podobami ranních, lehkých snů. Nezahřívaly již srdce jeho. —

V důvěrném hovoru vyklouzlo jednou Marii také, že jej byla v nemoci Hedvika navštívila; lekla se toho sice, neboť se bála, že mu věci nemilé vyjeviti musí; ale slova byla již ze rtů, a nedala se vzíti nazpět.

„Panna Hedvika u mne?“ divil se Boček s lehkým uzarděním. — „A co tady chtěla?“

„To já nevím,“ odpovídala Marie tichým, nejistým hlasem. „Mně to neřekla — a vy jste nechtěl s ní mluviti.“

„Nechtěl?“

„To jest: vy jste ji neznal, vzácný pane!“ usmála se dívka rozpačitě, chtíc oné příhodě jinou barvu dáti — „protože jste v zanícení smyslů *mne* držel za pannu Hedviku.“

„Vás, milá Máři? — a což tomu ona říkala?“

„Tuze radostná nebyla. Mluvila o tajném hlasu přírody a o věcech, kterým já sprostá dobře nerozuměla.“

„O tajném hlasu přírody?“ opakoval Boček sám pro sebe. „Nebudu slova její zkoušeti — snad byla pravdivá — a lépe byla by učinila, kdyby nebyla obor kouzel svých i tady okolo mne rozšířiti chtěla. — Pohoršiti nechci žádného,“ doložil pak hlasitěji. „Poctila-li mne dcera Anselmova návštěvou, budu se jí muset poděkovati; pak snad i zvím, zdali ji chování mé rozhněvalo.“ —

Dávno byl podzimek chladným dechem listí zavál, když Boček poprvé z domu vyšel. Zdáloť se mu na počátku, jakoby se docela v cizím městě nacházel: tak veliká změna byla srdce i hlavu jeho potkala.

Ubíral se k Anselmovi z Frankensteina; ale prsa jeho byla tichá; ničeho se nebál, z ničeho se netěšil. Od Jeronyma a Kuchynky věděl, co se mezi tím časem v záležitostech národních zběhlo, a z toho byl si živý, pevný obraz Anselma, toho nejhorlivějšího zástupce práv cizinských, na mysli utvořil.

Kvašení mezi doktory, žáky a jich přívrženci den po dni zrůstalo.

Česká strana, jsouci podněcována ohnivým Jeronymem a hodným jeho soubojovníkem Kuchynkou, počínala si již jako na jisto, příští výhru směle hlásajíc a z odpůrců posměch si dělajíc.

Avšak strana cizinců vystupovala se stejnou pevností a odvážlivostí. Tajná jich úmluva dodávala jim síly a zmužilosti, nebáti se ničeho.

Nikdy nebylo mezi študenty tolik veřejných různic a nesvárů, jako za onoho všeobecného jitření.

Ledová zůstávala přitom mysl starého Anselma. Poznávalť, že hraje v Praze hru poslední, a že tedy s chladným rozmyslem na všecko se

odvážiti musí, nechce-li prohrati. Avšak zrůstající odpor Čechů, jich denně se-zmáhající naděje a městská pověst poučovaly jej také, že se vítězství k nepřátelům kloní — a tudíž se i den po dni zamračenost, urputnost a neustupnost jeho množila.

Takto přicházel z veřejného hluku v tichou domácnost, a tato mu neposkytovala jako jindy sladké útěchy. Hedvika celý čas téměř ani ústa neotevřela. Zdáloť se, jakoby si byla tuhé pokání uložila, anebo na celý svět zanevřela a s láskou svou v nejtajnější schránku srdce svého se uchýlila. Nelibá chladnost byla se jako děsivé strašidlo mezi otce a dceru vetřela, a nikdo z nich neměl dosti zmužilosti, aby byl škaredou tuto postavu zažehnal. Ale neočekávaná příhoda rozplašila posléze mlhu, ježto jim byla zraky zastírala, a zlomila okovy, ježto jim byly srdce tísnily.

Blížil se totiž čas adventní — a s ním zrůstal nepokoj kramáře Sekyrky. Udatně byl až posud odporoval žádostem paní Doroty, kteráž naň dle králova určení doléhala, aby se chystal ke svatbě: ale procházející čas a domluvy nevěstiny jakož i žertem prohazované výhrůžky Kuchynkovy množily bázeň jeho, tak že se posléz odhodlal, cestu k oltáři nastoupiti, nežli se Václav navrátí. I jal se činiti k tomu přípravy a přibral se také s ne-

věstou a mládencem do domu Anselma Frankensteinského.

Jakoby sluchu svému nevěřil, hleděl stařec na ženicha, kterýž byl téměř koktavě žádost svou přednesl. Oči jeho se vyboulily, ústa otevřela, a když byl zhluboka dechu popadl, tázal se hněvivě dušeným hlasem:

„Chcete se mnou šašky tropiti?“

„Žádné šašky — Bůh uchovej!“ začala nyní paní Dorota jazykem ohebným. „Na slovo a rozkaz milostivého krále našeho stojíme před vzácným pánem, aby dovolil šlechetnou pannu dceru svou doprovoditi nás do chrámu Páně — a sice tuhle s váženým panem študentem, kteréhož Milost královská za mládence zvolila!“

„Ven — ven!“ zkřikl Anselm hlasem strašlivým, a postava jeho se vztyčila, týlo napnulo a ruka se natáhla ke dveřím. „Nešlechetní kejklíři! hanební šaškáři! myslíte, že nám již po hlavách tancovati můžete?“

„*Nequaquam, domine celeberrime!*“ řekl na to Kuchynka. „Vímť, že je vaše hlava učiněná skalina, a že by tedy po ní tancovati nebylo tuze příjemno. Mimo to nestojíme tady z vlastního vnuknutí, alebrž opravdu vedle rozkazu krále, kterýž chce na jevo dáti, že miluje Čechy jako

Němce — a že přeje krčmářce nebo kramáři tou měrou jako doktoru.“

„*Apage!*“ zvolal stařec hněvivě, očima zajiskřiv a s hroznou ošklivostí od ženy a ženicha jejího se obrátiv. „Pryč, pryč! *puer nequam!* Nechci nic slyšeti — i neslyšel jsem, nežli tvůj posměch a potupu — a nechci nic viděti, nežli tvé vyhnání ze škol!“

„Pojďte, milí přátelé!“ řekl Kuchynka usmívavě k zasnoubeným; „pan doktor není dnes dobrého rozmaru, jakož často jinak býti nemůže u člověka, jenž pořád s učeností zápasí. Přednesemeť mu vůli královu podruhé — však on podle ní učiní!“

„Ne — nikoli!“ zvolal Anselm po dlouhé chvíli trudného zamyšlení, když byl sám v komnatě zůstal. „Nesmrtelný Aeskulape! — nedopouštěj, abych se z tohoto hnusného snu probudil! — Hedvika moje — dcera Anselmova družičkou při vdavkách nepočestné ženy? — Jmeno moje — čest ušlechtilé dívky — vše postaveno na pranýř — dáno v posměch nepřátelům — a to vůlí královskou? — Ha, ha, ha!“ vyrazil ze sebe divokým hněvem a kvapným krokem po komnatě přebíhal. „Přisám Bůh! Václavovi se to podobá! Kulich kulichovi oči nevyklobe!“

V tom vešla do komnaty Hedvika — a on jí vyjevil, co se bylo právě stalo. Mlčky, s hrozným úžasem poslouchala dívka podivné požadování.

„A co jsi ustanovil učiniti?“ jala se konečně s tlukoucím srdcem, vysoko se dmoucíma prsama tázati. — „Vyšleš dítě své na posměch?“

„Nesmrtelný Aeskulape!“ zvolal doktor, ruce sprásknuv. „*Filia!* — myslíš ty opravdu, žebych krev svou hltavým psům předhodil? žebych byl tak zaslepený — tak opovržený — abych pověst domu svého takto — — ne, ne! Ani sto Václavů — veškeré české království nemůže mě nutiti, abych učinil krok, pro kterýž bych přestal býti Anselmem Frankensteinským!“

„A co hodláš počíti?“

„Opru se! Nesmrtelný Aeskulape! — kdož může doktora Pražských škol donucovati! Smělým čelem se opru — a budu — “

„— nátisky české snášeti?“ doložila dívka s okem plamenným. „Budu viděti, jak se dnové moji hořkostí naplňovati, jak se kroky moje ztěsňovati, jak se na mne ze všech stran nepřátelské tváře šklebiti budou? Nemluv o moudrosti — o dobrém vědomí — o povrhování myslí nehodnou! Jinde kyne ti úcta, oslava, přátelství hlavy ko-

runované! — Proč medle neopásáš bedra svá a nesetřeseš prach s obuvi své?“

„*Solatium meum!*“ zvolal stařec, u velikém pohnutí k Hedvice přikročiv a na čelo ji políbiv. „Moje dítě! Má krev! — Dobře se tážeš — *optime loquuta es!* Já starý člověk strachoval se té myšlénky, a přece mě jako půlnoční přízrak pronásledovala. Já chtěl již bedra pásati — ale měl jsem odejíti bez tebe?“

„Jak? — a měla by dcera Anselmova dívati se za otcem? — a sama zůstati mezi hejnem vlků?“

„Stojí psáno: I opustí dcera otce svého a matku svou, aby následovala manžela svého,“ řekl starý výrazně a hleděl zpytavě dívce do očí.

„Mlč, mlč mi o tom, otče!“ zvolala tato horlivě, náhle vypuklé pobouření citů potlačiti se namáhajíc. „Já se učím zapomínati na vše, co bývalo. Nechtěj předsevzetí moje rušiti.“

Dlouhou chvíli hleděl stařec ve tvář dítěte svého. Zdáltě se býti zanešen v minulé, dávno zašlé časy — a podoba matky Hedvičiny postavila se mu před oči.

Ponejprv mlčel v jeho prsou německý doktor a ohlašoval se pouhý otec. Poznávalť i cítil bolest dívčího srdce — a neznaje všechny tajné nitky jeho, přijímal odhodlání-se dívky milující za obět lásky dětinské.

Avšak i Hedvika byla se ponořila v hluboké zamyšlení — a dnové minulí plouli okolo ní v celé své čarovné kráse. Nepozorovala ani, že ji byl otec již opustil, aby bez meškání přípravy k rychlému odjezdu učinil.

V tu chvíli vešel mistr Boček.

Tiše, s mírnou, bledou tváří, vyhaslým okem zastavil se u dveří, vida, že si ho Hedvika nevšímá.

Konečně pozdvihla dívka oči — a leknutím vyklouzlo jí lehké zkřiknutí.

„Neděste se, vzácná panno, člověka, kterýž po dnech těžkého zkoušení přichází, aby díky své projevil,“ jal se mistr tichými slovy mluviti. „Vy jste byla tak dobrotivá, že jste za dnův mého neduhu můj prostinký příbytek svou návštěvou poctila —“

„Ano, byla jsem tak pošetilá, že jsem na přímluvu vaší přepečlivé hospodyně a na pobídku svého srdce příbytek váš navštívila“ — ozvala se Hedvika poněkud s hořkostí. Byloť to poprvé, co o této události mluviti mohla, a uražená ženskost s podřimující žárlivostí chtěla také jednou k slovu přijíti. — „Avšak dle toho, co jsem v příbytku vašem spatřila a zaslechla, nenadála jsem se, že byste kdy přišel díky své projevit.“

„Co se vám, ušlechtilá panno, pod mou střechou stalo — o tom nemohu mluviti, neboť smyslové moji byli nedužívým zápalem zchváceni. Ale dcera staré ženy, kteráž mou skrovnou domácnost obstarává, zmínila se mi —“

„Zmínila se?“ vyrazila ze sebe Hedvika s nuceným smíchem. „Ráda věřím. Podobáť se vůbec, že ona panenka všechny tajnosti pana mistra prohlídá, a velikou jeho důvěrnicí jest.“

S podivením poslouchal ji Boček. Byloť to poprvé, co ji takto mluviti slyšel. Lekl se zvuku i obsahu slov jejích.

V té chvíli postavila se mu jemná Marie před oči; i hleděl v duchu na ni, a hleděl na Hedviku — na *spanilou* pannu; ale čarovný lesk krásy její nevábil ho jako tichý úsměv jeho pečlivé opatrovnice; Hedvika vidělať se mu býti jako veliká, sluncem ozářená, skvoucí-se planina sněhová; srdce její jako tajná, stinnými hájky a milostným loubím pokrytá sopka. — I zpomněl na časy, kdežto neznal jiné blaženosti, nežli přivinouti se k tomuto srdci — a ledové trnutí projelo oudy jeho.

Zpomněl na vřelou, něžnou, čistou oddanost Mariinu, a tváře jeho přeletělo lehké uzardění. Hedvika ale považovala je za zradnou známku nejistého svědomí — za písmo srdce zpronevěřilého.

„Přeji vám štěstí!“ promluvila s očima planoucíma. „Česká ratolístka bude se mnohem lépe okolo jednoho z oněch sloupů otáčeti, na nichžto práva národu spočívají, nežli by to byla mohla větev učiniti z rodu německého.“

Vášnivě vyrazila tato slova z pobouřených prsou, a nechavši Bočka u dveří státi, kvapně se obrátila k oknu.

Mlčky hleděl na ni mistr hodnou chvíli, až pak mírným hlasem takto promluvil:

„Mnoho — nyní to nejlépe cítím — mnoho se změnilo v onom čase, kdežto mě ruka Všemohoucího na lůžku držela. Na nic nemá člověk hrady své zakládati, co z rukou lidských — co od člověka pochází. Odpusťte, ušlechtilá panno, že jsem přišel slušné díky vzdáti; že jsem ještě jednou práh překročil, kterýž mi byl od vašeho pana otce, a snad i s vaší vůlí zakázán; učinil jsem to, domnívaje se, že to mám z povinnosti činiti. Nenadálť jsem se věru, že budu jako opovržený žebrák toužiti po vzhledu oné dívky, z jejíhož oka druhdy plamen sladké milosti v duši mou padával — kteráž mi líbeznými ústy přisahala —“

„Mlčte o tom, pane básníku!“ obrátila se k němu rychle Hedvika. „Neroztrhujte oponu,

kteráž dny minulé zakrývá — a kteroužto jste vy sám pilnou rukou tkáti pomáhal. Že takto a ne jinak proti sobě stojíme, jste toliko vy příčinou — nikdo jiný! Vy jste nadužíval naší důvěry, vy jste ukonejšel mou lehkověrnost —“

„Dovolte, panno! abych odešel,“ vskočil jí Boček do řeči, hlavu nízko ukloniv. „Nechci, abyste se horšila. Jak vidím, nametala mezi nás ruka osudu — anebo svéhlavost, zarputilost lidská tolik překážek, že nám oběma chuti i síly se nedostává, s cesty je skliditi. Zachovej vás milost Nejvyššího, panno šlechetná!“

Dořekl to a hluboko se pokloniv, mírně odešel.

Překvapena a poněkud uděšena hleděla za ním Hedvika.

Z počátku nechtěla věřiti, že odchází; když pak ale byl zmizel a oči její nadarmo po něm pátraly, chtěla úzkostně vzkřiknouti; ale náhlá, nikdy nepocítěná, nikdy netušená bolest, žhavé a pronikavé bodnutí u srdce zadrhlo hlas její. Náhle, jakoby ji veškeré životní síly opouštěly, začala se třásti — a sklesla na blízké sedadlo.

Strašně dmula se prsa její — a opět vyvinulo se z nich bolestné zastenání; hrkem vyřinuli se jí — po dlouhých letech poprvé! —

proudové slzí, a hlasité štkání ulevilo náramné bolesti její.

Nyní teprva cítila, že miluje Bočka — a viděla, že je pro ni ztracen!

Avšak toto násilné překonání srdce panenského netrvalo dlouho; brzy opět hlásila se přirozená pýcha a oledovatila jemnější pocity.

---

*

27.

Libě se usmívaje, seděl Boček v tiché komnatě na své oblíbené sesli. U nohou jeho krčila se na nízké stoličce Marie a četla sladkým svým hláskem a s pěknou výřečností Virgilovu Aeneidu latině.

Boček opravoval i vykládal čtená místa — neboť nemohl ještě sám smysly čtením namáhati, a tudíž se takto bavil a spolu poučoval.

Paní Háta seděla opodál a poslouchala s jakousi nábožností slova mistrova.

„Boží požehnání domu vašemu!“ ozval se hlas mužský ve dveřích, a do komnaty vstoupil Kuchynka. „Bůh dej, pane mistře, abyste měl vždy tak učelivých žáků! — Nevytrhujte se ve své prelekci — přicházím jen na skok, a nesu pěknou novinu. Naši nepřátelé prchají — duch praotce Čecha zakabonil čelo — *afflavit et dissipati sunt!* Nelekejte se“ — mluvil dále, poněkud nahnuv se mistrovi k uším — „vzácný pan doktor Anselm z Frankensteina opustil Prahu.“

„Co pravíte?“ tázal se Boček u velikém podivení.

„*Errupit, evasit* — tentam je!“ řekl Kuchynka. „Příbytek stojí prázdný — noc ukryla pouť jeho.“

„A Hedvika?“

„Mohu vám to bez nebezpečenství říči —? Zdá se mi, že mohu — a nebe budiž za to velebeno! — Dcera odešla s tatíkem.“

Mnohými slovy začal nyní vypravovati, jak podivných povídek se o tomto náhlém zmizení po městě roznáší.

„A měl byste ty rozumné tváře viděti, jaké přitom dělají! To je otvírání huby — to je sestrkování hlav německých i českých! A žádnému se nevede přitom hůře, nežli mně — a dvěma novým zasnoubencům. My přišli o družičku.“

Jako potokem hrnula se opět slova jeho, jimižto líčil příčinu, proč se byl, dle domnění jeho, Anselm tak náhle a tajně z Prahy odebral.

„Ať si Praha co chce povídá“ — skončil svou povídku — „já bych se o hrdlo založil, že mu krčmářčina svatba poslední ránu dala. A za to bych jmeno Václavovo mezi hvězdy pověsil! Ani byste nevěřil, jaká malomyslnost teď mezi Němci panuje. Nejhlavnější křikloun je opustil — a vůbec dává se do nich bázeň, že jim žně nad míru hubeně vypadnou.“

„To je všecko dobře, milý Kuchynko!“ řekl Boček, jenž byl vypravování mladíkovo s tajnou starostí a trudným zamyšlením poslouchal. „Ale toho se nemohu domysliti, *proč* Anselm Prahu opustil? Vaše příčina zdá mi se býti tuze malá —“

„Ale co — když se to již jednou stalo? Není tu příčina všecko jedno?“

„A což tomu řekne král? Anselm byl jeho miláčkem — a vůbec mi nechce do hlavy, že by mu byl něco předpisoval, co se předpisovati nedá.“

„Když ale přece předepsal! — Hádejte se s králem! Ostatně, pane mistře, nejste mezi námi samojediný, jemuž tato příhoda hlavu mate. Jsouť i jiní mezi našinci, kteří outěk Anselmův za zlé znamení pokládají, a hněvu králova se bojí — a protož vůbec na tom se usnášejí, žeby nejlépe bylo na Václavovi vymoci rozhodnutí, nežli se mu něco k uším donese, anebo aspoň, nežli do Prahy se navrátí. I zdá se mi, že některé z mistrů vyvolí a za ním do Slezska vypraví. Mezi jinými slyšel jsem také vás jmenovati.“

„Jak? — v tomto nezdravém počasí na dalekou cestu?“ ptala se Marie. „Na tu by se nesměl pan mistr pustiti.“

„Však ono se panu mistrovi nic nestane — nebojte se, pečlivá Martičko!“ usmál se mladík.

„Ještě nejede — a do té doby bude úplně uzdraven. Či-li myslíte, že je tak chatrný?“

„Já nemyslím nic, nežli že je pan Kuchynka hrozně prostořeký,“ řekla Marie s lehkým uzarděním k matce se utíkajíc, „a že mu přeji, že přišel o družičku.“

„O *jednu* přišel — to je pravda; ale o *druhé* by věděl,“ odpovídal jinoch, za dívkou popocházeje. „Nechtěla byste se u panny Marianky za mne přimluviti? Ne, ne! — nekoukejte na mne tak nevěřící — myslím to opravdu. Královská Milost ráčila mě udělati mládencem — ale samotnému by se mi stýskalo! Co se *cti* při té celé věci týče — myslím, že se nemusíte, jako dcera německého doktora, za českého študenta a pár lidí styděti, kteří pod zvláštní ochranou krále Václava stojí.“

„I ty věčný Spasiteli!“ sepnula stará Háta kostlivé ruce. „Jaké to divné řízení! Pan Sekyrka tedy skutečně ženichem? Podívej se, holka! — toho jsi se nenadála, že bys na jeho svatbě družičkou býti měla, když tě za manželku žádal.“

„Jakže?“ ozval se Kuchynka. „Za manželku? I totě rozkošná trefa! Toť musíte za družičku — a kdybych měl na kolenou prositi.“

„Neproste, neproste!“ zdráhala se dívka. „Jáť nevím, jestli se něco takového pro mne sprostou dívku hodí — co by řekla matka — co pan mistr —“ doložila hlasem nejistým.

„Ty si vezmu já na starost!“ usmál se mladík, potutelně s dívky na mistra pohlédaje; a nahnuv se k ní, pošeptal jí do ucha: „Proto mu nebudete nevěrná!“ —

28.

Šťastně byl Václav přítomností svou v Lužici a Slezsku, zvláště v nepokojném Budišíně, v Hořelici a ve Vratislavi zase mír a pořádek uvedl. Potom ale nedala mu touha po životě Pražském za hranicemi déle meškati, a ještě před vánocemi navrátil se do Čech.

Obrátil se ke Kutné Hoře, této královské bohaté a jako nevyvážné pokladnici; i zalíbil si ve skvostném životu nesmírnými poklady oplývajících horních nákladníků, hojné šlechty a rázného kovkopectva tak velice, že tam několik týdnů ztráviti se odhodlal.

Hned v prvních dnech jeho meškání v tomto druhém městě království předstoupili před něho poslové Pražských mistrů krve české, a přednesli mu ještě jednou prosbu vysokých škol jmenem celého národa.

Poslové tito byli: Matyáš z Hostúně, Jan Šťáhlavský, Jiří z Běly, Boček z Lepotic, Mikoláš Pražský a Jan Kříž.

Bylo to v příbytku tehdejšího mincmistra, Petra ze Svojšína, na vlaském dvoře, ve skvostné

Tyl, Josef Kajetán
Sebrane Spisy